

AURELIA DOAGĂ

II ȘI CĂMĂȘI ROMÂNEȘTI

EDITURA TEHNICĂ
BUCUREȘTI

II ȘI CĂMĂȘI
ROMÂNEȘTI

AURELIA DOAGA

Lucrarea prezintă în mod detaliat cusăturile și tehnicile de lucru specifice fiecărei zone etnografice de pe întreg cuprinsul țării. Fiecare model este însoțit de material ilustrativ prezentat pe hirtie milimetrică, în planșe color, care ajută la o cit mai bună și mai fidelă reproducere a modelelor prezentate.

Lucrarea se adresează maselor largi de femei de la sate și orașe, cooperativei de artă populară, caselor de creație, unităților artizanale etc.

EDITURA TEHNICĂ

BUCUREȘTI

PORTUL ROMÂNESC

CUPRINS

<i>Capitolul I</i>	Portul românesc	7
<i>Capitolul II</i>	Portul românesc pe zone etnografice	9
	Costumul popular din Moldova	9
	Costumul popular din Dobrogea	13
	Costumul popular din Muntenia	14
	Costumul popular din Oltenia	23
	Costumul popular din Banat	28
	Costumul popular din Transilvania	31
<i>Capitolul III</i>	Indrumări tehnice pentru executarea punctelor de cusături	40
	Materiale necesare confecționării costumului popular	40
	Punctele de cusătură	41
	Fixarea fluturilor	55
	Fixarea mărgelilor	56
	Glosar	57
	Bibliografie	59

Fiițelor mele Magdalena și Constanța

A. D.

Costume vechi oltenești (înainte de anul 1900)

CAPITOLUL I

PORTUL
ROMÂNESC

PORTUL românesc a fost portul de totdeauna al românului, atât în zi de lucru cât și în zi de sărbătoare. Alcătuit din cămașa de purtare ori ie, din catrințe, fote, vilnice (în costumul femeiesc), ori din cămașă, cioareci, ițari (în costumul bărbătesc), costumul românesc s-a purtat și se mai poartă și astăzi în unele părți ale țării.

Ca toate fenomenele de cultură materială, costumul românesc a fost și el supus unei continue evoluții, evoluție ce se datorează înrîurilor venite din vremi și de la neamuri, conviețuirii cu alte popoare, legăturilor comerciale etc.

Portul românesc prezintă două caracteristici esențiale și anume: unitatea și continuitatea sa.

Prin *continuitate* înțelegem drumul parcurs de portul popular născut pe străvechea vatră a civilizației dace, pînă în zilele noastre.

Prin *unitate* trebuie să înțelegem acele trăsături, acele aspecte esențiale care se văd în portul românesc din întreaga țară. Astfel, unul din aceste aspecte este *componența* costumului.

Costumul femeiesc se compune din aceeași cămașă de purtare sau ie, din aceleași piese, de la briu în jos (cu particularitățile specifice fiecărei zone etnografice) ca: fote, vilnice, catrințe. În costumul bărbătesc unitatea este și mai vădită, acesta compunîndu-se din cămașă lungă sau scurtă, ițari, căciulă etc.

Peste costumul femeiesc și bărbătesc se poartă haine mari, largi, confecționate din dimie, aba (albă sau neagră), cojoace mai lungi ori mai scurte.

Materia primă constituie un alt aspect al unității costumului românesc. Lîna, cînepa, inul, bumbacul și borangicul sînt materialele din care se confecționează costumul popular. Astfel, din pînza țesută în două ițe se croiește ia și cămașa bărbătească; din pînza de lînă țesută în două ori în patru ițe se confecționează fotele, vilnicele, catrințele, ițarii, hainele mari și mici.

Croiul iei, al cămășii bărbătești, al pieselor de la briu în jos constituie un alt aspect al unității portului românesc. Astfel, croiul simplu, din patru foi drepte, fără nici un fel de răscoială, (spre a nu se pierde nici un petec) este croiul de totdeauna al iei sau cămășii de purtare; același croi simplu se înfilnește și la celelalte piese ale costumului femeiesc și bărbătesc. Cămașa croită fără răscoială din cele patru foi încrețite la gît, se poate vedea pe metopele monumentului de la Adam-Klisi. Acest croi simplu nu dăunează aspectului estetic, dimpotrivă oferă prilejul ca ornamentarea pieselor să se îmbine cît mai fericit cu simplitatea croiului.

Decorul, ornamentarea (cusătura în termeni populari) contribuie la păstrarea unității portului românesc.

Ornamentul cu care femeia își împodobește costumul este, de cele mai multe ori, creat de țărăncă. Ea se inspiră din mediul înconjurător, din viața de toate zilele, asigurîndu-i un stil propriu, stilul popular, care nu are egal. Prin linii simple, ea reușește să prindă esențialul obiectelor naturii înconjurătoare, creînd motive

geometrice, ori florale care ilustrează boboci, trandafiri, pomii vieții etc. sau oameni, păsări.

Esențial în ornamentarea costumului este și modul cum se dozează ornamentul față de albul pânzei. Aci țărâncă prezintă un gust vădit superior. Echilibrul, ponderea sînt aspecte ale ornamentării costumului popular. În această privință academicianul Gh. Oprescu spunea: „Dacă o parte este brodată mai bogat, mai din plin, ea va fi înconjurată, obișnuit de spații în care motivul cusut este oarecum aruncat la intervale mari ca să formeze o tranziție și să nu constasteze prea izbitor cu restul pânzei nebrodate. Acest echilibru între diferitele cîmpuri e de o eleganță fermecătoare care nu va scăpa nici unui cunoscător. Chiar atunci cînd la vreunul din popoarele vecine găsim broderii care să ne mulțumească pe deplin atît prin combinația culorilor cît și prin desen, lucrul țărăncii române va arăta un gust superior prin măsura de care se dă dovadă în această distribuie a detaliilor și a alternării spațiilor brodate cu cele nebrodate. Dacă alăturăm cusăturilor din Teleorman-Vlașca, Ia de Oltenia, distincția lucrului curat românesc va fi evidentă pentru oricine”.

Cromatică de care se folosește țărâncă pentru ornamentarea costumului aderă la unitatea portului românesc. Cromatică portului nostru se

caracterizează prin armonie și prospețime. Culoarele iei românești sînt culori odihnitoare și fericit combinate. Pe fondul culorii de roșu ori de negru se altoiește firul auriu ori argintiu, fluturii, măgelele.

Pînă la apariția coloranților industriali țărâncă folosea vopsitul vegetal. Frunze de arin, de nuc, măr pădureț, flori de nalbă, ș.a. în combinație cu zeamă de varză, borș, oțet, sare etc. servea pentru obținerea unor culori calde, necontrastante.

Punctul de cusătură este și el unul din elementele unității portului nostru. Puncte de bază ca, punctul „înaintea acului”, cruci, tigele la un fir se folosesc în întreaga țară, deosebirea făcîndu-se numai în felul cum se combină în alcătuirea motivului, precum și în denumirea lor. Astfel, crucea poartă numele de „muscă” în multe zone ale țării; în Moldova se numește „crușiță” sau „punta mică”. De asemenea, tigelele se numesc „rumănescuri” în Muscel, „piezuri” în Olt, „chezuri” în Moldova, „ochiți, ociți” în Ardeal.

În afara punctelor de bază, aproape în fiecare zonă etnografică se folosesc puncte specifice, ca de ex. „ciocănele” în Sibiu; „brînele” și „brăduți” în Ardeal, Argeș, Vlașca; „nemțoane” în Banat și Maramureș; punctul „aștește” în Hunedoara etc.

PORTUL ROMÂNESC PE ZONE ETNOGRAFICE

COSTUMUL POPULAR DIN MOLDOVA

COSTUMUL popular de Moldova păstrează în structură sa elemente străvechi, tradiționale. Cămașa femeiască se croiește din patru foi drepte, fără nici un fel de răscoială, foi care se încrețesc la gât, așa cum se întâlnesc și pe metopele monumentului de la Adam-Klisi; păstrează, de asemenea, marama, fusta largă. Costumul bărbătesc păstrează ițarii, sumanele, opinca.

Costumul femeiesc de Moldova este costumul cu fotă, care cuprinde aria Moldovei pornind din zona Vrancei pînă în nordul țării, excepție făcînd unele zone ca de ex. Iași, Bacău, unde se întâlnește și costumul cu fustă numită „androc”.

Dar, costumul cu fotă este răspîndit și în zonele de miazăzi ale țării, cuprinzînd zona Argeș, Muscel, Dîmbovița, Rîmniceu-Sărat, Buzău. Deosebirea dintre aceste costume și costumul cu fotă al Moldovei se vede mai ales din punct de vedere al ornamentării.

Fota este piesa dreptunghiulară de culoare neagră, țesută în două sau patru ițe, care înfășoară strîns corpul de la talie în jos. Se poartă cu ie sau cămașă cu altiță, încreț și riuri, cu briu, bete, pieptar. Pe cap se poartă ștergarul, marama sau fruntariul. La gât poartă podoabe de mărgelă numite „gherdan”, sau „zgarde”.

Costumul bărbătesc în forma lui arhaică s-a compus din cămașa croită din două foi, la care se adaugă mînecele din umăr, din ițari de lînă, căciulă și opinci. Cămașa din zilele noastre prezintă ornamente mai bogate și se compune din 2 piese: partea de la briu în sus și „fusta”

cămășii. Aceasta se croiește din 3—4 foi care se încrețesc cu un șnur. Peste costum bărbații poartă cojocul și sumarul.

Ia de Suceava

Ia de Suceava (fig. 1) aparține tipului de ie cu altiță, încreț și riuri. Păstrînd unitatea ieii din întreaga țară, ea prezintă următoarea particularitate mai însemnată: gulerul ei nu apare, acesta fiind înlocuit de „brezărâu”. Brezărăul se realizează prin încrețirea cămășii cu un „șnur” sau ață răsucită din in sau cîneapă, ori arnici, după ce marginea cămășii a fost întărită prin cusătura numită „drug”.

Cămașa se croiește din 4 lățimi de pînză, pentru mîneci, piepți, clini și broșchițe. Clinii poartă numele de „foroclină”, iar broșchița se numește „pavă”. Cămașa are mîneca largă, care se termină prin același drug, lucrat tot așa de des ca și la brezărâu. Gura cămășii stă în față.

Ia de Suceava se confecționează din pînză de cîneapă, in, ori bumbac gros. Din aceeași pînză se lucrează și poalele. Ia se lucrează cu altiță lată, cusută în fișii, despărțite între ele prin „briie” orizontale, cu lățimea de 1—2 cm și decorate cu „fir metalic” în punct de lăntșor, ori cu mărgelă albe sau galbene de piatră.

Altița cămășii se lucrează cu 4—5 șiruri (2—3 cm lățime fiecare șir), iar în partea de sus, către umăr, se termină cu motive mai mă-

Fig. 1. Costumul femeiesc de Suceava.

runte care subliniază ultimul șir al altiței. Motivele geometrice (romburi, pătrate, triunghiuri) și cele simbolice ca porți, case dau impresia unor cusături ornamentate bogat cu rădăcini adânci în tradiția românească. Sub altița plină, fastuoasă stă încrețul la fel de bogat, lucrat în alb ori galben-portocaliu, pentru fond și cu punctul la un fir, cruci ori tighele.

Increțul de Suceava se remarcă prin cromatică sa: astfel, pe lângă culoarea de fond alb sau galben, apar culori de verde, roșu, bleu, care se completează de cele mai multe ori cu mărgelile colorate în aceleași culori vii. Lănțișorul este prezent în cusătura firului metalic alb sau galben. Riurile ie se cos mai ales „pieziș” (în diagonală) grupate câte trei. Ele pornesc de sub altiță pină jos la minecă. De obicei, motivele de pe riuri sînt de două feluri și se distribuie prin alternanță: boboci, trandafiri stilizați, intercalați în pătrate, romburi, jumătăți de triunghiuri.

Cromatică ie de Suceava este bogată. Pe lângă culoarea de fond negru, cafeniu închis, stau culorile de verde, galben portocaliu, albastru etc.

Pe piept, săteanca lucrează de obicei aceste modele mult mai mici decît cele de pe mineci, respectînd stilul și culorile specifice zonei. Punctul folosit în ornamentarea ie de Suceava este crucea, la un fir, lîghelul, lănțișorul, drugul. Caracteristic acestor puncte este bogăția cu care se înfățișează fapt datorat cusăturii buclate, cu firul gros.

Ia se poartă cu renumita fotă de Moldova, (fig. 1). În zona Suceava, fotă țesută în casă, în patru ițe, se înfășoară în jurul corpului, scoțînd bine în evidență silueta femeii. Aceasta se decorează cu dungi verticale în față, de o parte și de alta a căpățiielor. Partea de uzură a fotei (spatele) nu se decorează. Peste fotă se încing betele, țesute în năvădeală.

Peste ie și fotă, se poartă cojocul fără mineci numit pieptar decorat cu broderii în culori vii ca roșu, roșu-vișiniu, verde, alb, albastru.

Pentru împodobirea capului, femeia folosește ștergarul din bumbac, țesut în multe ițe și cu motive înguste la capete.

La podoabele femeiești din zona Suceava se adaugă podoabele din mărgelile în tonuri calde, zgărzile de corali roșii, salbele din monezi de argint etc.

Ia de Cîmpulung Moldovenesc

Costumul de Cîmpulung se compune din ie, fotă sau „catrință”, bete, pieptar, ștergar și opinci (fig. 2).

Ia de Cîmpulung se croiește ca iile cu altiță, încreș și riuri. Deosebirea o dă gulerul cămășii, care în această parte a Moldovei apare sub forma „brezărăului” numit „creață”. Cămașa se coase la gît cu un drug foarte des, prin care apoi săteanca introduce un fir cu ajutorul căruia strînge foile cămășii.

Se croiește din 4 lățimi pentru „chiepți” (piept și spate) și mineci. Pentru ușurința în mișcare, femeia introduce bucata de pînză numită „băgătoare”, (clin) și pavă. Mineca se termină jos cu „brățară” (bentiță). Cămașa se confecționează din pînză de in și mai tîrziu din bumbac mai gros.

Distribuirea ornamentelor este asemănătoare cu a iilor din restul Moldovei. Acestea se plasează jos la minecă, pe brățară și în „chiez” (diagonală) pe minecă. La partea superioară a minecii stă încrețul și altița. Ornamentele numite „pui” se distribuie, de regulă în pieziș.

Increțul ie de Cîmpulung apare uneori foarte lat (5—6 cm) în culoarea galben, cu intercalajii demotiv geometrice în roșu sau negru.

Fig. 2. Costumele femeiesc de Cimpulung Moldovenesc.

Cromatică ei este de regulă monocromă, negrul fiind culoarea frecventă.

Punctul de cusătură este crucea, tighelul și lănișorul. Iile mai vechi se ornamează și prin alesătură. Interesant este folosirea punctului „lănișor”, care la ia de Cimpulung nu apare numai ca umplutură, ci și ca punct de cusătură al unor cimpuri ornamentale. Cusut cu firul gros în 6, punctul dă impresia de punct croșetat, apărind ca o împletitură. Alțița ei de Cimpulung se lucrează în lănișor (în negru) cu firul gros, motivele apărind reliefate, buclate.

Ia de Cimpulung se poartă cu lotă sau „catriță”. Aceasta păstrează caracterul fotei de Moldova. Se țese în patru ițe cu o dungă roșie pe poale, numită „bată”. Aceeași dungă se repetă și sus la brâu. De o parte și de alta a fotei (căpățiile) se țes în vriste înguste (1—2 cm) în culori policrome de verde, galben, albastru, alb, pe fondul roșu. Partea din spate a fotei, partea supusă uzurii, nu se ornamează,

cîmpul fiind țesut în negru (urzeală și bătătură).

Pe cap femeia poartă ștergarul. Peste costum poartă pieptarul cu margini din blană de jder sau cojocul ornamentat în culori de verde, roșu, grenă, liliachiu. Culoarea de liliachiu apare și în ornamentarea betelor sau „bîrnețelor” care se țes în năvădeală, în motive geometrice (romburi), numite „ochiuri” și în culori de roșu, verde, alb, albastru. Punctul de cusătură este crucea, lănișorul, tighelul.

Ca haină mare, săteanca de Cimpulung poartă sumanul maro din dimie (aba), ornamentat cu „dungi” negre (3—4 cm), lucrate din lînă de casă în 5 cîrlige. Aceste „dungi” apar pe părțile din față, jos la minci, pe guler.

Ia de Vrancea

Costumul femeiesc de Vrancea (fig.3) se distinge prin sobrietatea și gustul ales. Ia capătă frumusețe și strălucire prin bogăția firului metalic alb ori galben, a betelei și a fluturilor aruncați ici și colo nu-și găsește rival decât în

Fig. 3. Costumele femeiesc de Vrancea.

COSTUMUL POPULAR
DIN MOLDOVA

ia de Muscel. Croită din patru lătimi de pînă țesută în două ițe, cămașa folosește croiul fără pierderea vreunei bucăți de pînă. Pentru a-i da lărgimea cuvenită, femeia are grijă să introducă sub braț „foroclina” (clin) și bucata pătrată de pînă, numită „pavă”. La gît, cămașa se strînge printr-un creț simplu și gulerul cusut în motivele specifice Vrancei. Jos, la mîneacă, se termină prin manșetă răsfrîntă, numită „bră-ră” și care are aspectul unui volan.

Ornamentarea cămășii se face cu motive geometrice și florale stilizate. Distribuite în rînduri și altiță, sub care șade întotdeauna încrețul, motivele păstrează echilibrul între cîmpul floral și albul pînzei. Ea se ornaștează jos la mînă, cu trei rînduri pe mîneacă, dar și cu un singur rînd (la ia fără altiță) de o parte și de alta, în locul celorlalte rînduri apărînd cheițe lucrate în fir auriu și subliniate de mici șabace.

Încrețul iei de Vrancea se lucrează în culoarea alb sau galben, cu punctul „crucea” sau „înaintea acului”. Deasupra încrețului stă altița mărginită de fișii lucrate în lăntîșor cu fir alb sau galben. Altița, destul de lată, numără pînă la 4—5 rînduri de motive, așezate orizontal și despărțite între ele prin aceleași fișii înguste de fir metalic. Pe piept, vrînceanca distribuie două pînă la patru rînduri de motive, care se plasează lîngă gura cămășii și ea ornamentată bogat.

Spatele se ornează simplu de o parte și de alta a umerilor, acolo unde se vede din pieptar.

De la brîu în jos se poartă fota strîmtă, specifică Moldovei, căreia vrînceanca îi spun catrința. „Catrința” se țese în patru ițe și se ornează cu alesături în „vrîste” și motive geometrice, pe ambele părți care se suprapun în față.

Romburi, triunghiuri, pătrate alese cu fir metalic alb sau mătase în culori de violet, bleu, roșu, verde sînt motivele și culorile cu care se ornaștează catrința de Vrancea, motive plasate de-a lungul vrîstelor înguste (1—2 cm). Uneori, poalele fotei sînt subliniate de vrîste în „linii frînte”, în culori de alb, bleu, gri, fir metalic.

Punctul specific cusăturii de Vrancea este de obicei, crucea și lăntîșorul. Pentru a da aspectul cuvenit firului metalic lăntîșorul de Vrancea se coase deosebit de lăntîșorul obișnuit.

Elementele din motivele ornamentale poartă denumiri ca acestea: steluțe, coarnele berbecului, cîrlige, ochiulețe etc.

Pe cap se folosește ștergarul sau „fruntariul”, în formă dreptunghiulară, cu lățimea de circa 40 cm. În picioare se poartă opinci și obiele, apoi ciorapi de lînă, într-unul sau 5 cîrlige.

Peste costum, femeia poartă sumanul de dimie, ornamentat cu modele formate din cusătura mașinii de cusut, plasate de-a lungul piepților, la mîneci, guler și buzunare.

Cămașa bărbătească de Moldova

Această cămașă face parte din tipul cămășilor lungi. Cămașa se croiește fără platcă. Excepție fac unele cămăși din județul Galați, (comuna Cuca, Pechea) unde cămășile se croiesc și cu platcă, care de regulă apare mai îngustă decît platca cămășii lungi de Muntenia.

De asemenea, în unele zone, cămașa se compune din 2 piese: ciupag (partea de la brîu în sus) și fusta, care se croiește din 4—5 foi și se încrețește cu un șnur.

Cămașa de Moldova se croiește dintr-o foaie pentru față și spate și alte foi pentru mîneci, clini și pavă (fig. 4).

Fig. 4. Costumul bărbătesc de Moldova.

Pe foaia din față se croiește gura și gulerul. Mînecele se prind de umăr fără vreun creț, iar jos se termină, obișnuit, cu mîneca largă.

Motivul ornamental este motivul geometric. În zilele noastre apare și motivul floral. Ornamentul se distribuie pe bentiță, pe guler, care are lățimea de 4—5 cm, în jurul gurii și la mîneci, jos. Cămașa cu fustă se ornamează și de-a latul umărului mînecii, precum și pe poale.

La cămașa de Vrancea ornamentul geometric se coase cu „fir” metalic (auriu și argintiu), în punctul „la un fir”.

Cămașa cu fustă, care păstrează distribuția ornamentală de mai sus se lucrează în culori de negru, roșu închis (Neamț), în motive geometrice și florale.

Punctul cămășii bărbătești este „la un fir”, crucea și tighelul, în zilele noastre.

De la briu în jos se poartă ițarii țesuți în casă, în două sau patru ițe, din „păr de oaie” (fruntea lînii) și dați la piuă. Aceștia apar strinți pe picior și uneori încrețiți (Moldova de Nord). Peste cămașă și pantaloni, moldoveanul poartă briu, chimir ori curea bătută în ținte. Briiele se țes cu lățimea de 10—15 cm în culoarea de roșu și în năvădeală, cu culori de alb, roșu, verde moale. Chimirele se confecționează din piele și se ornamează prin presare, cu aplicații în motive geometrice și florale.

Peste cămașă și ițari, în timp de iarnă, se poartă sarica (Vrancea), sumanul (Roman, Bacău, Suceava), cojoace ornate cu motive florale brodate, „ipingeaua” ori mantaua. Sumanele se ornamează cu podoabe din șnur de lînă sau „strămătură”.

COSTUMUL POPULAR DIN DOBROGEA

Ca și celelalte costume din țară, costumele de Dobrogea respectă unitatea și continuitatea costumului românesc.

Costumul de Dobrogea se compune din cămașă, catrințe, vilnic sau fustă, și tulpă în formă triunghiulară.

Costumul bărbătesc din Dobrogea prezintă aceeași componență și același croi cu restul costumelor din țară. Deosebită, la costumele noi, pare a fi vesta care se poartă peste cămașă. Originalitatea se remarcă din punct de vedere al folosirii ornamentului, care nu apare pe alte veste (vesta de Argeș, Muscel, Dîmbovița).

Cămașa de Dobrogea

Vechiul port al strămoșilor noștri s-a păstrat pînă în zilele noastre, astfel că femeia din Dobrogea poartă și ea costumele compuse dintr-o cămașă cu mîneci largi, două catrințe ori vilnic cu catrință, batista triunghiulară cu „spițuri” (fig. 5).

Cămașa se confecționează din pînză de bumbac ori borangic; se croiește din două foi, pentru piept și spate, iar mînecele se prind din umăr. În județul Constanța se văd și cămăși croite din cele patru foi drepte încrețite la gît. Alteori cămașa se croiește cu platcă, mînecele prinzîndu-se de umăr (Muzeul de Artă populară București).

Ornamentul geometric sau floral se plasează pe piept, de-a lungul gurii cămășii și la mînecă, jos. La cămașa cu platcă, ornamentul apare pe platcă (în față), la umeri și jos la mînă, terminîndu-se cu „bibiluri” cusute cu acul. Punctele de cusătură sînt crucea, tighelul, lăncșorul, bibilurile.

Fig. 5. Costumul femeiesc de Dobrogea.

COSTUMUL POPULAR
DIN DOBROGEA

CAPITOLUL II

Cromatica este simplă, avînd la bază culorile roșu și negru. Motivele se completează cu „lănțișorul” cusut cu firul auriu ori argintiu și cu fluturi așezați în formă de solzi.

De la brîu în jos se poartă două catrințe alese, cea din spate pe fond negru, iar cea din față pe fond roșu, cu motive mari geometrice în formă de bordură pe părțile laterale.

La cămașa cu platcă se poartă un fel de vilnic (Muzeul de Artă populară) încrețit, țesut în două ițe și ales în motive florale. Motivele se plasează pe poale în formă de „bată” (20—25 cm) și flori rupte pe „trupul vilnicului”. În față stă o catrință țesută în vârgi înguste, dispuse vertical, cu roșu pe fond negru.

Pe cap femeile poartă „tulpanul” alb în formă triunghiulară, ornamentat cu bibiluri din mărgelile colorate, sau danteluță.

Portul românilor din Dobrogea prezintă caracteristicile zonelor muntenești de cîmpie, de pe malul stîng al Dunării. Ansamblurile femeiești sînt asemănătoare celor de Ilfov și Teleorman.

COSTUMUL POPULAR DIN MUNTENIA

Costumul din această parte a țării este costumul cu fota, care cuprinde întreaga arie subcarpatică începînd cu zona Argeș și prelungindu-se în Muscel, Dîmbovița, Prahova, Buzău, Rîmnicu-Sărat.

Fota veche se ornamează cu vârgi dispuse vertical, vârgi care se întîlnesc și astăzi în fota de Buzău, R. Sărat. În evoluția ei s-a ajuns la ornamentația compactă, lată cum este la fota de Muscel și Argeș, ornamentație care se face în formă de „bată” pe poale, și pe căpătîie, cu fir auriu și argintiu.

Costumul popular de Muntenia respectă unitatea și continuitatea costumului românesc, dar prezintă și particularități, diferențieri, atît în ceea ce privește ornamentarea cromatică, cît și punctele de cusătură.

Excepție de la fota strîmtă o face fota de Prahova care se prezintă sub formă de fustă largă, încutată. De asemenea costumul de Vlașca, prezintă în locul fotei, vilnicul numit „peșteman”; Costumul de Teleorman se poartă cu două catrințe, așezate în față și spate.

În județul Olt se poartă costumul cu vilnic negru ales în motive florale cu bată la poale și „flori rupte” pe „trup” și costumul cu două „zâvelci” (catrințe) în față și-n spate.

COSTUMUL POPULAR
DIN MUNTENIA

Costumul bărbătesc de Muntenia respectă croiul și plasarea ornamentului cămășilor din întreaga țară. Cămașa mai nouă prezintă și platcă.

Ia de Rîmnicul Sărat

Ia de Rîmnicul Sărat este ia care face parte din tipul cămășilor cu altiță, încreț și rîuri. Caracteristic unor ii de Rîmnicul Sărat este „ciupagul” de sub guler care (în față) are uneori lățimea de 7—8 cm. Asemenea ciupage late, sub guler s-au mai întîlnit la ia veche de Ilfov.

Ia se croiește din 4 lățimi. Gulerul cămășii se formează printr-un creț care se termină cu un drug foarte dens. Cămașa mai nouă prezintă gulerul obișnuit al iilor românești. Pentru lărgime cămașa are adăugați clini și „broschițe”. La mîneacă jos se termină cu bantă sau cu fodor (fig. 6).

Fig. 6. Costumul femeiesc din Rîmnicu Sărat.

Motivul ornamental este motivul geometric sau floral stilizat. El apare fie în rînduri, fie în „piez” (diagonală), fie în formă de tablă (cămăşa cu ciupag şi fodor). Toate aceste ornamente se prelungesc de-a lungul mîneii pînă la încreţ. Încreţul se lucrează cu punctul „înaintea acului”; firul se strînge uşor, motivele căpătînd astfel relief.

Punctele folosite la ornamentarea acestei ii sînt: crucea, butucul, tighelul, lănişorul, punctul de ciupag; de cele mai multe ori se lucrează cu firul gros în şase, ceea ce face ca motivul să apară buclat.

Altiţa apare formată din mai multe galoane înguste, printre care se intercalează firele de aur şi argint. Pe unele ii apar fluturi mari, albi, fixaţi printr-o mărgică, tot albă (Muzeul Satului).

Ia se poartă cu fotă care este ţesută în 2 iţe, din lînă sau borangic gros, nefiert, în culoare neagră. Ea se ornamează în grupe de dungi orizontale colorate (roşu, verde, alb, galben) pe poale, de lăţimea a 3—4 cm. Pe părţi, în sus, fota este aleasă simplă, dar cu gust în grupe de vârgi în culori de roşu, alb, pe fond negru; uneori mai poate fi întîlnită şi cîte o vargă în culoarea albastră.

Peste fotă, femeia încinge betele înguste, dar fin lucrate, în minuscule motive geometrice pe fond roşu.

Pe cap se poartă marama fină de borangic.

În vreme de iarnă, se poartă „minteianul” decorat cu găetane. Acesta se lucrează din lînă ţesută în două sau patru iţe care se dă apoi la pîuă.

Ia de Prahova

Recunoscut pentru ie şi „fotă”, costumul de Prahova se remarcă prin unitatea sa. Pînza de in, bumbac ori borangic, motivul geometric ori floral, punctul crucea ori tighelul, distribuirea ornamentelor sînt condiţii care dovedesc respectarea unităţii iei din întreaga ţară (fig. 7).

Ia se croieşte din patru foi, din pînza de casă cu lăţimea de 40 cm apoi se fixează prin gulerul lat de 2—3 cm. La mîneii şi sub braţ cămaşa are clinii şi broşchiţe care dau uşurinţă în mişcări. Şi dacă majoritatea ilor prezintă broşchiţa pătrată de 4—5 cm², broşchiţa iei de Prahova este uneori mult mai mare (peste 10 cm²).

Cămăşa se croieşte cu mîneca largă, iar în partea de nord a judeţului apar şi cămăşi „cu fodor” (volan).

Fig. 7. Costumul femeiesc de Prahova.

Gura cămăşii se croieşte tăiată adînc în faţă şi se încheie, în partea de jos cu o cheiţă lucrată prin alternanţă cu roşu şi negru.

Distribuirea ornamentelor se face la altiţă, încreţ, la rîndurile de pe mîneacă şi la mîneacă, jos.

Altiţa este formată din rînduri transversale, aşezate sus pe umăr. Încreţul iei de Prahova este încreţul obişnuit, uneori putînd să şi lipsească. Sub încreţ se lucrează trei rînduri verticale care se prelungesc pînă jos, la mîneacă. Pe piept apar trei sau patru rînduri cu aceleaşi motive de pe mîneci.

În partea de nord a judeţului, ca influenţă a Ardealului, se văd ii cu altiţă îngustă şi „pui peste cot”.

Poalele iei de Prahova se lucrează cu motive simple şi de multe ori nu se ornamează.

De la briu în jos se poartă vilnicul, învoalt care se lucrează în război în patru iţe, pe fond negru. Caracteristic acestuia este „bata” de la poale şi din faţă, ţesută în roşu ori aleasă în motive geometrice (uneori şi în culori de galben, verde) cu lăţimea de 20 cm; romburi mari,

CAPITOLUL II

pătrate, stele în colțuri se succed pe căpățiile vilnicului, de la poale pînă sus la brîu.

Marama veche de borangic, aleasă cu bumbac alb în vârgi dispuse orizontal, ori marama aleasă în borangicul alb sau galben cu căpătii, completează eleganța și finețea costumului de Prahova.

Ia de Vlașca

Deosebirea costumului de Vlașca de celelalte costume românești o face vilnicul cu denumirea de „peșteman”. Păstrînd caracteristica de bază a costumului românesc, unitatea, costumul de Vlașca își are particularitățile sale, care uneori sînt evidente chiar de la sat la sat.

Costumul de Vlașca se compune din ie, poale „peșteman” și catrință, maramă sau „cîrpă” (fig. 8).

Ia este piesa principală care se croiește din pinza de în, bumbac, ori borangic. Se țese în casă, în anotimpul de iarnă și se dă la „nălbît”. Pentru ornamentarea ie de Vlașca se folo-

Fig. 8. Costumul femeiesc de Vlașca.

șeste borangicul vopsit vegetal, linița colorată, arniciul ori mulineurile din zilele noastre în culori vesele: roșu-rubiniu, vernil, galben-portocaliu, albastru-marin, verde-măsliniu — toate așezate pe fondul culorii de negru sau roșu.

Croiala cămășii păstrează croiul moștenit din moși-strămoși. Caracteristic cămășii de Vlașca, este gulerul ie care, de multe ori, nu apare sub forma bucății obișnuite de pînză, ci sub forma unui „șnur” vălurit. Acest șnur provine din cusătura punctului „drug” care se lucrează așa de des pe marginea pinzei încît, cînd cămașa se încrețește, drugul fiind aspru ia forma unui șnur.

Distribuirea ornamentelor la cămașa de Vlașca se face în felul următor:

Alțița se coase pe umăr la distanța de 7—8 cm de guler. Se ornaștează cu șiruri de motive orizontale, cuprinzînd cîmpul mîneii dintr-o parte în alta a umărului. Șirurile se subliniază prin goluri de pînză în care se așază fluturii cusuți în formă de solzi.

La o privire generală, alțița de Vlașca îți apare ca o masă compactă de motive pătrate, romboidale, trapezoidale, despărțite între ele prin solzii fluturilor. La unele ii, motivele alțiței se despart prin linii de punct oblic ori cruciulițe, printre care se intercalează firul auriu ori argintiu.

Sub alțiță stă încrețul lat în motive geometrice, încreț caracteristic iilor din sudul țării. De multe ori încrețul este și el ornat cu fluturi galbeni. De asemenea, apar uneori și creșuri decorate policrom. Liniile oblice, frînte, în formă de triunghiuri sînt colorate în galben-portocaliu, verde măsliniu, maro etc.

Din încreț pornesc vertical cele trei „rînduri” de motive care se prelungesc pînă jos, la mîneca largă ori strînsă printr-o bentiță (cămășile bătrînești). Motivele rîndurilor sînt de cele mai multe ori motivele de pe alțiță. Uneori mîneca (din încreț în jos) se ornaștează cu șiruri mărunte în „piez”.

Punctul specific ie de Vlașca este punctul „oblic” (jumătate de cruce). Acesta se coase în formă de „pană” (într-o parte și alta). Pentru frumusețea ornamentului și pentru a nu se întrezări firele de pînză, săteanca lucrează acest punct cu firul gros, astfel că motivele apar buclate, reliefate.

Combinat cu punctul oblic se folosesc crucea, drugul, brînelul. Cromatica ie de Vlașca este veselă, luminoasă. Pe lîngă culorile pastelate se folosește negrul ca culoare de fond, sau roșul închis.

De la brîu în jos, săteanca poartă poalele, fixate de ie, la cămașa bătrînească și detașate la ia mai nouă. Se decorează jos, pe margini și

„la deal“ pe clini. Se folosesc motive cu romburi mici, pătrate, uneori figuri de oameni (la Muzeul Satului apare o horă de copii, fiecare cu „pană la pălărie“).

Peste poale se poartă „peștemanul“ de Vlașca, renumit prin bogăția și fastuozitatea sa. Moștenit din strămoși, larg, bogat și rotund, vîlnicul de Vlașca înfrumusețează silueta femeii, bine strînsă la mijloc cu „betele“ năvădite în ochiuri sau cu cordonul de metal „cu paftale“.

Peștemanul cîț și „bosceaua“ (zăvelca din față) se lucrează la război în două ițe, din lînă ori bumbac negru, în gama de culori caracteristice zonei. Motivul ornamental se distribuie la poale în formă de fișie lată de 5—6 cm și pe părțile din față „în sus“, care cad peste boscea. Ornamentele de pe părți au forma de romburi, stele, pătrate, triunghiuri, mai mici sau mai mari. Se lucrează în „năvădeală“, în culorile de alb, roșu, verde, albastru. Sub peșteman stă bosceaua, decorată în motive geometrice așezate în dungi orizontale.

„Căpățiiul“ (partea de jos) bosceleii este țesut în motive geometrice ori figuri de oameni „păpuși“, late pînă la 10 cm; din căpății pornesc vârgi orizontale pe cîmpul bosceleii, cîmp colorat în roșu viu;

Bosceaua se lucrează „în scoarță“ (țesătură în două ițe în care bătătura se bate bine cu spata, obținîndu-se o țesătură foarte deasă și de mare rezistență).

Costumului de Vlașca i se adaugă eleganța maramei de bumbac și apoi de borangic, care este ornamentată în motive mari geometrice, în alb „picat“ cu albastru ori grenă.

Ia de Ilfov

Ia de Ilfov se croiește ca toate iile care fac parte din tipul iei cu altiță, încreț și rîuri.

Ia prezintă croiul cămășilor românești cu mîneca largă sau bentiță strînsă. Cuprinde aceiași distribuie a cîmpilor ornamentali. Altița se compune din mai multe rînduri așezate transversal și despărțite între ele prin linii înguste de cruci, cu intercalații de fir metalic alb sau galben. Sub altiță stă întotdeauna încrețul cusut în crem sau alb. Rîndurile pornesc din încreț pînă jos la mîneacă.

Pieptul iei se ornamează cu trei sau patru rînduri dispuse vertical de-a lungul gurii.

Ia se ornamează ca și celelalte ii din țara noastră, în motive geometrice și florale. Elemente asimetrice uneori, se îmbină în așa fel încît capătă eleganță și dau frumusețe ornamentului de Ilfov.

La ia veche, motivul ornamental de pe mîneacă pornește de sub încreț pînă la mîna, jos, sub formă de șiruri dese (de la 7—11 șiruri) cu ornamente mărunte dispuse vertical, distribuie care dă multă finețe iei.

Printre aceste șiruri se intercalează fluturi albi ori galbeni, mari, dispuși în rînduri cîte unul, fixați prin cîte o mărghică.

Cromatică iei este veselă, luminoasă. Culorilor de roșu, roșu cu negru, roșu închis li se adaugă culori ca verde-kaki, verde-măsliniu, galben, culoarea ceaiului, culori care se obține din foi de ceapă sau floare de tei.

Ia se poartă cu două catrințe diferit dimensionate: una lată, încrețită în spate, și alta în formă dreptunghiulară în față care se numește „zuvelcă“ sau „boscea“ (fig. 9). Catrința din spate se țese-n scoarță pe fond roșu și se ornamează cu dungi verticale alese în romburi, în unghiuri, ochiuri, care se colorează în alb, verde, galben, kaki, albastru, iar cea din față, „zuvelca“ se ornamează cu căpății, în motive geometrice ori motive stilizate de oameni (păpuși) și vârgi transversale (foarte dese).

Fig. 9. Costumul femeiesc de Ilfov.

CAPITOLUL II

Femeia se încinge cu bete în ochiuri, subliniate cu colți de mărgelale albe (cîte trei). Pe cap poartă marama fină de borangic, aleasă în motive geometrice, alesătură ce cuprinde întreg cîmpul maramei.

Ia de Muscel

Bogată, somptuoasă, ia de Muscel este cu adevărat uimitoare. Păstrîndu-și croiul din bătrîni, ia apare lungă, largă, impunătoare. Folosind pînza de bumbac țesută în două ițe cu dungi în galben-portocaliu, săteanca a împodobit-o așa cum știe ea să împodobească. Croită din 4 foi, la care se adaugă clinii și broșițele, cămașa bătrînească se prezintă cu bantă la mîneacă (obînzică). Această bantă se ornamează pe dosul pînzei, iar atunci cînd se răsfrînge, motivele apar pe față.

Cele patru foi se încrețesc printr-un guler potrivit de lat, pe ale cărui crețuri apar uneori mici motive de ciupag. Pentru lărgime se adaugă clinul (altoi) și broșița sau „colțul”.

În față, cămașa prezintă gura larg croită în adîncime. Poalele, care la cămașa bătrînească se prelungesc din ie, sînt croite din aceleași 4 foi, la care se adaugă clini, într-o parte și în celaltă, pentru lărgime. Cămașa veche din nordul județului se prelungeste la poale prin adăugarea unei bucăți de pînză, lată de circa 10 cm numită „nadă” sau „fodor” (Domnești, Berevoiești, Corbi) pe care țaranca o încrețește și o coase cu model.

În ornamentarea cămășii femeiești de Muscel se observă o evoluție. Cămașile mai vechi au mînecele ornamentate cu motive dispuse în altită, încreț și-un singur rînd de motive în lungul pînzei. Acestui tip de ornamentare a cămășii îi corespunde fota de lînă cu alesături policrome dispuse în șiruri verticale pe căpătîiul din față.

Ia de Muscel mai nouă excelează prin ornamentație. Sobră, dar plină de bogăție, prin strălucirea firului de aur și argint, ia de Muscel se ornamează din plin. De remarcat că, deși este o ie bogată, această bogăție de ornamente se distribuie perfect echilibrat. Cîmpurile largi de pînză se armonizează de minune cu cusătura plină, fastuasă. Motive late, mari, ca „codrii”, „șerpeasca”, „fuști”, „stilpi”, mărginite uneori de motive florale stilizate ori numai de colțisori, distribuite în „rînduri”, de regulă cîte trei, pornesc de la mîneacă și se prelungesc pînă în baza altitei.

Întrerupt de motivele rîndurilor, „încrețul” de Muscel se lucrează sub altită în fragmente

și în culoarea galben. Din el pornește altită așezată transversal și care este mai bogată ca oricare altită dintre iile românești. Aceleași motive, de cele mai multe ori se repetă în cîte 8—9 fișii, încît altită cuprinde întreg umărul. Pe piept, ia de Muscel apare cu rînduri late de o parte și de alta a gurii, ori în motive așezate în dreptunghiuri sau pătrate mari (7—8 cm). Motivul de pe piept este de regulă același de pe rîuri și altită. Uneori și spatele apare cu 2 rîuri de o parte și de alta a umerilor.

La bogăția și somptuzitatea iei se adaugă fota de Muscel (fig. 10) unică în felul ei. De formă dreptunghiulară, țesută în patru ițe, pe fond negru, fota de Muscel prezintă ornamentația geometrică în culori (fota veche bătrînească) și o ornamentație bogată în fir de aur sau argint în zilele noastre. Fota se ornamează în motive mari cu romburi, în bandă lată de 20—30 cm, bandă numită „vargă”; deasupra motivului mare apare un altul mai îngust (5—6 cm), încît aproape jumătate din lotă este țesută în „fir” galben ori alb. În față, pe partea care se suprapune, numită „căpătîi”, apare același motiv de pe poale, distribuit în formă verticală (cînd femeia e îmbrăcată cu fota). Spatele rămî-

Fig. 10. Costumul femeiesc de Muscel.

ne neornamentat sau se ornaamentează simplu, în rînduri de motive care se întretaie. De cele mai multe ori motivele mari, geometrice sînt „picate” discret cu motive mici în culori de liliachiu, roșu închis, siniliu. „Căpăttiul înfundat” (partea peste care se suprapune celălalt căpătti) nu se ornaamentează decît cu vârgi în aceleași culori din motivul mare.

Peste fotă se poartă betele năvădite în „ochi”, în culori de negru, roșu, verde, „turchez” (albastru), ori fir auriu sau argintiu.

Marama de Muscel nu rămîne mai prejos de bogăția și eleganța costumului. Subțire, fină, spumoasă, țesută din firul de borangic galben sau alb, în motive lucrate în „rumânescuri” cu același fir de aur sau argint, marama de Muscel dă noblețe costumului femeiesc. Dacă mai adăugăm și salba de „galbeni de aur” sau „icușarii” ne explicăm de ce femeia musceleancă cu costumul ei a fost prezentă în multe lucrări ale pictorilor români și străini.

Ia de Argeș

Ca și celelalte ii din țară, ia de Argeș s-a făcut cunoscută prin folosirea ei de către femeia satului argeșean, în toate împrejurările vieții. La bucurie, ca și la durere, aceasta a îmbrăcat ia, fota și marama de bumbac ori borangic (fig. 11).

Începînd cu zona Argeș pătrundem în portul românesc a cărui piesă caracteristică este „fota” strînsă pe corp, spre deosebire de vîlnicul larg și învoalt de Oltenia. Fota se poartă cu ia grea, bogată și strălucitoare. Alături de fotă stau catrințele de Argeș alese în motive florale. Pe cap se poartă „cîrpa” sau marama lucrată din bumbac în 2 ițe și cusută cu motive florale în roșu și ornată cu fluturi asemănători celor de pe ie. Mai tîrziu, s-a folosit marama fină în două ițe, de borangic, aleasă cu cotton și „fir” alb sau galben.

Ia de Argeș este ia tradițională de tip „carpatic” care se croiește din 4 lățimi și se încrețește la gît prin guler. Jos, la mîneacă se termină prin bentiță sau bantă. Croiul ei nu are nici o răscoială, dîndu-ne certitudinea că și această ie are aceeași proveniență ca și celelalte ii din costumul românesc.

Bogată, fastuoasă, culoarea de bază fiind roșu, negru sau roșu vișiniu, ia se ornaamentează cu motive geometrice și florale. Distribuția se face în așa fel încît, cu toată bogăția de ornamente, ia de Argeș nu este obositoare, sătean- ca știind să păstreze proporția între cîmpurile florale și restul pînzei. Distribuite în șiruri

Fig. 11. Costumul femeiesc de Argeș.

transversale, motivele de pe altiță se subliniază cu brîie cusute în punctul brînelului, cu fir de aur ori argint. Sub altiță se găsește încrețul, care apare lat, mai lat ca la oricare dintre ile românești, și decorat întotdeauna într-o gamă largă de culori. Așa se face că deși, de cele mai multe ori ia se coase în una sau două culori, încrețul se lucrează în 4—5 culori.

Alb, galben, verde, roșu, albastru ca cerul, iată culorile pe lângă care stau fluturii mari, albi sau galbeni, firul de aur sau argint. Punctul la un fir, brînelul, crucile, lăntșorul sînt punctele de cusătură ale acestui încreț.

Sub încreț apar de cele mai multe ori motive care cuprind mîneca în întregime; sînt așezate fie în rînduri, fie în „scăzămînt”, fie „înfurcite”. Motivele înfurcite (după expresia locală) se distribuie de o parte și de alta a unei „cosoi” (rînd de cruci) în forma crengilor de brad și cuprind suprafața mînecii din încreț pînă jos la bantă și uneori pornesc chiar din guler.

Mîneca iei vechi se croiește cu bantă lată (2—3 cm), care se lucrează cu motive mai mici;

ia mai nouă se croiește și cu mîneca largă. Pieptul iei de Argeș se decorează, de obicei, cu motivele de pe mînecă. Așezate în rînduri sau infurcite, motivele ornamează pieptul iei, săteanca din această parte a țării nefolosind alte piese de îmbrăcăminte peste ea. De la brîu în jos, se poartă „fota de Argeș”.

Caracteristica acestei fote este dimensiunea redusă și ornameatarea prin cusătură. În afara județelor Olt și Vîlcea, unde unele zăvelci ori vîlnice se cos sau se brodează cu acul de brodat, Argeșul ne dă singura fotă din țară care se coase cu acul în cruci sau la un fir (sau se brodează cu același ac de brodat). Motivele geometrice sau florale se cos cu nuanțe de roșu combinat cu verde moale sau albastru, cu fluturi și fir de aur pe fondul negru de pînză, țesută în două ori în patru ițe, din lînă subțire. Mai nou, costumul de Argeș prezintă și alesătura în război, în ornameatarea fotei precum și a iei. Motive geometrice și florale nestilizate, dispuse în bandă numită „bată”, lată de 20—30 cm, pe poale și pe partea din față dau frumusețe fotei de Argeș.

În față, sub fotă, se poartă „catrința” de Argeș, ornameată cu căpățîi și cu aceleași motive de pe fotă (uneori din căpățîi pornesc motive „înfurcite”). Peste ie, se poartă și pieptarul brodat cu liniță colorată policrom și paiele. Iarna se poartă haină mare de dimie albă numită „cortel” sau „mintean” care este ornată discret cu găitane în culori de negru, puțin roșu și albastru.

Ca podoabe, femeia de Argeș poartă salba de de „galbeni” de aur și cercei de „îcușari” — monede turcești, galbene, suflate cu aur. Culorile cusăturii de Argeș sînt roșu, roșu cireșiu, negru, iar punctele folosite sînt brăduții de Argeș, crucea, lăntșorul (pentru firul metalic alb ori galben), la un fir, tighelul.

Ia de Olt

Ia este piesa principală a costumului femeiesc de Olt. Denumirea de „cămășă de bună” sau ie, este proprie întregii zone etnografice.

Se croiește din foi drepte, fără nici un fel de răscoială, din pînza țesută în două ițe. Mînecele se croiesc largi, jos avînd lărgimea de 40—60 cm la care se adaugă „cleata (clin) și „broșchița”. Gura cămășii se croiește „la o parte” ori în față (cămășile bătrînești sau ale femeilor căsătorite).

Gulerul este lat de 2—3 cm și se încheie strîns pe gît cu unul-doi nasturi de culoare albă, albastră ori neagră.

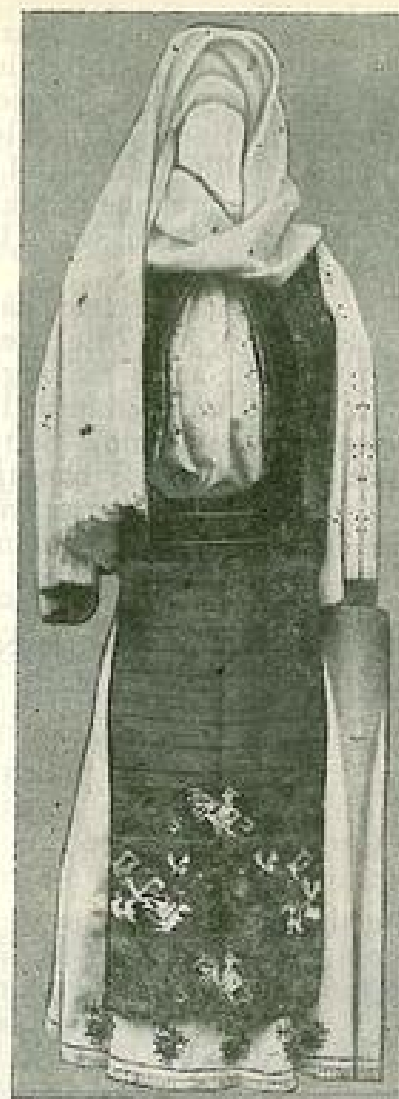

Fig. 12. Costumul femeiesc de Olt.

Distribuirea ornamentelor se face ca la toate iile cu altiță, încreț și rîuri; în nordul județului apare însă și „ia încărcată” ori „ia cu trei rînduri”, ambele fără altiță.

Ia cu altiță are ca ornament principal, altița dispusă transversal peste umăr. Motivele, în formă de fișii, subliniate cu fir auriu ori argintiu, se dispun larg, în puncte de cruci, la un fir ori „piezuri” (tighete). Sub altiță stă întotdeauna încrețul, care se lucrează cît lungimea altiței și cu o lățime de 4—5 cm, în punctul obișnuit încrețurilor (punctul înaintea acului) și mai nou, în punctul „la un fir”.

Rîndurile în număr de trei, pornesc de sub încreț și se prelungesc pînă jos la mînă, unde ia se lucrează de regulă cu motivele de pe guler.

Pieptul se ornamează cu trei ori patru rînduri.

Motive geometrice ori stilizări florale, se imbină în cusături dense și bogate.

Ia încărcată (fig. 13) este ia fără altiță în care motivul apare în formă de tablă care cuprinde toată suprafața mînecii pînă aproape de

Fig. 13. Costumul femeiesc de Olt (la încărcată).

guler. Plasarea ornamentului se face fie în formă de „rețea”, ori „înfurcită”, fie în rânduri verticale înguste (1—2 cm), câte 12—15 rânduri, printre care se presară fluturi.

La încărcată se ornamează cu multe mărgelile și fluturi mari, albi. Mărgelile în culori pastelate (verde, galben, lila ori roz, roșu, alb) se distribuie prin alternanță, „în piez” (săbiat). Ca puncte de cusătură se folosesc: cruci, tighele (piezuri) lănișorul, punctul în scăriță, „obînzeli”.

La de Olt se poartă cu zăvelcile „în scoarță” pe fond roșu și cu „căpătii” ales în motive florale, avimorfe, puternic stilizate, ori cu zăvelcile „în năvădeală” alese cu fir auriu ori argintiu (fig. 13). Tot în această parte a țării se poartă și vilnicul „în scoarță” pe fond negru. Vilnicul în scoarță se ornamează prin alesături în motive florale, la poale cu „bantă” lată de circa 20 cm, subliniate de dungi înguste. Pe „trupul” vilni-

cului stau aruncate în „scăzămînt” buchete de motive florale. Culorile motifelor sînt roșu, alb, „striin” (roz trandafiriu), galben, ruginiu, verde moale, alb.

În față stă „zăvelca” (catrința) peste care cad căpătiele vilnicului Zăvelca este aleasă și ea tot cu „căpătii” (bantă lată) în motive florale.

La acest costum se poartă și vilnicul de catifea, care se ornamează în motive florale și avimorfe, ori cu „pomul vieții”, cusute cu fluturi și aceleași mărgelile în culori pastelate, după desenul făcut cu „o bucată de săpun”.

Pe cap se poartă „cîrpa” sau marama de borangic, aleasă cu „căpătii” și motive „picate” cu albastru sau punctate cu fir auriu ori argintiu.

Peste costum, în vreme de iarnă, s-a purtat „cortelul”, haină mare confecționată din dimie (aba) albă, croită în cîini și decorată cu găetane în culorile de negru și puțin roșu, și motive plasate în jurul gulerului, buzunarelor și jos la mîină.

Cămașa bărbătească de Muntenia

Ca și cămașa de Oltenia, cămașa de Muntenia s-a dezvoltat pornind de la cămașa bătrînească. Ea face parte din tipul cămășii lungi cuprinde zona de dealuri și cîmpii a Munteniei pînă la Dunăre. Deosebirea dintre ea și cămașa de Oltenia constă mai mult din punct de vedere al ornamentului. Astfel, în Muntenia apare cămașa mai bogat ornamentată (Olt, Argeș și Muscel) la care apar și paete (după primul război mondial). Cămașa de Muntenia se croiește lungă, cu și fără platcă și cu „petrecătoare”. Petrecătoarea este o bucată de pînză, lată de 2—3 cm care se adaugă de-a lungul gurii cămășii; în ea se taie „cheutorile” (butonierele).

Cămașa cu platcă se croiește din cinci lățimi de pînză, dintre care patru pentru piepți și mîneci, iar restul pentru cîini broșițe, platcă, petrecătoare, guler.

Foile piepților se fixează de platcă printr-un creț. Gulerul se încheie prin nasturi de piatră. Mai nou, cămașa lungă apare formată din două piese: cămașa propriu-zisă, fără platcă, adică piesa pînă la brîu denumită „căpeneag” (în județul Olt) și fusta cămășii. Fusta se croiește separat din 4 lățimi cu lungimea de 30—40 cm și se poate încreți pe un șnur numit „brăcinar” din ață de cîneapă ori bumbac. Căpeneagul se croiește din 2 lățimi (pentru piept și spate) în care se taie gulerul și gura cămășii. Mînecele pornesc drepte, din umăr, fără nici un creț și se

CAPITOLUL II

CAPITOLUL II prelungește pînă, jos. Gulerul acestei cămăși se poartă răsfrînt.

Ornamentarea cămășii de Muntenia (fig. 14) se face bogat și fastuos în culorile de alb și rareori crem „picat” cu culori pastelate, liliachiu, vernil, galben, ori cu paete. Motive geometrice bogate și compacte, cusute în punctul „la un fir” sînt atît de exact și minuțios cusute încît în toată lățimea nu se zărește un fir de pînă (Olt, Argeș, Muscel). Motive romboïdale, pătrate, dreptunghiulare sînt distribuite pe poale, jos la mîneci și pe petrecătoare.

Pe platea apar modele mai mici, uneori motive florale ca trandafiri, boboci etc. Aceste motive ornamează și piepșii printre culele cusute cu punctul de tiv. Poalele cămășii de Muntenia se ornamează și cu șabace (4—5 cm) cusute cu „obinzeli” și „umplute” cu punctul înaintea acului, cu cotton ori mătase vegetală albă (Argeș). Jur împrejurul acestor șabace stau alte șabace mici ca paianjenul, gurița păpușii, ori cîte un mic motiv floral lucrat tot în alb.

Fig. 14. Costumul bărbătesc de Muntenia.

Cămașa cu căpeneag și fustă se ornamează pe poale, mîneci, la umeri și guler cu același motiv în alb ori crem. În Muntenia apare și cămașa călușarului (Pădureț Argeș, Colonești, Scornicești-Olt) care se ornamează în culori de verde moale, galben, siniliu, roșu, negru și în punct de cruce ori tîghele.

Crețurile cămășii bărbătești de Muntenia se cos la umeri, piept și spate, în jurul plăciei și jos la mînecă cînd cămașa se termină cu bantă. Acestea apar mai înguste și se lucrează în alb, cu punctul înaintea acului. Mărunte, bine trasate într-un singur motiv (Olt, Argeș, Muscel, R. Sărat, Buzău), în Ilfov se lucrează în 2 rînduri de motive paralele, între ele apărînd cîte ca niște pliseuri verticale, din încrețirea pînzei.

Crețurile cămășii de Muntenia poartă denumiri de „creasta puiului” în Olt, „stîlpi” în Ilfov și „fagure” în Argeș.

Punctul folosit în ornamentarea cămășii de Muntenia este „la un fir”, cusut cu muline ori mătase vegetală albă. De asemenea, se mai folosește tîghelul, punctul „obinzelilor”.

Cămașa veche se poartă cu nădragi, pantaloni de bumbac țesuți în război. Nădragii cămășii bătrînești se croiau din dimie albă (lînă țesută în 4 ițe și dată la „piuă”) cu „ghizduri” (tăieturi în locul buzunarelor).

Briul, chimirul, betele sînt încingătorile costumului bărbătesc de Muntenia. Briul se lucrează în 4 ițe, cu sau fără ornamente, în roșu; Ilfovul prezintă briul cu dungi verticale în alb. Peste el se incing uneori betele.

Betele se incing mai ales la cămașa lungă, fără briu. Ele se țes în năvădeală, în ochiuri și în culori de: roșu, grenă, alb, verde. Acestea se țes la război, în 4 ițe și se „bat” uneori cu mărgelile pe margini (Olt, Argeș).

Peste cămașă și pantaloni, se poartă „vesta” (Olt) închisă la 4 nasturi în față, ori vesta din postav, (Argeș, Muscel, Dîmbovița) închisă pînă în gît și cu două rînduri de nasturi (5 și 5).

În vreme de iarnă, bărbații poartă „cortelul” (Olt) — haină mare de dimie albă, croită în elini, decorată cu mici ornamente în găitane negre, picate cu roșu ori albastru. „Minteanul” sau „zeghea” se poartă în celelalte zone ale Munteniei; acesta se croiește din aceeași dimie albă sau neagră și se decorează cu găitane negre la gît și buzunare.

Pentru drumuri lungi, țăranul de Muntenia folosește „ipingeaua” de culoare „săină” (culoarea lînii negre de pe oaie). Mai nou, folosește „mantaua” din dimie, în felul mantalelor militare (Olt).

Caracteristic acestui costum este vilnicul care cuprinde întreaga arie a Olteniei.

Vilnicul este piesa dreptunghiulară, largă de 3—5 m și care se poartă încrețit ori încutată la talie. Aria lui de răspîndire se găsește între Carpații de miazăzi, Dunăre și se prelungește pînă dincolo de apa Oltului (jud. Olt).

Din punct de vedere al ornamentării, al motivului deosebim vilnicul de Mehedinți care se decorează cu motivul în formă de „horă” cu fir de beteală.

Vilnicul de Gorj apare încutată, decorat cu vârgi verticale pe fond roșu și ales în motive geometrice policrome. Tot încutată se prezintă vilnicul de Vilcea.

Sub formă rotundă și cu mici cute, în vârgi semiverticale și cu motive mărunte, delicate, se prezintă vilnicul de Romanați. Excepție face vilnicul de Dolj, care este format din două „prestelci” (vilnice mai înguste) așezate în față și în spate.

Pe lîngă vilnic, costumul de Oltenia prezintă și o serie de catrințe, de fiecare zi și de sărbătoare. Astfel, în Mehedinți găsim catrința ornamentată cu dungi orizontale în motive florale; catrința de Gorj numită „fistic” (catrința din față) ornamentată în vârgi dispuse vertical și cea din spate ornamentată orizontal. Catrința de Romanați se ornamează orizontal cu motive lineare și în stilizări florale, avimorfe.

De remarcă în portul popular de Oltenia, giubeaua de Romanați (cojoc femeiesc care nu-și găsește egal în ornamentație) și cojoacele de Vădastra, care excelează prin măiestria ornamentării.

Costumul bărbătesc de Oltenia este la fel cu celelalte costume, excepție făcînd costumul de Gorj la care cămașa se poartă introdusă în pantalonii cu găetane. Același lucru se poate spune și de cămașa de Mehedinți.

În nordul Olteniei se poartă și costumul mocanilor, compus din cămașă cu barbur, ițari și pălărioară neagră, port care se prelungește în toată zona subcarpatică.

Ia de Romanați

Zonă de cîmpie, cu sate bogate și centre mari pentru comerțul cu cereale și vite, Romanațiul este cunoscut și pentru arta cojocăritului. Recunoscute prin ornamentația bogată sînt cojoacele de Vădastra, Corabia, Vișina Nouă (fig. 15).

Fig. 15. Costumul femeiesc de Romanați.

La fel cu iile din întreaga țară, ia de Romanați se croiește din aceeași materie primă (pînză de in sau bumbac) se ornamează cu aceleași motive geometrice sau florale, se coase cu puncte ca tighelul, crucea, la un fir, lănișorul.

Croiul ei este croiul vechi, din patru lățimi de pînză la care se adaugă clinii, broșițele și gulerul.

Cusătura de Romanați se caracterizează printr-o cromatică distinsă: albastru de smalt (sini-liu) ori roșu vișiniu. În motive discrete și fine, cusute cu punctul tighelului și umplute cu fir auriu ori argintiu, ia de Romanați este plină de gingăsie.

Pe umăr stă întotdeauna altița compusă din fișii cu motive mărunte și delicate și subliniate de galoane cu intercalații de fir metalic.

Sub altiță se găsește încrețul lucrat cu măiestrie în forme romboidale, în culori de alb, galben-crem și verde-măsliniu.

Sub încreț, ia de Romanați prezintă de cele mai multe ori ornamentația în „blană” care se realizează prin repetarea a o serie de motive

CAPITOLUL II caracterizate prin aceeași finețe ca și motivele altiței. Motive în „coarnele berbecului”, „cirliche”, „căsuțe”, lucrate mărunț, delicat pornesc de jos, de la mină pînă sub încreț. La mină, cămașa bătrînească prezintă o bantă care atunci cînd este răsfrîntă dă impresia unui fodor (volan).

Punctul iei este tighelul, lăntîșorul, cruci la un fir; de multe ori punctul se lucrează buclat, reliefat.

Ia se poartă cu catrințe ornamentate transversal, cu căpătii, în motive geometrice ori florale stilizate. Frunze de viță, figuri de oameni, sînt ornamente care se întîlnesc des în alesătura catrințelor. De asemenea, ia se poartă cu vilnicul de Romanați însoțit de catrința din față.

Vilnicul se lucrează în scoarță, în dungi semi-verticale. El apare larg, învoalt, cu alesături în minuțioase motive geometrice. Cromatica vilnicului se asociază cromaticii cămășii. Pe fondul roșu se aleg motive în culori de verde, roșu, galben, alb, albastru, motive ce alternează cu vârgi simple.

Peste ie și vilnic femeia poartă giubeaua, piesă de costum deosebită prin eleganța ei. Cu sau fără mîneci, cloșată, giubeaua se ornamează cu găetane, în motive de spirale, roate, melcișori, linii șerpuite. Prin croiul și ornamentația ei, prin cromatică bogată și deosebită în culori de roșu, verde, albastru, negru, giubeaua este una din piesele de costum fără rival în țara noastră.

Costumul de Romanați este completat de marama fină de borangic alb sau galben, aleasă în motive mari la căpătii, cu cotton alb și punctată cu fir metalic, ori în culori discrete, de roșu vișiniu, albastru.

Ia de Vilcea

Ia este piesa principală a costumului femeiesc din Vilcea. Ca și celelalte ii, se croiește din pînză de in sau cînepă, bumbac. Pentru largime se introduce clinul numit „alăvană” sau „broschiță”.

Caracteristic iei de Vilcea este distribuirea lejeră, „aerată” a ornamentelor, realizate într-o singură culoare. Alături de albastru marin stau roșu, galben uneori, culori care prin executarea punctului de tighel capătă și mai mare finețe.

Motivele ornamentale se dispun în stilul clasic al iei cu altiță. Fișii de motive în flori stilizate, motive romboidale, triunghiulare, pătrate, se subliniază cu linii cusute în punct de

contur cu intercalații de fir auriu ori argintiu (fig. 16).

Sub altiță stă întotdeauna încrețul, care se coase în culorile crem și cu același punct de încreț caracteristic iilor din sudul țării. Uneori încrețul se lucrează și în punctul la un fir, în culori de negru, roșu, bleu. Sub încreț stau cele trei „rîuri” care pornesc din încreț pînă jos la mîneacă. Cămașa bătrînească se ornamează (în locul rîurilor) cu motive mărunte dispuse în formă de „tablă”, sau cu flori rupte, căsuțe, pitișoare, care se repetă prin alternanță pe toată tabla mînecii. Pentru ornamentarea iei mai noi, se folosesc „cilicurile” (mărgеле).

Punctul iei de Vilcea este punctul tighel, crucea, punctul în scăriță, lăntîșorul, gura păpușii, „în pite” (la un fir).

Ia de Vilcea se poartă cu catrințele zise „șoarțe” ori cu vilnicul pe fond roșu. Atît catrința din față cît și cea din spate se lucrează în scoarță pe fond roșu, ori albastru, cu căpătii și vârgi transversale, în motive geometrice.

Fig. 16. Costumul femeiesc de Vilcea.

Vilnicul de Vilcea este bogat, evazat, cu pli-seuri late, decorate în motive mărunte de mo-zaic; în față stă uneori „zăvelca” catrința care își are caracteristica ei prin aceea că se orna-mentează prin cusătură cu acul și nu prin ale-sătură, cu căpătii în motive geometrice, în cu-lori de a'b pe fond albastru marin, motive pre-luate și de maramă.

Distincția costumului de Vilcea este accen-tuată de „cîrpa” sau marama, care în vechime se lucra în motive policrome cu pătrate mari, cusute în culori de negru, roșu, albastru și cu punctul tighel ori cruci.

Mai târziu, marama s-a confecționat din borangic alb sau galben, aleasă cu căpătii, în motive geometrice și florale. Pe „trupul” mara-mei apar, presărate, motive mici, alese în cotton alb.

Ia de Dolj

Largă și lungă, ia de Dolj păstrează mate-ria primă, croiul și ornamentația ei din întrea-ga țară. Cămașa prezintă poale bogate care se poartă mai lungi decît vilnicul. Uneori, mînecaiei de Dolj se croiește din două piese adică, alti-ța și mîneca propriu zisă; altița se prinde de mînecă, după ce s-a ornamentat printr-un punct dens cusut cu acul sau printr-o cheiță îngustă, croșetată cu alb. (fig. 17).

Amplasarea ornamentelor se face pe altița, care se compune din galoane despărțite între ele prin șiruri de lănișor, cusut în fir metalic alb sau galben. Galoanele au lățimea de 2—3 cm fiecare, astfel că altița capătă uneori lățimea de peste 15 cm.

Sub altiță stă întotdeauna încrețul lucrat în punctul „înaintea acului” în culori de gal-ben-crem. Din încreț pornesc riurile, adeseori în număr de trei care se prelungesc pînă-n bantă.

Pieptul ieii este ornamentat cu 2—4 șiruri de motive grupate.

Gura, larg deschisă, este subliniată de motive mici sau de punctul „drug” și se încheie cu ciucuri.

Gulerul îngust, încheie cele patru foi printr-un creț simplu.

Poalele se ornaamentează adesea cu motivul șirurilor de pe mînecă, șiruri care se cos și pe șold „la deal”, unde se-nîlnesc cele două „pres-telci” (catrințe).

Motivul ornamental este motivul geometric imbinat cu cel floral. Pe piept, motivul apare adesea grupat, deosebit de cel de pe mînecă.

Punctul ieii de Dolj, este crucea, tighelul, la un fir, lănișorul. De asemenea se folosește

Fig. 17. Costumul femeiesc de Dolj.

„gurița păpușii”, care se lucrează cu beteală albă sau galbenă. Cromatica ieii este simplă, elegantă. Culori de roșu și roșu vișiniu luminate de aurul betelei ori firului metalic, dau finețe și frumusețe ieii de Dolj.

Ia se poartă cu cele două „prestelci” care „cad” încrețite, atît cea din spate cît și cea din față, căpătînd aspect de vilnic. Tesute în scoar-ță pe fond roșu, în vârgi verticale, „prestelcile” se ornaamentează cu motive în ochiuri, romburi, jumătăți de triunghiuri, în culori luminoase de alb, verde, galben, kaki, lila deschis.

Pe cap femeia poartă marama de borangic, aleasă cu căpătii în motive de „pomul vieții” și cu flori rupte pe restul maramei.

Ia de Gorj

Trăind în mijlocul naturii pitorești, a pădu-rilor întunecoase de fag și brad, meșterii olteni au știut să dăltuiască cu multă artă lemnul dă-ruit din plin de natură. Tovarășă de viață, fe-

Fig. 18. Costumul femeiesc de Gorj.

meia n-a putut rămîne mai prejos în împodobirea costumului și a casei ei. Cusături măiestrite împodobesc costumul femeiesc și bărbătesc de Gorj.

Urmașă credincioasă aiei vechi, ia de Gorj se croiește din patru lățimi necesare mîneșilor și piepșilor. Pentru lărgime, femeia introduce clinul sau „puiul” și „broasca”.

Ornamentarea ie se face cu motive delicate, cusute în punctul de tighel, cruci, lăntșoruri ori la un fir. Motive de spirală, încrengături, coarnele berbecului, cîrlige, gheruțe, subliniate discret de firul auriu ori argintiu dau cusăturii de Gorj finețe și gingășie. Pe lîngă culorile de fond, roșu, roșu închis, cafeniu, stă culoarea neagră luminată de culori calde ca galben, mov, „striin” (roz), ultramarin, măsliniu.

Distribuirea ornamentelor este tot atît de delicat amplasată ca și finețea cusăturii. Nimic de prisos, nimic greoi, totul cu chibzuială și mult discernămint.

Alțița se compune din fișii orizontale subliniate cu rînduri de cruci printre care se intercalează discret firul metalic auriu ori argintiu.

Sub alțiță stă încreșul lucrat numai în alb ori galben-crem. Încreșul de Gorj este unul din cele mai vechi și originale încreșuri. Realizat

pe baza punctului „înaintea acului” încreșul se lucrează în motive romboidale, triunghiulare, rozete, care alternează cu forme în relief, de pînă, căpătînd aspectul unui decor de mare finețe.

Sub încreș stau 1—3 rînduri care, de obicei, se lucrează cu motivul alțiței. Unele îi prezintă motive „rupte” care cuprind mîneca din încreș pînă jos la mînă.

Pieptul se ornaamentează cu două sau patru rînduri, așezate în jurul gurii, tăiată adînc în față.

Ia se poartă cu vilnicul larg, evazat, în cute multe și potrivit de mari. Acesta se lucrează în scoarță, în dungi verticale cu alesături în motive geometrice mărunte ca: stele, cîrlige roate, cruci, toate pe fond roșu. Vilnicul constituie piesa de greutate în costumul femeiesc de Gorj, dar se poartă și catrințele țesute în scoarță ori năvădeală. Catrința din față numită „listic” se decorează cu vârgi dispuse vertical, iar cea din spate se ornaamentează cu „căpății” și vârgi transversale.

Frumusețea costumului de Gorj este accentuată și de marama de borangic, țesută cu motive mari subliniate de dungi dese, cu alb și care dau și mai mare strălucire costumului de Gorj.

Ia de Mehedinți

Ia de Mehedinți respectă croiul și ornamentica ieii cu „alțiță, încreș și rîuri”. Se poartă cu vilnicul de Mehedinți și cu marama de bumbac ori borangic, țesută în casă (fig.19).

Această ie se croiește din patru foi pentru mîneci piept și spate, care se încreșesc la gît și se fixează printr-un guler îngust. Jos, la mînă, ia se termină cu o bantă ori cu mîneca largă; banta poartă numele de „vuvîță”, sau „pumnișori”.

Pentru lărgimea mîneșii se folosește clinul numit „lărgitoare”. Acesta se introduce în toată lungimea mîneșii, pînă la subsuori, prelungindu-se și de-a lungul pieptului și spatelui. Cînd se folosește acest clin, broșchița lipsește. La gît, se încheie cu doi ciucurași numiți „țopi”, din arnici, în culoarea arniciului din motivele de pe ie. Toate piesele poartă numele de „ciupag”.

Ornamentarea se face ca la toate ieile cu alțiță, încreș și rîuri.

Plasată pe umeri, alțița se compune din rînduri înguste (7—8) subliniate cu intercalații de fir auriu ori argintiu. Sub alțiță apare „încreșul” cusut în alb ori crem. Din încreș pornesc rînduri verticale ori oblice (săbiate). Jos la mînă ia se ornaamentează cu modele mai mici.

Fig. 19. Costumul femeiesc de Mehedinți.

Pieptul iei se ornamează cu modele diferite de cele ale mîneei, așezate în patru pînă la șase rinduri în jurul gurii larg despicate, iar spatele cu două rinduri în părțile dinspre umeri.

Poalele lungi se văd de sub vilnicul „cutat” ceea ce dă eleganță costumului. Ca puncte de cusătură se folosesc, cruci, tighete, punctul lănișor, băluc la fir etc.

La se poartă și cu catrințe. Catrințele se țes în război „în scoarță” (țesătură densă, bătută), pe fond negru sau roșu. Catrința din față se ornamează cu vârgi dispuse vertical, iar cea din spate cu vârgi orizontale. Motivul geometric ori floral este redat prin alesături policrome în roșu, alb, albastru, portocaliu, verde moale, violet.

Vilnicul denumit și „crăț” este renumit prin forma lui „învoaltă” și se croiește din 6—7 „coturi” de pînă țesută în două lîțe din „păr” sau „cicic” (fruntea lînii) și „băteală” în culori de roșu, negru ori bordo.

Motivul ornamental în formă de „horă” se distribuie pe poale, cusut cu beteală albă, pe fond negru sau galbenă pe fond bordo.

În Mehedinți este prezent și vilnicul cu alesături în vârgi dispuse vertical, cu motive florale în culori de alb, verde prăzuliu, portocaliu, roșu deschis.

Peste vilnic se încing bete late (10 cm) alese în „șerpi”. Pe cap se poartă marama diafană de borangic aleasă în vârgi ori flori presărate în culori discrete și „fir auriu”. Căpățile se ornează cu vârgi orizontale.

Cămașa bărbătească de Oltenia

Cămașa bărbătească de Oltenia face corp comun cu cămașa de Muntenia, Moldova și Banat; ea face parte din tipul cămășilor lungi (fig.20).

Cămașa bătrînească se croiește din două foi, una pentru „piepți” (piept și spate) și alta pentru mîneci.

În foaia din față se croiește gura. Mînecele sînt potrivit de largi, prinse de umăr fără încreț, iar jos, la mînă sînt largi ori cu bentiță.

Fig. 20. Costumul bărbătesc de Oltenia.

CAPITOLUL II

Cămașa bătrinească se va ornașenta simplu, cu punctul „bătaia pe fir” (la un fir) și în culoarea alb, ori nu se ornașentează deloc.

Cămașa lungă se croiește cu și fără platcă. Platca este o bucată de formă dreptunghiulară, care se așază peste umeri și de care se fixează foile cămășii.

Se croiește din 4—5 m de pînză cu lățimea de 40—50 cm, din două foi; una pentru „piepți” și una pentru mîneci, clini, broșchițe, guler și platcă. Clinii se introduc la mîneci și de-a lungul foilor.

Distribuirea ornașmentelor se face pe poale, la mîneci, pe platcă și piept; ornașmentul principal este cel de pe poale, mîneci și piept, care se lucrează în motive geometrice, (romburi, pătrate, triunghiuri) și se subliniază de regulă cu șabace mici ca, „păianjenul, gurița păpușii, șabacul în piciorușe” etc.

Cromatică cămășii este simplă și elegantă; albul este culoarea de totdeauna a cămășii lungi; uneori, ca de pildă în Vîlcea, gulerul cămășii se lucrează cu negru, picat de roșu, bleu și se coase cu punctul „pe dos”.

Gulerul cămășii vechi se încheie cu doi nasturi albi de piatră; cămașa din zilele noastre se croiește cu gulerul lat (4—5 cm) care se ornașmentează cu modelul de pe poale.

Cămașa de Oltenia se ornașmentează și cu crețuri care apar la umăr, piepți și jos la mîneci (atunci cînd cămașa are bentiță). Remarcabil este crețul de Gorj care, uneori, are lățimea de 3—4 cm. De asemenea se ornașmentează cu dantelă lucrată cu iglița atît pe poale cît și la mîneci și guler.

Punctul de cusătură este punctul „la fir” (Mehedinți) „la un fir” (Gorj) „bătut la fir” (Dolj) „în pite” (Vîlcea).

Cămașa se poartă cu nădragi, (pantaloni albi țesuți din lînă și dați la pluă) sau țesuți din bumbac, cu năvădeală în „ochiuri” ori în „coaste”.

În afara pantalonilor de Gorj și Mehedinți, care sînt strîmți pe picior și decorați cu găetane negre, pantalonii de Oltenia se croiesc drept, potrivit de largi și fără nici o ornașmentație. Peste cămașă și pantaloni se poartă brîu ori bete. Brîul se termină cu ciucuri lungi, roșii, care se lasă pe șold (Vîlcea). Betele se țes în năvădeală în motive geometrice (ochiuri, ochi și sprîncene, romburi etc.) și în culori de roșu, verde, alb, galben ruginos.

Peste costum, olteanul poartă „vesta” de postav negru; iarna poartă „mîntean”, „șubă” de dimie albă sau neagră. Aceasta este decorată discret cu găetane, („țuicașuri” sau „planticuță” Dolj), găetane care se folosesc și la decorarea nădragilor de Gorj și Mehedinți.

În picioare, olteanul poartă opinci confecționate din piele de porc, ori de vită; pe cap pălărie vara și căciulă iarna.

În nordul Olteniei, (Gorj, Vîlcea) a pătruns cămașa cu barburî, cioarecii de dimie și pălărioara cu bor mic.

COSTUMUL POPULAR DIN BANAT

Costumul popular femeiesc din Banat se deosebește de costumele din restul țării prin piesa numită „opreg”, precum și prin piesa ce se poartă pe cap, numită „ceapsă” sau „conciu”.

Opregul este piesa care se poartă în spate, compusă dintr-o bucată dreptunghiulară cu lungimea de 20—25 cm, numită „petecul de opreg”, și de care stau agățați, ciucurii lungi pînă la poale (lungimea ciucurilor de circa 80—90 cm). Opregul se țese din lînă, iar motivele ornașmentale se aleg sau se cos cu acul în fir auriu și argintiu.

Ceapsa și conciu, sînt piese cu care femeia din Banat își acoperă capul.

Ceapsa este un fel de bonetă care se țese din lînă sau bumbac și se ornașmentează cu acul, cu motive în formă de romb, roată, stea.

Conciu se poartă în Lunca Timișului și se compune dintr-o bucată de pînză, pătrată și o fișie lungă fixată pe marginile bucății pătrate, numită bată. Conciurile se țes din lînă colorată și mai nou din fir auriu ori argintiu, în motive geometrice.

Costumul de Banat se caracterizează și prin cusătura „nemțoaanelor”, a „tăieturii” dar mai ales prin cusătura cheițelor cu acul, care se fac cu multă măiestrie.

Cojoacele femeiești se remarcă prin ornașmentație bogată, policromă. Pe lîngă motive de meandre, rozete, apar bumbi de metal, bucăți de oglindă, monede galbene etc.

Costumul bărbătesc de Banat are aceeași componență ca și costumele bărbătesc din restul țării. Specifice cămășii lungi a Banatului sînt gulerul și manșetele late (circa 10 cm) care se ornașmentează cu motive geometrice cusute cu puncte ca „nemțoaane, tăietură, peste fire”. De asemenea se remarcă prin „cheițele” cusute cu acul, care uneori au lățimea de 4—5 cm.

Cămașa femeiască de Banat

Portul Bantului păstrează unitatea portului din întreaga țară. Materia primă, pînza de in, cînepa, bumbacul și lîna au stat la baza con-

Fig. 21. Costumul femeiesc și bărbătesc de Banat.

fecționării costumului femeiesc și bărbătesc (fig. 21).

Portul femeiesc din Banat se compune din cămașa numită „spăcel”, poalele din aceeași pînză, opregul, catrința, „conciul”.

Cămașa mare, lungă și largă, păstrează croiul vechi, dacic. Ea se croiește din pînză groasă de bumbac, țesută cu vârgi înguste (2—3 mm) de in, în 2 ițe, vârgi care-i dau aspect de robustețe. Cămașa se croiește din 4 foi care se unesc la gît printr-un guler lat de 2—3 cm. Mîneca, este largă și se termină uneori prin „fodor”.

Ornamentul principal îl constituie „tabla”, (modelul mare, lat de circa 15 cm), care pornește din apropierea gulerului pînă mai jos de cot. Unele cămăși prezintă un rînd de asemenea motive, altele, două sau trei rînduri. Jos, mîneca se termină cu un „ciupag” cusut pe încrețul fodorului. La marginea tivului se croșetează întotdeauna o dantelă cu alb.

Motivele geometrice sînt reprezentate prin pătrate mari, romburi în cotton alb „picat” ici și colo de negru sau subliniat de șirul „nemțoaanelor” străbătute delicat de același fir negru; motivul de Banat este elegant și plin de finețe.

Bogăția motivelor cusute cu alb este întretăiată de orificiile motivelor lucrate în „tăietură”.

Deci, punctul „peste fire” (la un fir) „nemțoaanele”, tăietura, tighelul sînt punctele cămășii de Banat. Alături de cusătura densă de „peste fire” apar, mai ales pe piepții și poalele cămășii, motive cusute în cruci, cu negru.

Cămașa se poartă cu opregul și catrința de Banat. Opregul este format dintr-o bucată dreptunghiulară de țesătură, cu bogate ornamente brodate, care se prelungesc cu franjuri colorate. Acesta se lucrează de obicei în fir de aur sau argint. Modele în stil geometric și floral bătute în firul galben ori alb, fac ca această țesătură să fie neîntrecută. Urzit în grupe de fire negre și roșii, opregul se țese în 2 ori 4 ițe.

În față, femeia poartă catrința lungă, țesută în năvădeală (4 ițe), cu modele în formă geometrică ori florală, alese fie în același fir strălucitor, fie în lină, în culori policrome (catrința veche). Verdele, roșul, albul, albastrul, galbenul lămiios, movul sînt culorile folosite în alesătura motivelor.

Peste ie se poartă pieptarul cu ornamente florale cusute cu mătase, bumbi de metal, bucăți de oglinzi, colorate policrom și plasate bogat pe toată suprafața cojocelului. Pe cap, femeia poartă „conciul” țesut din lină colorată sau decorată cu fir metalic alb sau galben.

COSTUMUL POPULAR
DIN BANAT

În zona Valea Bistriei se poartă „ceapsa”, un fel de bonetă care se confecționează din pînză albă pe care se cos policrom motive în formă de romb, cu denumirile locale de „roată și stea”.

Peste costum se poartă șuba de Banat, numită „gunea”, confecționată din pănură albă sau gri și ornamentată cu găetane negre.

Cămașa femeiască de Arad

Cămașa femeiască de Arad se caracterizează prin mărimea și bogăția ornamentului care se distribuie de-a lungul mînecii pornind de la mînă pînă la guler.

Cămașa păstrează croiul cămășii vechi: cele 4 foi se încrețesc la gît prin gulerul potrivit de lat.

Această cămașă se croiește din pînză de in, cînepă sau bumbac gros. Pentru lărgime, săteanca îi adaugă clini, broșchițe. Distribuirea ornamentelor se face pe mînecă, guler, piept. Ornamentul principal este ornamentul de pe mînecă, care apare mare, lat, bogat, de obicei în roșu, ori roșu cu negru, uneori unele motive fiind punctate și cu culori de tonalități calde ca mov, verde moale, galben.

Paralel cu ornamentul principal de pe mînecă se coase și o cheie în negru și roșu.

La cămașa veche, a cărei mînecă pornește din umăr, ornamentul se dispune și pe umăr și se prelungește pînă în spate, sub formă de platcă. Pieptul cămășii de Arad se ornamează foarte simplu: motive mici, simple care se dispun de-a lungul gurii cămășii.

Cămașa de Arad se poartă cu „poale albe”, care cu timpul s-au transformat în fustă. Largă, încrețită, „fusta” se ornamează tot așa de bogat ca și cămașa. Motivul ornamental, lat de 8—10 cm, se plasează de-a lungul poalelor și pe clini în sus, mărginind cusăturile. Foile fustei (6—7 foi) se închid printr-o cheiță destul de lată (2—3 cm) în roșu și negru, creînd un efect decorativ propriu zonei Arad (fig. 22).

În față, peste fustă se poartă „șorțul” alb de pînză, ornamentat tot așa de bogat (uneori ornamentele cuprind jumătate din cîmpul șorțului). Șorțul se țese din pînză în năvădeală,

Fig. 22. Costumul femeiesc de Arad.

cu aceleași culori ca și cămașa și fusta sau se coase cu motive geometrice ori florale.

Peste cămașă se poartă cojocul de Arad, pecorat cu aceeași bogăție de ornamente prin aplicații de piele și broderie în culori bogate.

Pe cap, femeia poartă năframa de cașmir negru, înflorat. Ca podoabe la gît și pe piept, poartă salba din monede de argint.

Cămașa bărbătească de Banat

Ca și cămașa femeiască, cămașa bărbătească de Banat este mare, lungă și largă.

Caracteristic acestei cămăși este aceeași cusătură de Banat, în alb, cu punctele „nemțoarelor” și „lăietura”, pe fondul punctelor „peste fire”.

Cămașa se croiește din 4 lățimi cu și fără platcă. Gulerul este foarte lat în comparație cu celelalte cămăși bărbătești. Această lățime este

necesară motivului ornamental, care ca și la cămașa femeiască se compune din motive mari, romboidale (fig. 23).

La fel cu gulerul și poalele și cu același model se ornamentează și manșetele. Uneori manșetele, pieptul și gulerul apar ornamentate în negru, în timp ce poalele se lucrează în alb.

Costumul de Banat folosește ca ornament și crețurile. Crețurile apar jos, la mîneacă și la umăr, avînd lățimea de 2—3 cm. Acestea se

Fig. 23. Costumul bărbătesc de Banat.

lucrează cu punctul nemțoarelor, care se cos pe muchiile crețului.

Ornamentele cămășii sînt însoțite de șabace care se cos tot în alb. Dar ceea ce dă fineț și adevărată măiestrie cusăturii cămășii bărbătești sînt cheițele lucrate cu acul, în punct înodat și care se plasează de-a lungul mîneșilor. Acestea, adevărate dantele, au lățimea de 3—4 cm.

De la brîu în jos, bănățeanul poartă pantaloni albi. Cămașa bătrînească se poartă în nădragii decorați cu bogate motive ornamentale în găetane.

Peste cămașă și pantaloni se poartă sumanul de „pănură” alb și decorat cu aceeași bogăție de găetane, în culori de negru și albastru.

COSTUMUL POPULAR DIN TRANSILVANIA

Spre deosebire de costumul cu iotă și costumul cu vîlnie, care cuprinde regiunile arătate mai

sus, costumul de Ardeal este costumul cu catrința. Catrința, după cum am văzut, se întîlnește și în celelalte regiuni ale țării.

Catrința este piesa dreptunghiulară, îngustă (40—50 cm), care se poartă așezată vertical în față și în spate, de la brîu în jos. În unele zone (Hunedoara) catrința din față apare mai scurtă.

Transilvania se caracterizează printr-o mare varietate de catrințe.

În costumul de Hunedoara se întîlnește catrința care se țese în două ori patru ițe, pe fond negru, fără ornamentație (ori foarte redusă la catrința nouă din față).

Catrința din Mărginimea Carpaților, Tîrnave și Țara Moșilor se țese în dungi înguste orizontale pe fond roșu.

În zonele Cluj, Munții Apuseni pînă la Năsăud se găsește catrința „cu trup vinăt”, care se ornamentează cu alesături pe fondul roșu de la poale, fond care cuprinde cu timpul aproape trei sferturi din catrință.

În Maramureș se poartă catrința cu dungi late (circa 5—6 cm) de culoare roșie, portocaliu, mov, pe fond negru.

Costumele din zona de vest au o formă specifică (Oaș, Sălaj, Bihor, Arad) prezentînd numai catrința din față, care se țese din pînză, cu alesături în motive late. Catrința din spate lipsește, locul ei fiind luat de poalele cămășii care cu timpul s-au transformat în fustă. Această fustă este și ea ornamentată prin alesături în război pe pînză albă.

Pe lîngă cămașa lungă bărbătească, care cuprinde aria zonelor de sud a Transilvaniei (Sibiu, Făgăraș, Tîrnave) costumul bărbătesc prezintă cămașa scurtă care se poartă cu „gaci” în zona de vest și nord a Transilvaniei (Oaș, Sălaj, Bihor, Maramureș).

Cămașa femeiască de Hunedoara

Cămașa femeiască de Hunedoara (Pădureni, Hațeg) este cămașa cu tablă și iodur. Bogată și sobră, cămașa păstrează croiul vechi (fig. 24).

Se croiește din 4 foi care pornesc de la gît și se prelungesc pînă la poale. Pentru lărgime

CAPITOLUL II se introduce sub braț clinul numit „lărgitură” și broșița numită „zoltac”.

Ornamentele se distribuie pe mîneacă, piept, guler. Ornamentul de pe mîneacă se numește „tablă” și pornește din fodor pînă sub guler. Pe piept se distribuie același ornament în două rînduri așezate deoparte și alta a gurii. Spatele se ornamează cu modele mai mici, deoparte și alta a umerilor. Ornamentarea iei de Hunedoara se face în motive geometrice; romburi mari (circa 10 cm) pătrate, jumătăți de romburi, care se succed compact, pe întreaga mîneacă dînd cusăturii un aspect bogat, reliefat (fig. 24).

Punctul de cusătură specific Hunedoarei este punctele „așește” care se lucrează cu firul gros, buclat. Cămașa se lucrează de asemenea și cu punctele „crucea”, „la un fir”, „tighelul”.

Culorile obișnuite sînt roșu viu, și negru. Pe fondul acestor culori apar și discrete culori de mov, albastru deschis, verde.

Poalele fac corp comun cu „ciupagul” (cămașa de la briu în sus).

Fig. 24. Costumul femeiesc de Hunedoara.

Atît ciupagul cît și poalele se ornamează și cu cheițe care se cos, prin alternanță, cu roșu și negru. Ele constituie adevărate modele avînd uneori lățimea de 2—3 cm.

Cămașa de Hunedoara se poartă cu catrințe negre, țesute în casă, în două ori patru ițe. Acestea apar de cele mai multe ori fără nici un fel de ornamentație. Catrința din față este mai scurtă decît cea din spate. Din ele se prelungește poalele bogat ornate jos și pe clini în sus, cu motive ori cheițe. Ansamblul este completat de pieptare cu broderii policrome, compacte.

Peste șold, femeia poartă podoabe de metal, alcătuite din bani, inele, cheițe, înșirate pe lînțișoare.

Pe cap poartă „ceapsa”, un fel de tichie ornameată cu motive bogate și compacte, în culori sobre de negru, ori negru imbinat cu roșu. Pe margini, ceapsa prezintă o dantelă cusută cu acul, în alb, care este lucrată cu multă finețe. Sub ceapsă se găsește „cîrpa” (marama) albă de bumbac care se prelungește pe sub cojoc, în spate, de-a lungul catrinței.

Cămașa femeiască de Săliște (Sibiu)

Ia de Săliște este o cămașă distinsă și elegantă în care negrul motivelor se asortează de minune cu albul imaculat al pînzei numită „giolgiu” sau „jolj”. Acest tip de cămașă, numită și cămașa cu „ciocănele” cuprinde zona Săliște (de unde și denumirea de ie de Săliște) zona Sibiului precum și zona de nord a Gorjului (Baia Mare, Baia de Fier, Novaci, Polovragi).

Ia păstrează tipul de croi al iei clasice. Se croiește din pînză de bumbac (ori giolgiu în zilele noastre) din 4 foi care se încrețesc la gît, fixate printr-un guler. Jos la mîneacă, ia se termină cu volanul specific Transilvaniei, numit fodor.

Motivul iei de Săliște este motivul delicat, mărunt, de regulă flori stilizate, care se grupează de-a lungul „ciocănelor”. Ele se distribuie în formă de șiruri; de obicei 3 șiruri de ciocănele mărginite de motive florale mărunte.

Ciocănelele se lucrează așa de dens, încît îți dau impresia unei panglici negre. Peste umăr se distribuie întotdeauna transversal, un rînd de aceleași motive mărunte așezate pe locul alțiței clasice și care se numește „umeraș”. Din umeraș, vertical, printre rîndurile de ciocănele cu motivele lor, pleacă alte două rînduri cu același gen de motive fine și delicate, care poartă numele de „picături”. Uneori, motivele sînt

punctate cu fir auriu ori chiar cu culori de roșu, albastru galben (fig. 25).

Punctele iei de Săliște sînt: crucea, tighelul și punctul specific al ciocănelelor.

Ia cu ciocănele se poartă cu fusta albă și „surțe” sau „crătințe” (catrințe) de culoare neagră sau vinătă. Acestea se lucrează cu dungi transversale la căpătii, alese în motive mici geometrice, în „fir” ori mătase neagră. Mai nou, catrințele de Sibiu se cumpără din țirg, confecționate din postav negru, cu același căpătii, în motive minuscule din fir sau mătase; cea din față prezintă ciucuri negri.

Catrința se poartă cu poale lungi din cînepă ori bumbac. Peste ia și catrințele de Săliște se poartă „pieptarele” (cojoace) scurte, brodate în culori sobre de negru și puțin roșu.

Costumul de Săliște (Sibiu) a cuprins și versantul de sud al Carpaților meridionali. Nordul Gorjului, Vâlcea, Argeșul sînt zone în care costumul de Sibiu, atît cel femeiesc cît și cel bărbătesc se bucură de largă apreciere.

Fig. 25. Costumul femeiesc de Săliște (Sibiu).

Cămașa femeiască din Munții Apuseni

CAPITOLUL II

Portul românesc din Munții Apuseni păstrează unitatea portului din întreaga țară. Piese cum ar fi, cămașa, poalele, zadiile, năframa purtată pe cap, constituie costumul femeiesc din Munții Apuseni. Caracteristic acestui costum este „ciupagul” mare, aspectuos, lucrat în motive geometrice, sub guler.

În general, cămașa se croiește ca și celelalte ii. Cămașa lungă, bătrînească, pornește încrețită de sus de la gît, prelungindu-se în foi largi pînă la gleznele picioarelor. Caracteristic acesteia este tăierea gurii în spate, lucru bine gândit de țărancă, care din grija de a nu strica aspectul regulat al ciupagului, a mutat gura cămășii în spate.

La mîneci, jos, se termină cu fodorii largi, care cuprind aproape 1/3 din lungimea mînecii. Motivul ornamental este motivul geometric pe „ciupag”, și motivul geometric imbinat cu elemente florale (jos la mîneci și peste cot).

„Ciupagul” se plasează direct sub gulerul cămășii, în față, și se coase în motive geometrice, uneori acesta avînd lățimea de peste 10—15 cm. Ciupagul este motivul principal al cămășii. El se lucrează pe muchiile crețului, fiecare muchie constituind un fir de pînză.

Punctul ce se folosește este punctul „urzit pe fir”. Mînecele se ornamează cu cîte un șir orizontal peste cot, lat de circa 2—4 cm.

Din crețul gulerului pînă în motivul „peste cot” pornește un singur rînd vertical, constituit dintr-o cheiță cu acul, în culoarea ornamentelor iei, care se oprește în șirul de peste cot.

Fodorii se fixează cu ajutorul unui creț, pe care de asemenea, se lucrează cîte un „ciupag” mic (1—2 cm), numit „brățară”.

La mîneacă, jos, cămașa se ornamează cu alt șir de motive geometrice de lățimea celor de peste cot, care se lucrează în zizgaguri, „gurița păpușii”, tighеле, cruciulițe, cusătură, „urzită pe fir”.

Cromatică cămășii este monocromă. Roșul aprins (de obicei pentru tinere) este imbinat uneori cu galben și negru (pentru bătrîne).

De la brîn în jos, se poartă zadiile țesute în scoarță pe fond vînat, încrustate cu vârgi în motive geometrice cu culori de roșu, verde, alb, albastru (fig. 26.).

Mai nou, culoarea vînată a zadiilor este înlocuită cu roșu, zadiile fiind lucrate pe fond roșu și încrustate cu aceleași dungi orizontale.

Peste zadii se poartă briul nu prea lat, colorat policrom.

COSTUMUL POPULAR
DIN TRANSILVANIA

Fig. 26. Costumele femeiești de Munții Apuseni.

Iarna, femeile îmbracă pieptarele înfundate sau deschise în față, cu broderii bogate în motive florale, lucrate în roșu, verde, galben și presărate cu fluturi cojocărești (fluturi galbeni sau albi cu adîncituri pe ei) și decoltate larg spre a se vedea ciupagul de pe piept.

Cămașa femeiască de Bihor

Cămașa femeiască de Bihor aparține formei de cămașă cu mîneca prinsă din umăr printr-un creț. Cămașa se croiește din 4 foi și guler; mînecele largi, bogate se termină prin fodorul numit „pumnar”. Gura se încheie în față, de o parte și alta avînd uneori cerculețe din pînză, iar jos la briu, stă o bantă de pînză (1—2 cm) așezată în lat pentru sprijinirea cerculețelor. La cămășile din zilele noastre apare și gulerul rotund.

Ornamentarea cămășii se face pe pumnar, iar pe mînecă cu un singur șir vertical, sau „peste cot”. Pe umăr se întîlnește ornamentul dispus de-a lungul acestuia. În față, pe piept apar ornamente mici, dispuse vertical, câte 3, 4 și-ruri, ori un singur șir mare.

Această cămașă se poartă cu fusta albă din bumbac, țesută în război și ornamentată în ale-sătură ori cusătură. Fusta (largă și creață) prezintă și un volan lat de circa 5—6 cm, ornamen-tat și el. Peste fustă, în față, se poartă zadia țesută în război și aleasă în motive geometrice, sau șorțul de pînză albă, ales și el ori cusut în motive dispuse orizontal (fig. 27).

Motivul ornamentării, atît pe cămașă cît și pe fustă ori zadie, este motivul geometric îmbi-nat cu motivul floral.

Punctul de cusătură este crucea, tighelul, peste fire și tăietura care dă finețe și frumusețe motivului de Bihor.

Costumul se poartă cu pieptar. Pe cap, fe-meia poartă năframa înflorată sau ștergarul de bumbac. La gît, bihoreanca are podoabe bogate de metal care ornamentează întreg pieptul.

În timp de iarnă, femeia poartă haina mare, de dimie albă, decorată bogat în culori pentru postav : roșu, verde, albastru, negru și vio-let. Găitanele necesare decorării se cumpără și

Fig. 27. Costumele femeiești de Bihor.

apoi se aplică în forme de spirală, atâ, meandre, melcișori etc.

Ca podoabe, femeia poartă „lătișarele”, confecționate din mărgel colorate bogat.

Cămașa femeiască de Oaș

Vesel, plin de pitoresc, costumul cămășii cu platcă, costumul de Oaș face corp comun cu costumul de Transilvania. Cămașa cu platcă cuprinde zona Oașului; ea se ornaște bogat, și în multe culori.

Se croiește din pînză de in sau bumbac gros. Specificul acestei cămăși îl constituie platca pătrată și gura care se încheie în spate. Mînecele, care se prind de platcă printr-un creț, se termină jos, la mînă, cu obișnuitul fodor. Cămașa se croiește simplu, dintr-o foaie pentru piept și spate. Peste această foaie, la gît și umeri se așază platca.

Distribuirea ornamentului se face pe platcă și jos la mînece. Din platcă pornește vertical o cheiță asemănătoare unui șir îngust de motive, care se prelungește pînă în fodor. Uneori această cheiță apare și pe piept.

Bogăția de culori (roșu, verde, albastru, galben, alb) dau ornamentului strălucire și vioiciune. Puncte de cusătură ca punctul peste fire, festoanele, tighelurile, „zbîrciogii” dau robustețe și bogăție ornamentelor. Punctele se lucrează cu firul gros, buclat.

Cămașa bătrînească de Oaș se ornaște numai peste umeri, nu și în față. Se croia ca și cămașa cu platcă cu aceleași mîneci largi cu fodor. Festoanele, punctul pe dos, peste fire erau punctele cu care se ornaște și această cămașă.

Cămașa se poartă cu poale largi și șorț (fig. 28), poale care cu timpul s-au transformat în fustă. Poalele se croiesc din 4—5 foi drepte și se strîng cu un șnur peste care se așază un briu lat de circa 4—5 cm, ornat cu aceleași motive de pe cămașă.

Poalele se termină cu un motiv cusut și cu dantele croșetate.

Peste poale se așază șorțul numit „zadie”, care se țese din pînză și se ornaște cu motive geometrice pe poale și uneori cu mici ornamente distribuite pe toată suprafața șorțului.

Pe cap se poartă năframa înflorată. Peste costum se îmbracă „vesta” din postav, iar pe timp rece „guba” ornamentată și ea cu vârgi.

Ca podoabe se poartă „zgarda” din mărgel mici, colorate, cusute în motive geometrice.

Fig. 28. Costumul femeiesc de Oaș.

Cămașa femeiască de Năsăud

Așezată în nordul țării, zona Bistrița-Năsăud a reușit să-și păstreze specificul său atît în ceea ce privește datinile și obiceiurile românești cît și portul moștenit de veacuri.

Portul de Năsăud respectă și el unitatea portului din întreaga țară. Costumul femeiesc se compune din cămașă, zădii, năframă și pieptar. În timp de iarnă, femeia poartă cojoc cu mîneca lungă.

Cămașa de Năsăud se croiește ca toate cămășile românești, din 3—4 m de pînză de in sau bumbac mai gros. Gulerul încrețește cele 4 foi. La mîneci, jos, se termină cu obișnuitul fodor de Transilvania.

Din punct de vedere al ornamentației, face parte din tipul cămășilor cu „pui peste cot”. Ia se ornaște pe guler, care se coase cu „punctul pe dos” sau „pășituri” (cruci), pe mîneci și fodor. Mîneca se termină cu o danteluță îngustă, numită „cipcuță”.

Fig. 29. Costumul femelesc de Năsăud

Motivul minecilor se distribuie orizontal, peste cot. Fodorii se ornamează cu același motiv de peste cot (fig. 29).

Încreșul fodorului se decorează cu punctul de ciupag, peste muchiile încreșului. Sub guler cămașa prezintă un mic ciupag lat de 1—2 cm.

Motivul ornamental este mai mult motivul floral, acesta apărând sub formă stilizată. Motivele florale se îmbină cu mici figuri triunghiulare, romboidale, cu tigele oblice, motive de gurița păpușii.

Cromatică cămășii de Năsăud este de obicei monocromă: roșu pentru tinere și negru pentru bătrâne. Dar ceea ce îi este caracteristic acestei cămăși sînt măgelele; roșii, galbene, albastre, roz sau „verzui. Cămașa se poartă cu catrințe țesute în război și brăzdate transversal de dungi înguste, decorate spre poale cu motive mici florale. De remarcă gama de culori, pornind de la roșu pînă la bordo, cu care se țes vîrstele catrințelor.

Peste ie se poartă pieptarul, iar pe vreme răcoroasă se poartă sumanul ori cojocul. Pieptarul de Năsăud este pieptarul „înfundat” care

se încheie pe umeri. Acesta se decorează cu o bogată ornamentație florală în motive ca: bumbi, meandre, melcișori, roata, rozete, simbolul soarelui.

Cămașa femească de Tirnave

Această cămașă face parte din tipul ornamental al cămășilor cu „șire” și umerăș. Cămașa se croiește din 4 foi de pînză de bumbac, groasă. Minecile, foarte largi, se termină cu bantă care se răsfrînge, dînd impresia unui fodor. Se croiesc din 2 bucăți: una pe care se lucrează umerășul ce ține loc de altă și alta care pornește din umerăș pînă jos la mînă. Bucata pe care se coase umerășul se croiește separat și se unește de restul mincii printr-o cheiță mică, cu alb;

Ornamentația cămășii de Tirnave se face discret și cu mult gust. Ornamente mărunte, așezate în șiruri scurte, pornesc din „umerăș” și se termină mai sus de cot. Umerășul stă în-

Fig. 30. Costumul femelesc de Tirnave.

totdeauna pe locul alțiței, într-un șir transversal lucrat din aceleași motive mărunte. Cromatica este policromă. Pe cusătură de culoare neagră stau culori de verde, roșu, mov, galben, albastru.

Cămașa se poartă cu catrință roșie în spate aleasă în vârgi orizontale, în motive mărunte policrome. În față se poartă șorțul numit „șurta” țesut în casă, în 4 ițe, din urzeală neagră și „băteală” roșie. Șurța se termină cu „strămătura” (fire de urzeală în formă de franjuri) (fig. 30).

Pe cap se poartă „vălitoarea”. Aceasta este o bucată de pînză dreptunghiulară care se așază pe un fel de cerc, cu capetele îndreptate către spate. Circumferința formată se ornamează cu buchete de trandafiri colorați, așezați la frunte și în părți.

Peste cămașă se poartă cojocul înfundat, brodat în minuțioase motive florale și cu aplicații din piele, în multe culori.

Cămașa femeiască de Maramureș

Caracteristică prin croiul ei, cămașa de Maramureș se deosebește de celelalte prin faptul că este singura cămașă din costumul românesc care se croiește pătrată la gît. Cămașa se lucrează din pînză de casă țesută în război, în două ițe. Se croiește din 4 lățimi; două pentru mînici și două pentru piepți.

Spre deosebire de ia încrețită la gît, unde mînecele pornesc din guler, cămașa de Maramureș prezintă piepții drepți și tăiați la gît, iar mîneca pornește încrețită din umăr. Mîneca se termină prin fodori care poartă numele și de „bezeri”.

În Maramureș există mai multe variante de cămăși pătrate la gît; cea care capătă teren din ce în ce mai mult, renumită prin crețurile sale, este cămașa de „Săpînța”.

Crețurile cămășii de Maramureș sînt o adevărată artă. Perfect trasate și conturate, la prima vedere dau impresia că nu pot fi lucrate de mînă. Și pe cît par de perfecte pe atît se lucrează de simplu, ele fiind realizate pe bază de fire scoase și punctul „înaintea acului”. Pentru înfrumusețare, femeia folosește gingașe modele lucrate în punctul identic cu „nemțioanele” de Banat, colorate în galben portocaliu. De la brieu în jos se poartă poale, peste care se pun zadiile. Poalele nu se ornamează decît foarte

Fig. 31. Costumul femeiesc de Maramureș.

discret în puncte de „ociți” (tighel) în alb ori galben portocaliu (fig. 31).

Cămașa se poartă cu zadii din lînă țesute în război, în 4 ițe, pe fond roșu, galben portocaliu, albastru. Fondul se ornează cu dungi orizontale de culoare cafenie cu intercalații de negru, ori dungi negre cu roșu sau negre cu portocaliu. Peste cămașă se poartă pieptarul ornatat cu lînă în culori vii.

În timpul iernii se îmbracă „guba” mîtoasă lucrată din lînă țesută în două sau patru ițe.

Cămașa bărbătească de Oaș

Cămașa bărbătească de Oaș se croiește, ca și cămașa femeiască, din pînza groasă de in, cînepă, ori bumbac gros, țesută în două ițe. Se poartă cu izmenele sau „gacii” largi, cu „traista” de Oaș și cu pălărioara

Fig. 32. Costumul bărbătesc de Oaş.

mică ornamentată tot atât de pitoresc ca și costumul (fig. 32).

Cămașa se croiește largă și scurtă și cu mânecile foarte largi. Fața și spatele apar încrețite și fixate printr-un guler lat care se ncheie prin doi ciucurași.

Mânecile pornesc încrețite din umăr și se termină largi ori cu manșetă. Cămașa scurtă se poartă pînă deasupra gacilor, neîncinsă.

Distribuirea ornamentelor se face pe guler, umeri, la mîneacă jos și pe poalele cămășii. De-a lungul mînecii și pe piept apar cheițe decorative.

Ornamentul se coase în motive geometrice ori florale. Dar ceea ce dă pitoresc cămășii bărbătești de Oaş este cromatica vie și bogată. Culori de roșu-viu pînă la bordo și maro, îmbinate cu culori de verde-viu, galben-lămișos, alb, lila, albastru tare, colorează și dau strălucire cămășii de Oaş. Veselia culorilor este completată de abundența de puncte de cusătură. Astfel, puncte ca „peste fire“, „nemțioane“, „zbirdciogi“, „festoane“, puncte de subliniere, ca „tăietura“, servesc la ornamentarea ei, fiecare fiind realizat într-o altă culoare.

Cămașa se poartă cu gaci sau ițari în timpul iernii. Peste cămașă oșanul poartă „uiosul“ sau „guba“, Țesătură de lînă cu ornamente în dungi.

Cămașa bărbătească cu barbur

Cămașa bărbătească cu barbur este cămașa care poate fi întâlnită de-a lungul Carpaților. Această cămașă se poartă cu ițari albi, pălărie neagră cu boruri mici și cojoc fără mîneci numit pieptar, sau cojoc mare de oaie.

Cămașa cu „barbur“ se confecționează din pînză albă și deasă și se croiește în felul următor: după ce s-au tăiat foaia din față și din spate se adaugă în părți un număr de clinii (de la șase în sus), cămașa căpătînd aspect de „fustanelă“ (cămașa de sărbătoare). Atît la cămașa de sărbătoare cît și la cea de purtare se adaugă în față, un clin care se ornamează.

Mîneca cămășii este și ea foarte largă, întrucît se croiește din lățimi de circa 1 m (fig.33).

Fig. 33. Costumul bărbătesc „Cămașă cu barbur“.

Ornamentul se dispune pe barbur în formă de „M”, pe guler și jos la mână. Motivul fin și delicat este alcătuit din flori stilizate ca boboci, frunze, trandafirași, ochiulețe, gurițe, etc. Uneori cămașa se ornaamentează și pe clinul din spate.

Cromatica cămășii este tot așa de simplă ca și ornaamentarea. Negrul este culoarea de bază, luminată de auriul firului galben. Punctele de

cusătură sînt crucea, tighelul, lăntîșorul, gurița păpușii. La gît, cămașa se încheie cu ciucuri, care se innoadă după ce au fost introduși în două cheutori numite „peteuci”.

Peste cămașă și ițari se poartă chimirul cu aplicații și creștături în piele. Ca haină groasă se poartă cojocul, așa-zisul „cojoc mocănesc”, care se croiește din piele de oaie, cu mî-neci largi.

CAPITOLUL II

CAPITOLUL III

ÎNDRUMĂRI TEHNICE PENTRU EXECUTAREA PUNCTELOR DE CUSĂTURĂ

PENTRU confecționarea costumului românesc, săteanca ori tinăra fată trebuie să posede anumite cunoștințe tehnice ca de exemplu: cum se face croiala cămășii, care sînt punctele folosite în ornamentare și cum se lucrează acestea, care sînt materialele necesare confecționării costumului românesc.

Tehnica punctului românesc nu este ușoară, mai ales pentru începători. Pentru învățarea acesteia, se pornește de la elementele punctelor de bază, ca punctul înaintea acului, tighelul, crucea. De remarcat că pe lângă puncte de bază, apar și o serie de puncte specifice zonelor etnografice. Așa se poate vorbi despre punctul „brădușii de Argeș”, punctul în „scărișă pe dos” de Olt, „butucul” de Buzău, „brînașul” de Ardeal, „nemțioanele de Banat și multe altele.

Și dacă aceste puncte, care dau frumusețe cusăturii românești, au putut fi lucrate de bunicile și străbunicile noastre, este de datoria noastră să cunoaștem tehnica cusăturii românești.

Dar, pentru ca această cusătură să fie făcută în bune condiții, se cer anumite materiale: pînza, potrivit de rară, așa-zisă pînza „de casă” sau „pînza nălbită”, arniciul ori mulineurile, fluturii și măregelele.

Și odată învățat punctul cusăturii românești, putem trece la ornamentarea costumului nostru, costum care după cum am mai arătat, trebuie să constituie nu numai obiectul de îmbrăcăminte, ci și un document al specificului nostru național.

MATERIALE NECESARE CONFECTIONĂRII COSTUMULUI POPULAR

Din cele relatate mai sus reiese că materialele necesare confecționării costumului românesc sînt pînza albă țesută în război, arniciurile colorate ori mulineurile, măregelele și fluturii firul metalic alb sau galben și beteală.

Pînza necesară cusăturii românești nu este orice fel de pînză. Ea are particularitatea sa, lucru ce determină săteanca să-și țese pînza în casă în războiul cu două ițe. În ce constă această particularitate?

În Ardeal, Moldova, Muscel și Vlașca se folosește pînza cu firul mai gros întrucît costumul din aceste zone are motive bogate, robuste, cu punctul buclat, pe cînd costumul din Oltenia, Muntenia, Dobrogea se coase pe pînză mai rară, cu firul bine răsucit.

Lîna, borangicul (vopsit vegetal), arniciurile ori mulineurile de mai tirziu, mătasea vegetală sînt firele cu care au fost ornamentate iile și piesele de costum. Acestea trebuie să fie de bună calitate, să nu se decoloreze la spălat ori la soare.

Același lucru se poate spune despre măregele și fluturi, care pe lângă o bună calitate (fluturii din metal, măregelele din piatră) cer să li se păstreze mărimea și culoarea specifică; pentru fluturi, alb sau galben, iar pentru măregele culori pastelate roz, verde, galben, lila, bleu, alb,

roșu, albastru etc. Firul metalic trebuie să fie potrivit de gros și inoxidabil.

Respectînd cerințele specificului portului românesc reușim să asigurăm continuitatea acestei comori a neamului nostru.

PUNCTELE DE CUSĂTURĂ

Punctul înaintea acului

Punctul înaintea acului (fig. 34) este cel mai simplu dar și cel mai important, pe baza lui realizîndu-se tighelul și punctul bătrînesc; are forma unei linii orizontale, intreruptă. Se realizează în felul următor:

- se scoate acul într-un punct anumit;
- se pășește peste 4 fire orizontale (a apărut prima orizontală);
- se înfige acul și se scoate pe dos, peste alte 4 fire.

Se procedează ca mai sus, căpătînd un șir de orizontale. Dosul este identic cu fața.

Tighelul

Tighelul (fig. 35) se execută pe fire numărate. Este cusătura formată dintr-o înșiruire de orizontale fără interval între ele.

Punctul se coase astfel:

- se iau trei-patru fire pe ac;

- se înfige acul înapoi, adică unde s-a înfipt inițial și se scoate iar peste trei-patru fire;
- se înfige din nou în spate ș.a.m.d.

Tighelul se folosește și în cusătura „piezurilor”. Punctul apare în toată țara și se lucrează în culorile specifice zonei.

CAPITOLUL III

Tighelul în scăriță

Tighelul „în scăriță” (fig. 36) este un punct care se lucrează pe dos. Se înfige acul și se scoate oblic pentru fiecare treaptă a scăriței în așa fel încît dintr-un rînd de scărițe pe dos, apar două rînduri de tighel pe față (grupe de cite două).

Se folosește pentru cusătura motivelor pe ii (vezi planșa de Vilcea) și se lucrează în culorile specifice zonei.

Lănțișorul

Lănțișorul (fig. 37) este punctul rotund care se aseamănă cu zala unui lanț.

După ce s-a scos firul într-un punct oarecare se înfige din nou acul în același loc (cu un fir mai la dreapta) lăsîndu-se o mică buclă prin care se trece acul și se scoate orizontal peste cîteva fire avînd grijă ca firul să rămînă tot în spatele acului sub formă de buclă.

Lănțișorul se folosește de obicei pentru „umpluturi”, cu firul metalic, la toate iile țării. Se

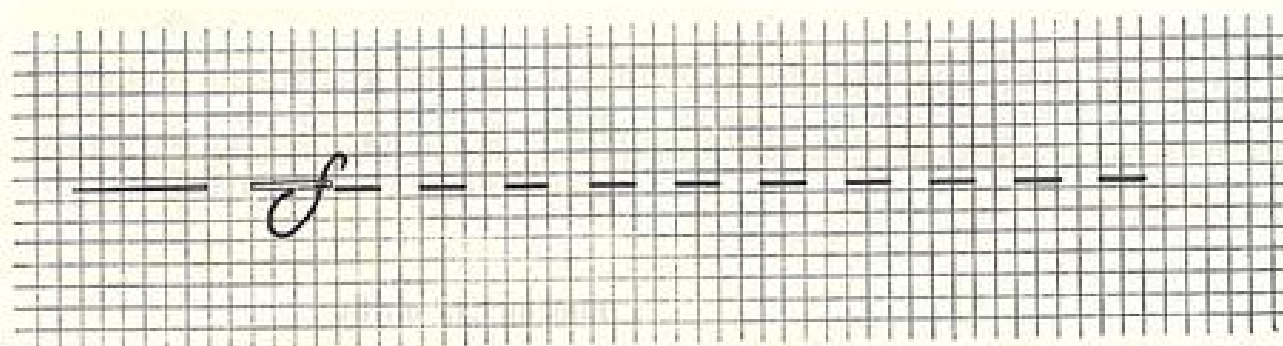

Fig. 34. Punctul „înaintea acului”.

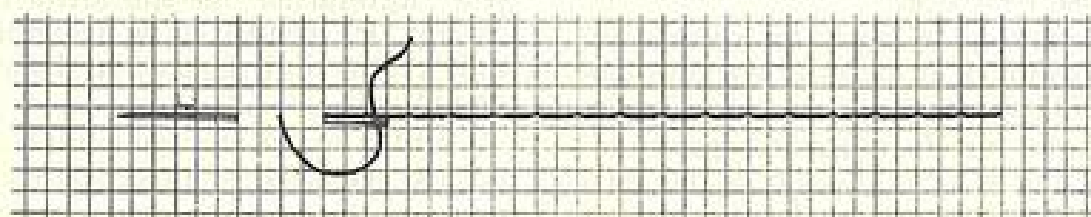

Fig. 35 „Tighelul”

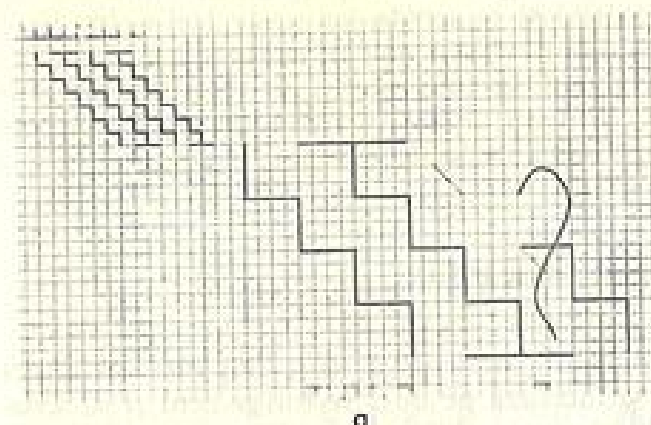

Fig. 36. „Tighel în scăriță”:
a — pe dos; b — pe față.

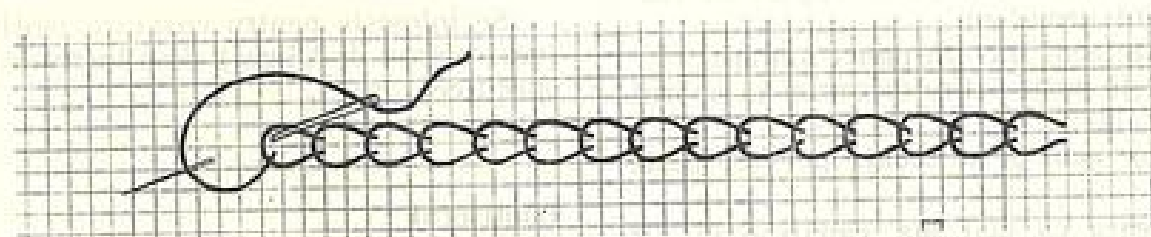

Fig. 37. „Lanțisorul”.

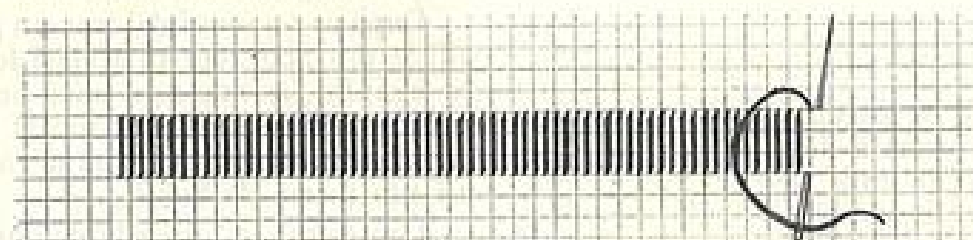

Fig. 38. „Drugul”.

lucrează intercalat, între galoanele altiței și se întrebuintează pentru completarea și înfrumusețarea motivelor ornamentale.

Drugul

Drugul (fig. 38) se realizează în felul următor:

- se scoate acul într-un punct și se numără vertical (în jos) 4—5 fire;
- se înfige acul și se scoate tot vertical (în sus), mai la dreapta cu un fir și se repetă în continuare atât cât este nevoie.

Drugul este un punct asemănător punctului „la un fir”. Se poate lucra și oblic, avînd grijă ca împunsătura verticală să se facă lăsînd jos un fir și crescînd sus tot cu un fir.

Drugul se folosește în cusătura marginilor gulerului iilor de Moldova (brezărău) și a gulerului iilor de Vlașca și Buzău. Cromatica drugului este de obicei în roșu sau negru.

Punctul „la un fir”

Punctul „la un fir” (fig. 39) s-a folosit și se folosește în ornamentarea cămășilor bărbătești și a „încereșurilor” de sub altița ieii. I se spune „la un fir” pentru că se lucrează „linie lângă linie”, între linii lăsîndu-se distanța de un fir de pînză.

Pentru executarea punctului „la un fir” în poziție verticală, se procedează astfel:

- se înfige acul și se numără patru fire (vertical) în jos;

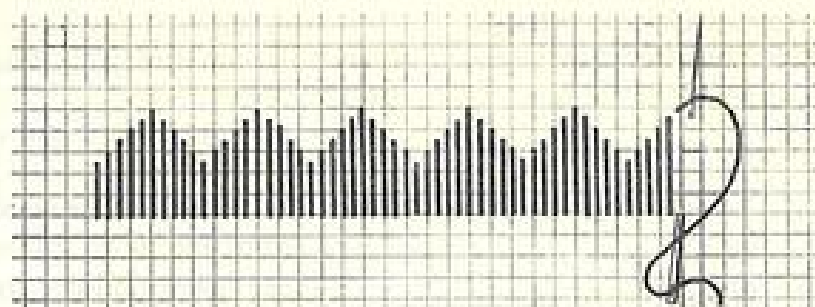

Fig. 39. Punctul „la un fir”.

— înfigem acul din nou (în primul loc) obținind prima linie, și se scoate acul peste 4 fire (în sus), dar de data aceasta mai la dreapta cu un fir.

Ne întoarcem de unde am plecat și înfigem acul lăsând tot un fir la o parte. Și se continuă tot așa pe toată lungimea necesară.

Acest punct se folosește în toată țara sub denumirea de „la un fir” în Oltenia, Muntenia și Moldova; „peste fire” în Ardeal și „bătut la fir” în județul Dolj.

Festonul

Punctul „festonul” (fig. 40) se execută pe patru-cinci fire, după cât trebuie să fie de lat. Se lucrează astfel:

— se înfige acul și se scoate vertical ca la cusătura punctului „la un fir”, având grijă ca firul să rămână în spatele acului astfel încât atunci când se strânge firul acesta să apară ca și cum ar fi înnodat în partea de sus.

Festonul se lucrează și șerpuit urmărind linia urzelii și a desenului făcut în prealabil.

Acest punct se folosește mai ales la executarea șabacelor, dar și pentru ornamentarea cămășilor femeiești și bărbătești din Banat și Ardeal (Oaș, Satu-Mare, Maramureș).

Crucea (musca)

Crucea (fig. 41) este punctul care se folosește cel mai mult în ornamentarea iilor și cămășilor bărbătești. Se lucrează în două feluri:

1. se lucrează un rând de linii oblice de la stînga la dreapta;

— se completează cu al doilea rând de linii oblice care se cos, de data aceasta, de la dreapta spre stînga, formîndu-se crucea. Pe dos apar linii verticale.

2. Se lucrează în același timp liniile oblice de la stînga spre dreapta și invers, astfel încît pe dos apar două linii paralele.

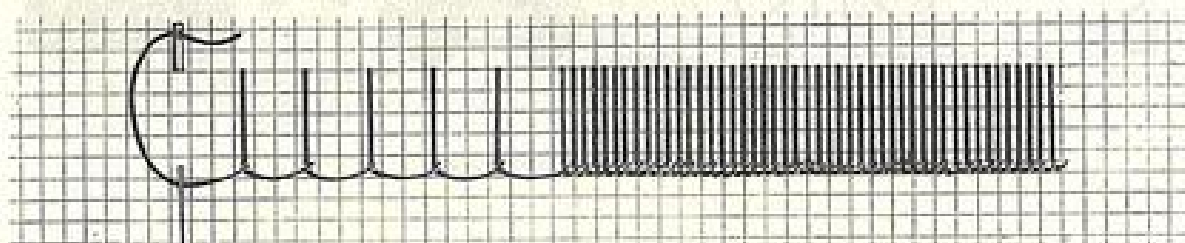

Fig. 40. „Festonul”.

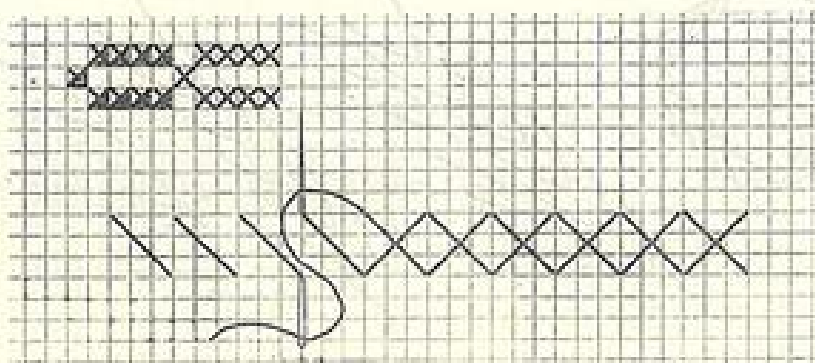

Fig. 41. „Crucea”.

Această cusătură este caracteristică întregii țări și se lucrează în culorile specifice zonei respective.

Punctul bătrânesc (gras)

Punctul bătrânesc (fig. 42) se lucrează pe baza punctului înaintea acului sau mai simplu pe bază de tighel. Acest punct este specific Muscelului unde este întâlnit sub numele de „rumănescuri”, Olteniei cu numele de „piezuri” și Moldovei. Punctul se lucrează și cu două fețe.

Pentru a căpăta consistență se lucrează cu firul gros, buclat (firul nu se strânge complet), în zonele Muscel, Argeș, Vlașca, Buzău și în toată Moldova.

Brăduți

Acest punct (fig. 43) este punctul asemănător unor brăduți; se lucrează pe baza punctului „înaintea acului” avînd grijă ca liniile să se coasă oblic.

Tehnica punctului este următoarea:

- luăm pe ac patru fire;

- numărăm, de unde am scos acul în jos (vertical), opt fire și la dreapta, orizontal, patru fire;

- înfigem acul și din nou luăm vertical (în sus) patru fire;

- s-a format o linie oblică;

- luăm iar pe ac patru fire ș.a.m.d.

Punctul se folosește în Argeș, Olt, Buzău, Dolj. Se coase în culoarea motivelor ieii, cu firul gros, buclat.

Obinzeli

Acest punct (fig. 44) se realizează pe bază de grupe de fire scoase orizontal (3—4 fire), cosîndu-se cîte două rinduri de tighele (sus și jos). Odată cu tighelele se cos și verticalele ce le susțin. Astfel de „obinzeli” servesc drept cîmp pentru cusătura unor șabace.

„Obinzeliile” se mai lucrează și fără fire scoase atunci cînd subliniază șabace mici ori cînd servesc drept modele în mijlocul altor modele mai mari.

Se folosesc mai ales pentru cusătura șabacelor de la cămășile bărbătești, atît pe poale cît și pe piepți.

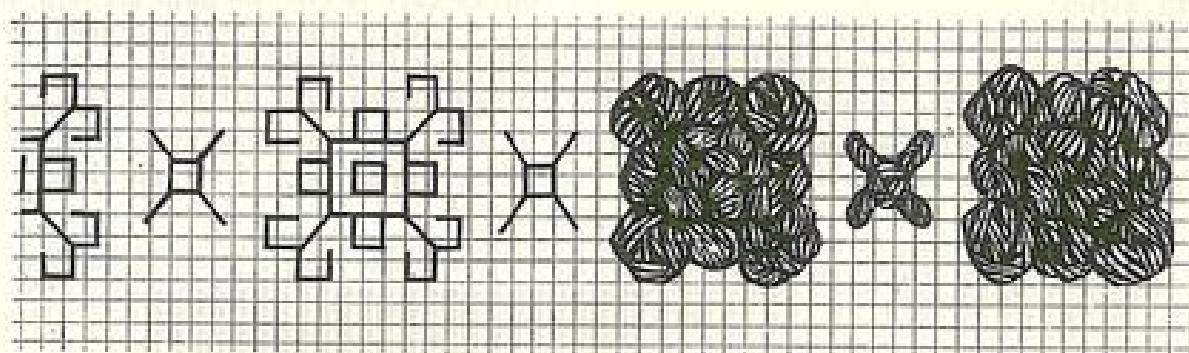

Fig. 42. Punctul „bătrânesc (gras)."

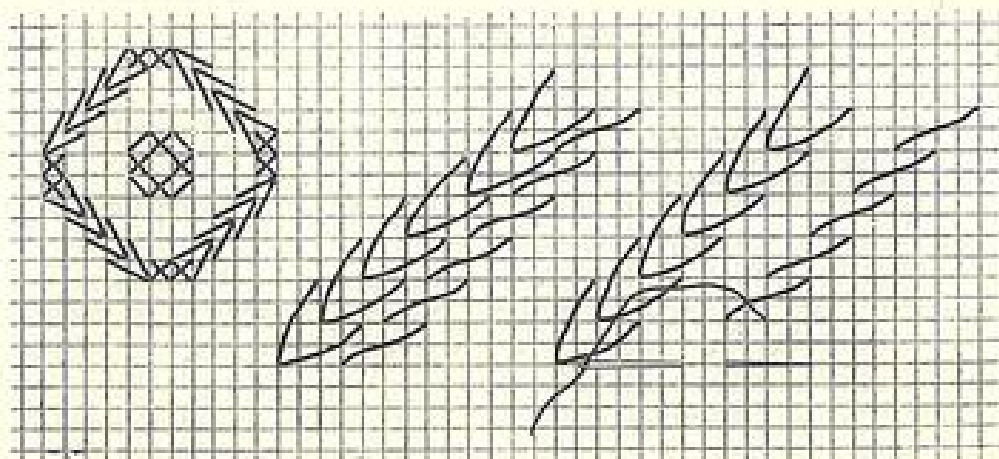

Fig. 43. „Brăduți”.

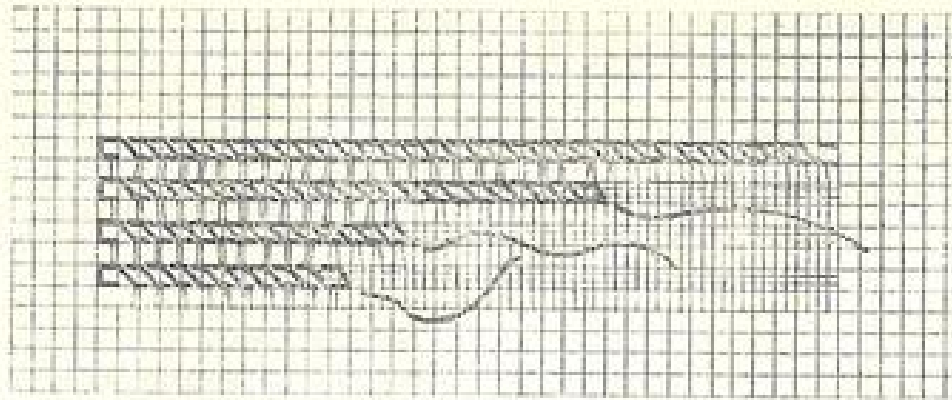

Fig. 44. „Obinzeli”.

La iile mai noi ele apar în șabace care țin locul încrețurilor de sub altiță. „Obinzeliile” se întâlnesc în toată regiunea Munteniei. Se lucrează numai în alb; apar și în Bihor unde se lucrează și cu negru.

crind orizontalele și ducind acul în aceeași gaură din mijlocul pătratului.

Punctul este specific Olteniei, Munteniei și Ardealului și se lucrează în alb sau cu fir metalic.

Se folosește pentru ornamentarea iilor, fețelor de masă etc.

Gurița păpușii în obinzeli

Acest punct (fig. 45) se lucrează în punct de tighel avînd grijă ca mai întîi să lucrăm pătratul format din obinzeli. După aceea se înfige acul în mijlocul pătratului și se duce firul în partea de sus a fiecărui punct din obinzeli lu-

Pitișoare

Acest punct (fig. 46) se lucrează pe bază de „obinzeli” și „gurița păpușii”. Motivul se lucrează în trei etape:

a. se cos obinzeliile pe margini;

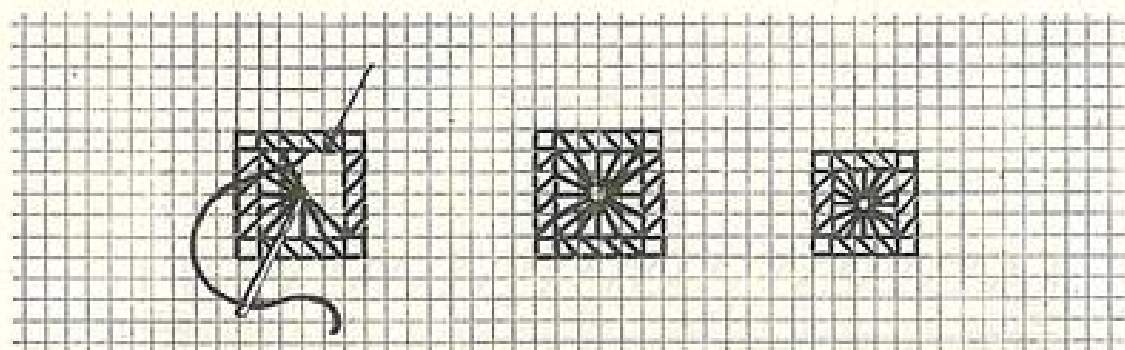

Fig. 45. „Gurița păpușii în obinzeli”.

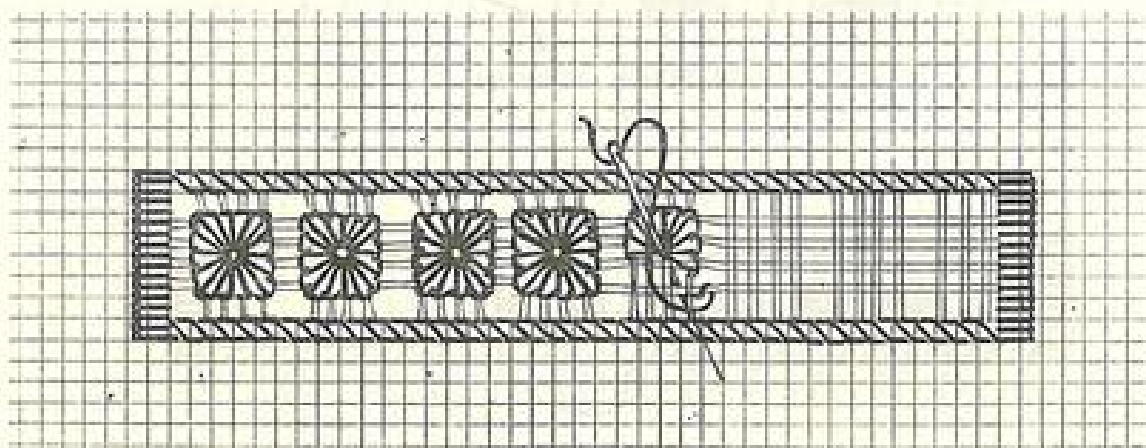

Fig. 46. „Pitișoare” (șabac).

CAPITOLUL III

b. se scot fire (trei-patru) orizontal și vertical, în mijlocul cărora rămâne un pătrat de pînă de circa opt-zece fire;

c. în mijlocul fiecărui pătrat de pînă se coase punctul „gurița păpușii”, înfigîndu-se acul în centru și ridicîndu-se pînă-n marginea pătratului.

Păianjenul

Ca și la șabacul „în foarfeci”, la păianjen (fig. 47) se lucrează mai întii „obinzelile”. După terminarea acestora (sus și jos) șabacul se coase pe trei grupe de fire, ocolind de trei patru ori mijlocul modelului.

Păianjenul ornaamentează ii și cămăși bărbatești din Muntenia, Dobrogea și se lucrează numai în alb.

Șabac „în foarfeci”

La acest șabac (fig. 48) se lucrează mai întii „obinzelile”. Pentru realizarea modelului se apucă cu acul întotdeauna grupa a doua de fire, se trece în spatele primei și se introduce acul printre cele două fără a se face vreo buclă sau nod și se repetă în continuare șabacul „în foarfeci”; se lucrează numai în alb.

Șabacul apare în Oltenia, Muntenia și în Dobrogea. În această parte a țării se lucrează mai ales în alesătură din pînă de borangie (perdele, fețe de masă).

Șabac „gurița păpușii”

Pentru realizarea acestui punct (fig. 49) se lucrează obinzelile apoi se scot opt-zece fire orizontal. Fiecare motiv al șabacului se lucrează

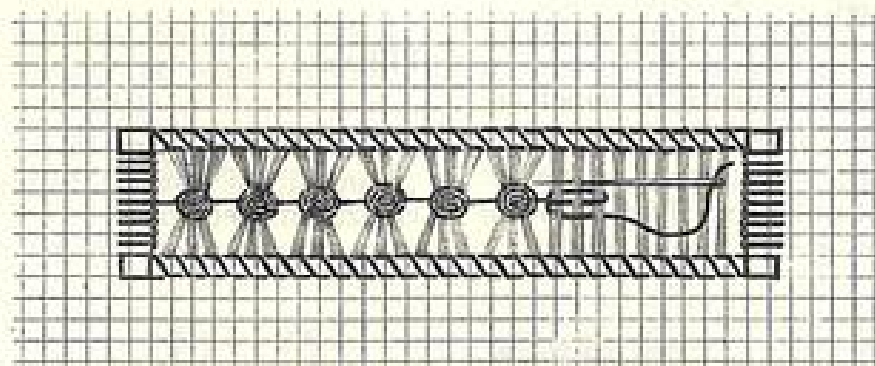

Fig. 47. „Păianjenul”.

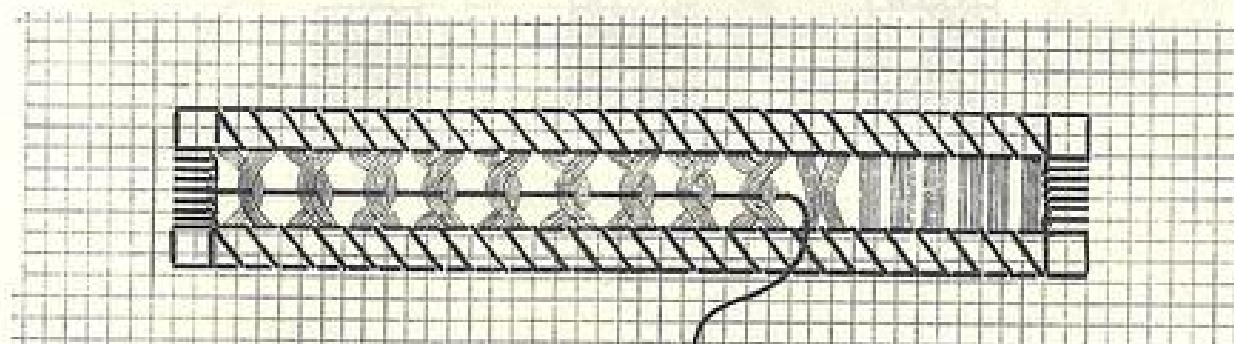

Fig. 48 Șabac „în foarfeci”.

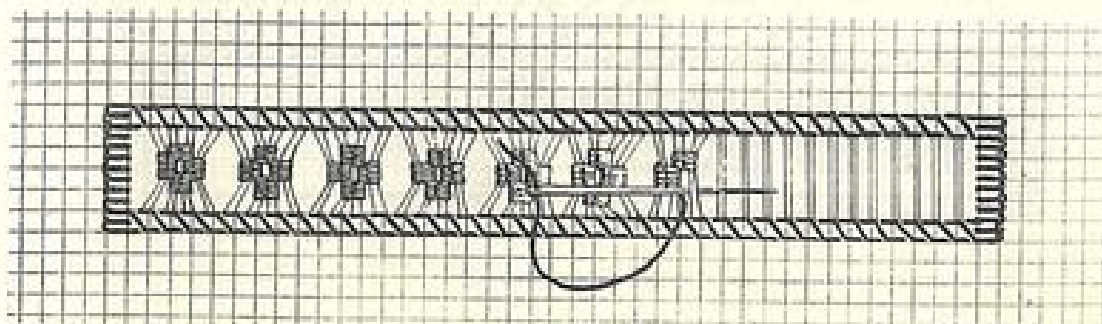

Fig. 49. Șabac „gurița păpușii”.

pe patru grupe de fire, cosindu-se două câte două grupe.

Şabacul se lucrează numai în alb. Se întâlneşte în Oltenia şi Muntenia ca punct de subliniere a altor şabace mai mari; în Dobrogea se lucrează prin alesătură în războiul de ţesut (mărame, perdele) în pinză de borangie.

Şabac

Şabacul (fig. 50) se lucrează mai ales la cămăşile bărbăteşti. Pentru cusătura şabacului se lucrează „obinzele” (sus şi jos) apoi se scot fire numai orizontal, (12—14 fire) după cum este pinza de groasă. În mijlocul firelor scoase am avut grijă să lăsăm două fire nescoase; deci şase fire scoase sus şi şase jos.

Şabacul se lucrează bătînd de câte două trei grupe de fire, cusătura sprijinindu-se pe cele

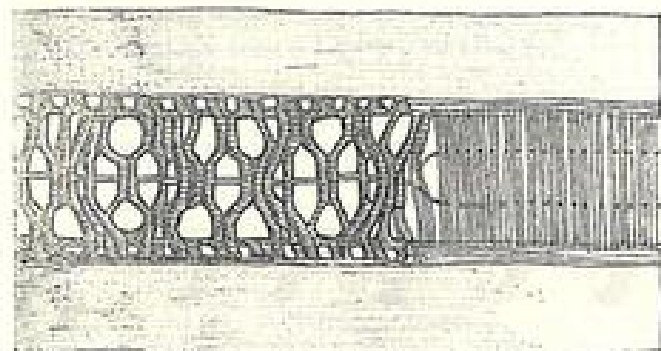

Fig. 50. Şabac.

două fire orizontale din mijloc, care se întăresc şi ele prin bătaie cu acul.

Şabacul se lucrează pe piepţii cămăşii bărbăteşti, la mîneci jos şi pe poale. Este specific cămăşilor lungi din sudul ţării şi se lucrează numai cu alb.

Bătaia

„Bătaia” (fig. 51) este punctul necesar cusăturii „ajurului”.

Bătaia se lucrează în trei etape:

a — se lucrează „obinzele” de pe marginea ajurului;

b — se scot fire în formă de şah (orizontal şi vertical), lăsîndu-se pentru susţinere grupe de câte două-trei fire, orizontal şi vertical;

c — se începe „bătaia” adică cusătura firelor de susţinere, fiecare orificiu fiind călcat de câte două ori.

În felul acesta se realizează plasa pe care se lucrează ajurul. Bătaia se foloseşte mai ales pentru ornamentarea cămăşilor bărbăteşti.

Dintele

„Dintele” (fig. 52) este punctul cu care se întăreşte marginea mînecii „jos la mîna” şi marginea gulerului cămăşii.

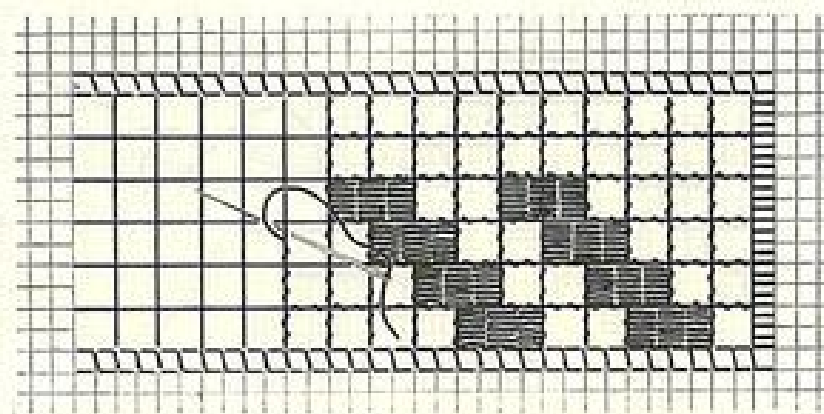

Fig. 51 „Bătaia”.

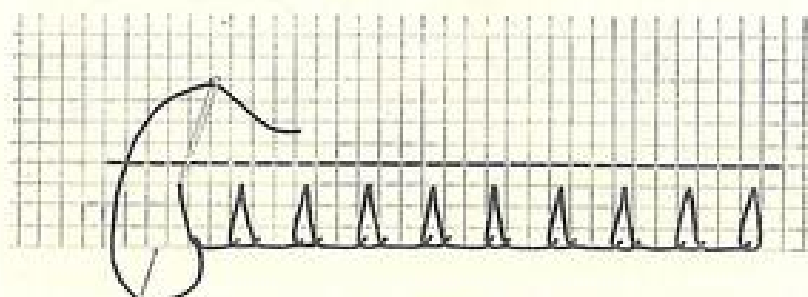

Fig. 52 „Dintele”.

CAPITOLUL III

Se lucrează în genul festonului, însă mult mai rar, avînd grijă să se înfigă acul de trei ori în același loc.

Acest punct este specific județelor Gorj, Olt, Galați. Culorile preferate sînt roșul și negrul.

Mofturi

Aceste puncte (fig. 53) se folosesc pentru sublinierea terminației de la mîncă și la poalele cămășii.

Se realizează pe baza de jumătăți de cruce și apoi „se bat” cu punct de feston. Culoarea punctului este de regulă roșul sau negrul.

Se lucrează după ce ia a fost ornamentată în întregime.

Punctul este des întilnit în ornamentarea costumelor din sudul țării.

Punct de Banat

Punctul „de Banat” (fig. 54) este punctul care înlocuiește uneori punctul „nemțoarelor”.

Este asemănător unor cruci cu brațele drepte. Brațul lung (orizontal) este traversat de brațul scurt (vertical) care se lucrează pe jumătate din firele brațului lung.

Punctul se lucrează în două culori, negru și alb; negru pentru brațul lung și alb pentru brațul scurt. Uneori se lucrează cu fir metalic.

Punctul se distribuie în jurul motivelor mari, romboidale, din „tabla” mîncii lei.

Brinelul

„Brinelul” (fig. 55) este punctul asemănător unor cruci duble. Se realizează în felul următor:

— se coase de la stînga spre dreapta, înfișînd acul și luînd orizontal patru fire pe ac;

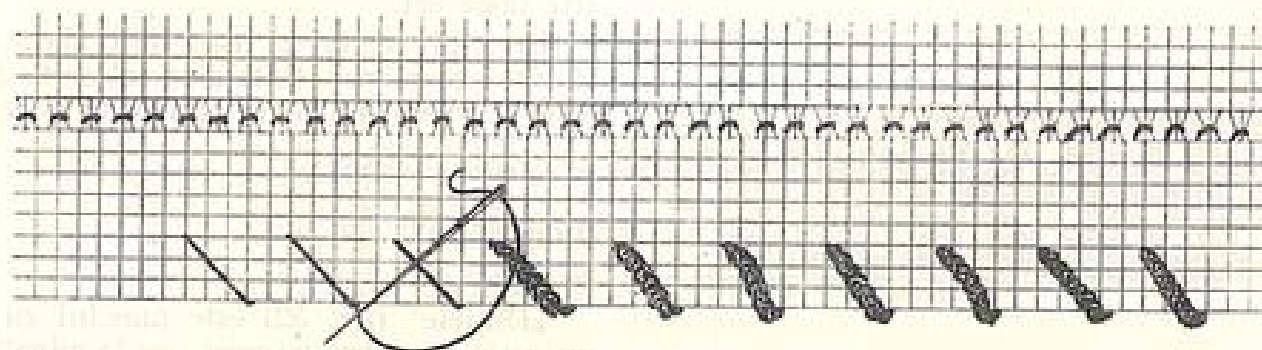

Fig. 53. „Mofturi”.

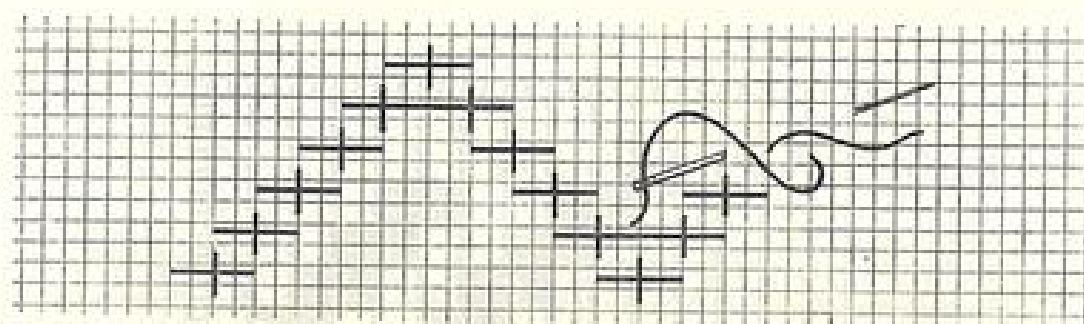

Fig. 54. Punct „de Banat”.

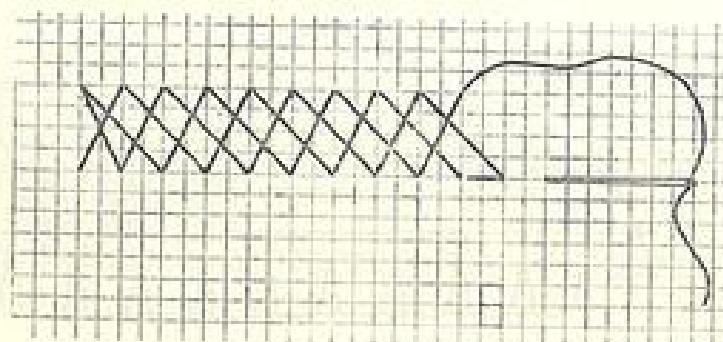

Fig. 55. „Brinelul”.

— se numără pe vertical 8—10 fire și se înfige acul din nou;

— se iau apoi tot patru fire orizontal care depășesc pe cele luate anterior;

— s-a format astfel prima linie oblică.

Pentru formarea celei de-a 2-a linii înclinate, trecem mai întâi acul pe sub fir și din nou luăm patru fire orizontal, în partea opusă.

— înfigem apoi din nou acul în jos și se formează o altă linie oblică.

— înfigem acum pe sub fir și continuăm ca mai sus.

„Brinelul” este specific Argeșului și Ardealului (Sibiu, Făgăraș). Se lucrează în culorile motivelor de pe cămașa respectivă.

Tăietura

„Tăietura” (fig. 56) este cusătura care se face pe bază de punct „la un fir” sau feston. Cusătura finisată apare tăiată în găurele pătrate, tăietură ce dă mare finețe motivului. Se lucrează în felul următor:

— se întăresc marginile cu feston, și se taie firele din interior în formă de pătrățele;

— firele rămase se întăresc prin bătaia cu acul.

„Tăietura” se lucrează numai în alb și este punctul specific vestului țării (Banat, Munții Apuseni, Bihor, etc). Punctul apare și în sudul țării (Olt), dar pătratele rămân netăiate.

Acest punct se folosește cu precădere în decorarea iilor și cămășilor bărbătești.

Cirligelul

„Cirligelul” (fig. 57) este un punct întâlnit la ornamentarea costumului din Ardeal. Se lucrează pe gulere, folosind fire groase.

Ca tehnică de lucru, cirligelul se execută asemănător lănișorului, firul buclei rămânând întotdeauna în spatele acului.

Punctul se lucrează în culorile roșu, negru sau bleu.

Încrețul

„Încrețul” (fig. 58) este ornamentul care se lucrează sub altiță la ia cu altiță încreț și rîuri.

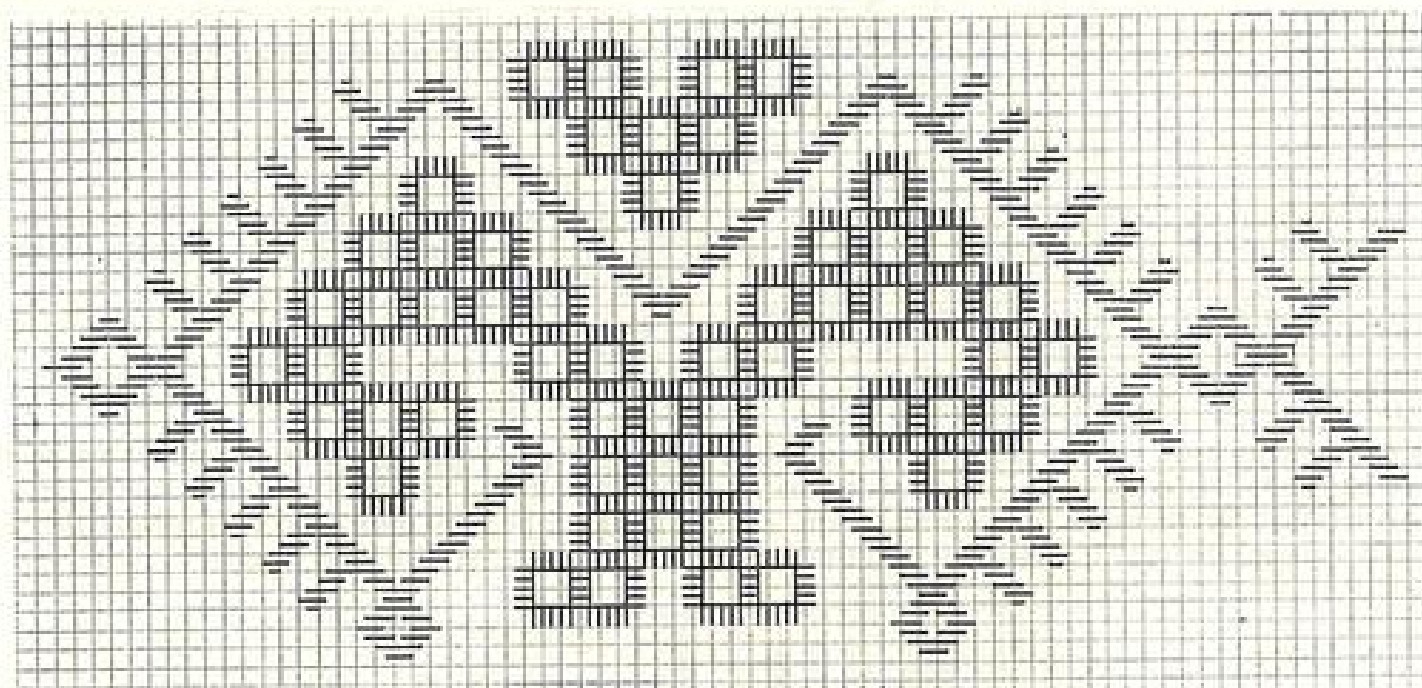

Fig. 56. „Tăietura”.

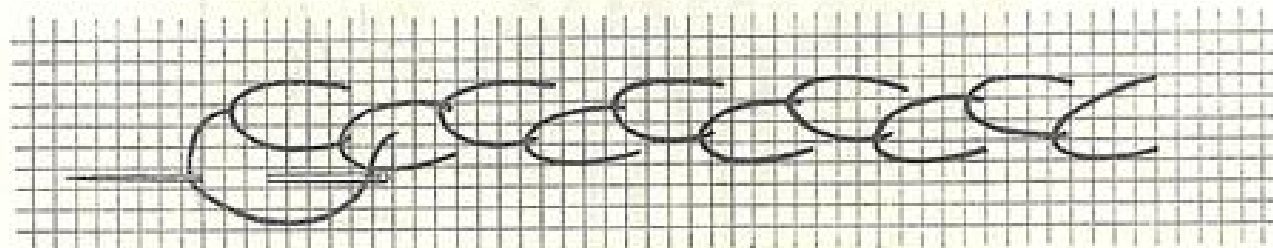

Fig. 57 „Cirligelul”.

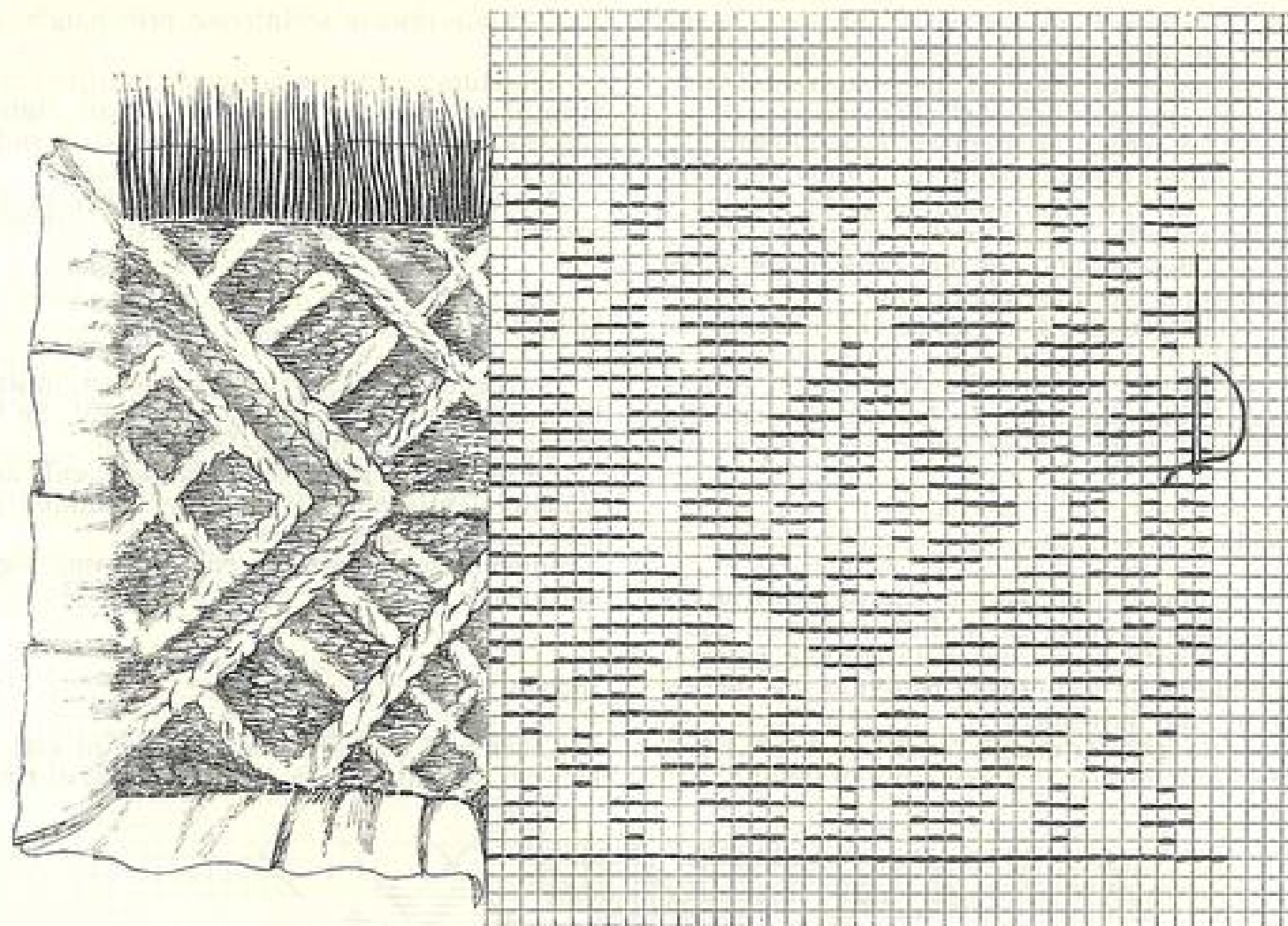

Fig. 58. „Încrêșul”.

Ornamentul se lucrează în special la iile de Oltenia, Muntenia și Moldova.

Acest punct se realizează pe baza punctului „înaintea acului” cusătura făcîndu-se vertical (față de poziția lui orizontală) și conform modelului.

Pe măsură ce un rînd de linii au fost cusute, acestea se strîng ușor, ceea ce face ca pînza necusută să iasă în relief, astfel ieșind modelul la iveală.

„Încrêșul” se lucrează cu galben, crem ori cu alb (uneori cu gri în Moldova) și numai în

motive geometrice. Punctul se lucrează în așa fel încît pe fața pînzei apar orizontale, iar pe dos verticale.

Creșul

„Creșul” (fig. 59) este un punct ce se folosește pentru încreșirea iilor din sudul țării. Se lucrează pe baza punctului „înaintea acului”, din linii oblice și linii verticale.

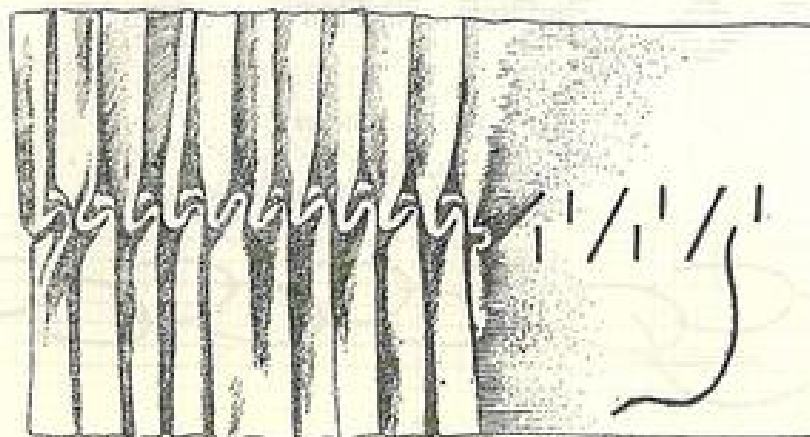

Fig. 59. Creșul.

Se lucrează cu un singur fir, rezistent, care după cuprinderea întregii ii, (mîneci și piepți) se strînge. Peste creț se fixează gulerul iei.

Crețul se lucrează numai în alb.

Crețul de Gorj

Ca și celelalte crețuri, crețul de Gorj" (fig. 60) se lucrează pe bază de punct „înaîntea acului”.

Se coase ducînd șiruri de orizontale, sus și jos, susținute de cîte două verticale. Astfel, scoțînd acul într-un punct se duce o orizontală pe opt fire, și se cos apoi cele două verticale pe cîte patru fire; ducem din nou o orizontală (jos) și ne ridicăm cu ajutorul celor două verticale. Se continuă din nou o orizontală în sus ș.a.m.d.

Fiecare rînd se duce cu cîte un fir mai rezistent și se lasă nestrîns la capăt.

După ce s-au dus cîteva rînduri (4—6) se strîng firele și astfel crețul își capătă forma sa.

„Crețul de Gorj” se lucrează numai în culoare albă.

Crețul „creasta puiului”

Ca toate crețurile și acest creț (fig. 61) se lucrează pe baza punctului „înaîntea acului”.

Ca formă „creasta puiului” este asemănătoare cu un „V”.

Punctul „înaîntea acului” se lucrează de data aceasta în formă de linii oblice; numai jos și sus apar cele două linii orizontale de susținere.

Dacă începem crețul de jos, lucrăm trei linii oblice în sus (dreapta) apoi coasem orizontala. În continuare se coboară cu trei linii oblice și se coase linia orizontală de jos; apoi se urcă din nou cu cele trei linii oblice (tot spre dreapta), ș.a.m.d.

Atît liniile oblice cît și orizontale se lucrează pe număr egal de fire. Pentru realizarea crețului se duc mai multe rînduri, fiecare rînd terminîndu-se cu firul neîntărit. După două-trei rînduri, firele se strîng și se obține crețul.

Acest punct se folosește la cămășile bărbătești (umeri, platcă și manșetă) și se lucrează numai în alb.

Crețul de Maramureș

Acest creț (fig. 62) este ornamentul principal al cămășii de Maramureș. Se lucrează pe bază de grupe de fire scoase orizontal și a punctului „înaîntea acului”.

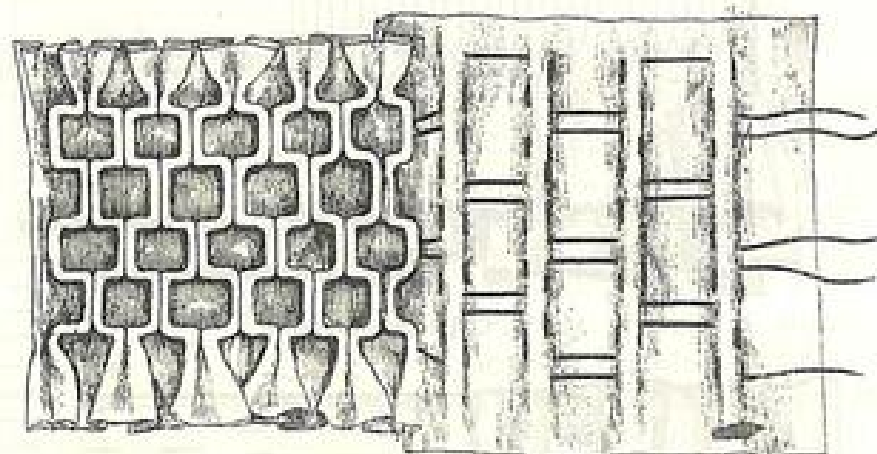

Fig. 60 Crețul „de Gorj”.

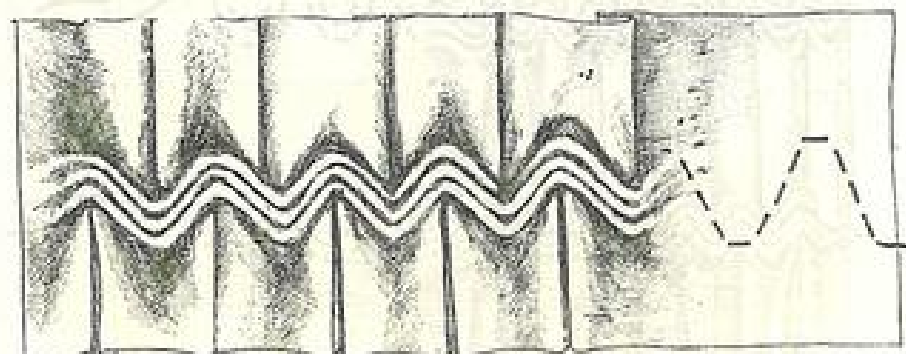

Fig. 61 Crețul „creasta puiului”.

CAPITOLUL III

Ca și celelalte crețuri, se duc șiruri (7—8) de puncte „înaintea acului” prin alternanță; se lasă neîntărite și apoi se strâng.

Crețul se coase conform modelului. El este subliniat de motive mici în galben și de „nemțoare” lucrate tot în galben. Crețul se lucrează numai în alb.

Acest creț nu apare în nici o altă parte a țării. Se lucrează atât la fodorii (bezeri) cât și la umeri.

Crețul „în stilpi”

Crețul „în stilpi” (fig. 63) se folosește de sătencile din Muntenia. Este crețul „creasta puiului” care apare dublu, distanța dintre cele două crețuri fiind de circa 2 cm.

Crețul se lucrează astfel: după ce s-a dus un rând de „creasta puiului” se lasă distanța de

2 cm (vertical) și respectându-se exactitatea punctelor de deasupra se coase încă o dată creasta puiului.

La sfârșit se strâng firele ambelor crețuri. Pînza rămasă între crețuri capătă formă de „cute”, ca niște stîlpi, de unde-i vine și numele.

Crețul „în codrii”

Crețul „în codrii” (fig. 64) este crețul care se folosește pentru încrețirea iilor din județul Olt. Crețul apare și la iile mai noi din sudul țării.

Se lucrează pe bază de punct înaintea acului ducîndu-se un singur fir, care apoi se strînge. Firul trebuie să fie gros și rezistent; de obicei se folosește firul de cotton.

Punctul apare pe față sub formă de orizontale, iar pe dos sub formă de verticale. Se lucrează în culoarea motivelor iei.

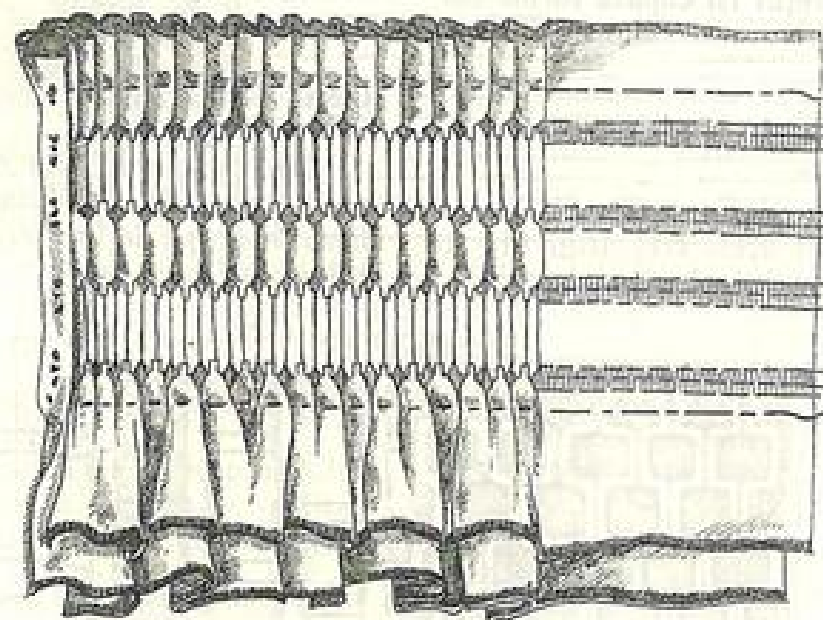

Fig. 62. Crețul „de Maramureș”.

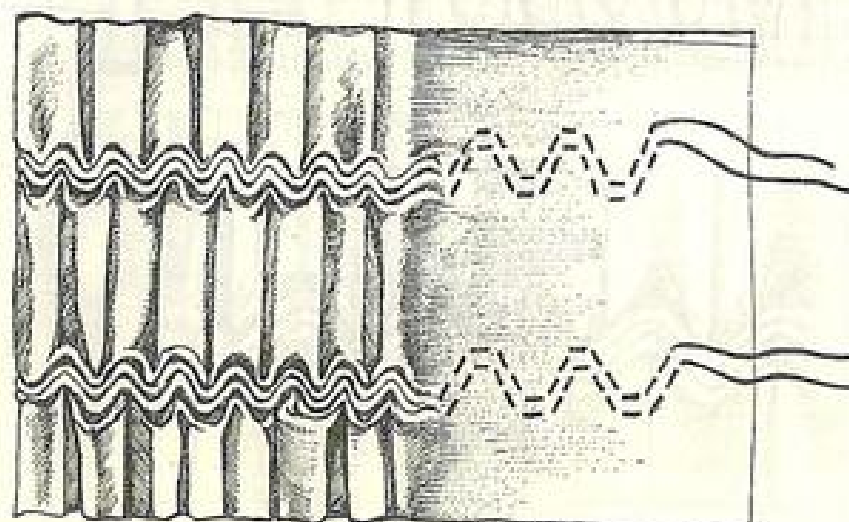

Fig. 63. Crețul „în stilpi”.

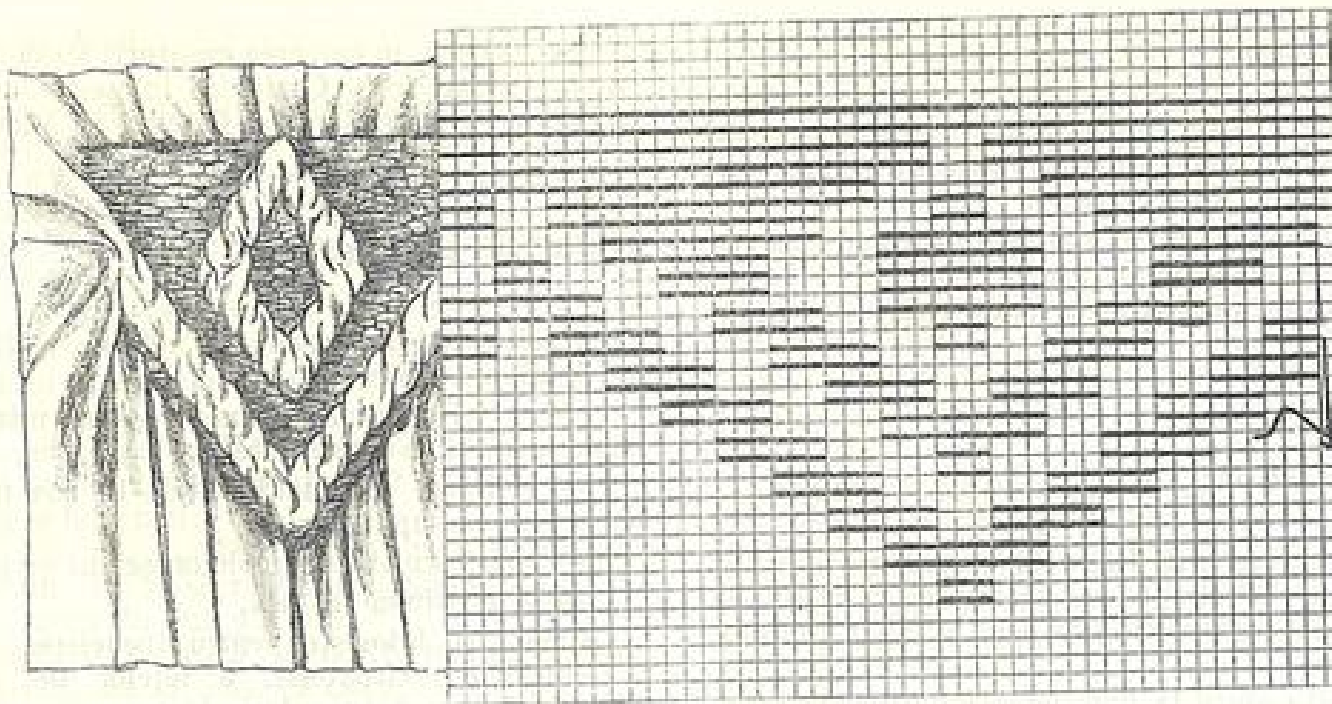

Fig. 64. Creșul „In codrii”.

Pinza „incutată”

Incudarea pinzei (fig. 65) se face cu ajutorul punctului „înaintea acului”. Se trag mai multe fire la distanțe de 2—3 cm ținând seamă ca punctele să fie paralele și fără a se depăși unul pe altul. Apoi se strâng și se capătă muchiile creșului.

Cu acest creș se încrețesc iile bogat ornamentate ca iile de Muscel, de Argeș, de Oltenia etc.

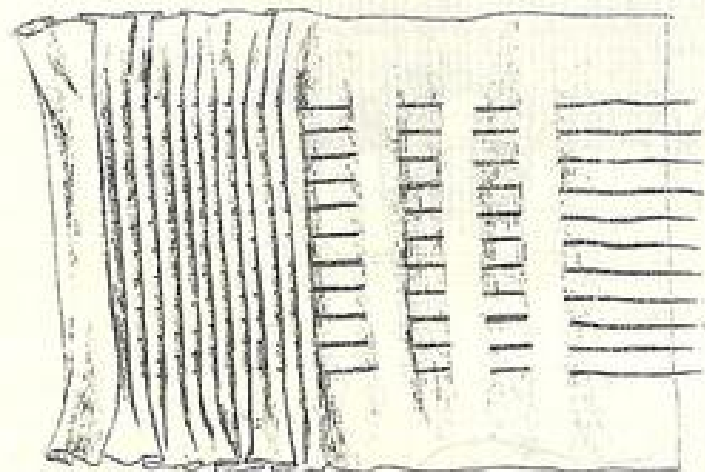

Fig. 65. Incudarea pinzei.

Creșul se folosește mult și în Ardeal pentru cusătura punctului de ciupag (cămașa din Munții Apuseni) și din Banat, pentru cusătura „nemțoarelor”.

În Banat creșul apare la cusătura manșetei cămășilor bărbățești.

Ciupagul

„Ciupagul” (fig. 66) este punctul caracteristic ornamentelor costumului din Transilvania (Apuseni, Cluj, Sălaj). Se lucrează pe baza punctului „înaintea acului”, peste muchiile creșului. Un ornament cusut de punctul ciupag se realizează în două etape, astfel:

a. se încrețește pinza ducându-se fire cu punctul înaintea acului (4—6—8) fire (pe toată lățimea ciupagului) apoi se strînge și se obțin muchiile creșului (fig. 65);

b. pe muchiile creșului se coase tot cu punctul înaintea acului modelul respectiv, socotind o muchie un fir de pînă, (pentru un element al motivului cusut pe două fire se folosesc două muchii de creș).

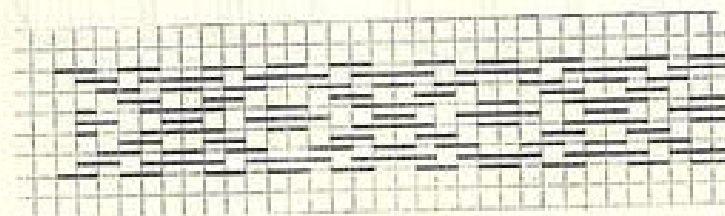

Fig. 66. Ciupagul.

CAPITOLUL III Cheița „muște”

Cheița „muște” (fig. 67) este cheița care se lucrează în cruci, pe mijlocul cărora cade întotdeauna o linie verticală.

Această cheiță se folosește pentru încheierea iilor și poalelor cămășilor femeiești.

Punctul este specific costumului din sudul Olteniei.

Cheița „purecel”

Această cheiță (fig. 68) se realizează ca și „ciocănelele” simple, cu deosebirea că acesta se lucrează pe grupe cu câte două și chiar trei ciocănele.

Cheița ajută la încheierea mincilor și piepților iei, precum și a poalelor.

Se lucrează în culoarea cusăturii iei de regulă în negru sau roșu. Cheița se folosește în ornamentarea costumelor din Oltenia și Muntenia.

Cheița „în piciorușe”

Cheița „în piciorușe” (fig. 69) se realizează în felul următor:

- se înfige acul de sus în jos în marginea superioară și se trece peste fir;
- se înfige apoi acul de jos în sus trecându-se pe deasupra firului;
- s-au format astfel piciorușe sus și jos;
- se continuă tot așa.

Cheița se folosește pentru încheierea iilor, a cămășilor bărbătești, a fețelor de masă, etc. Se lucrează în culori de roșu, negru, alb și galben.

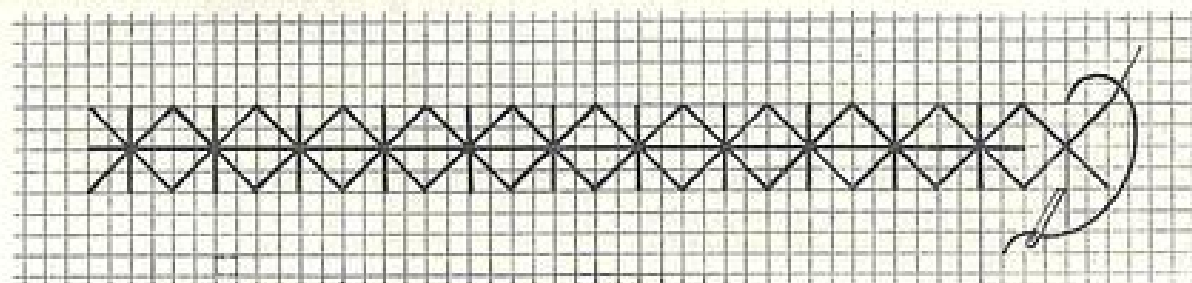

Fig. 67. Cheița „muște”.

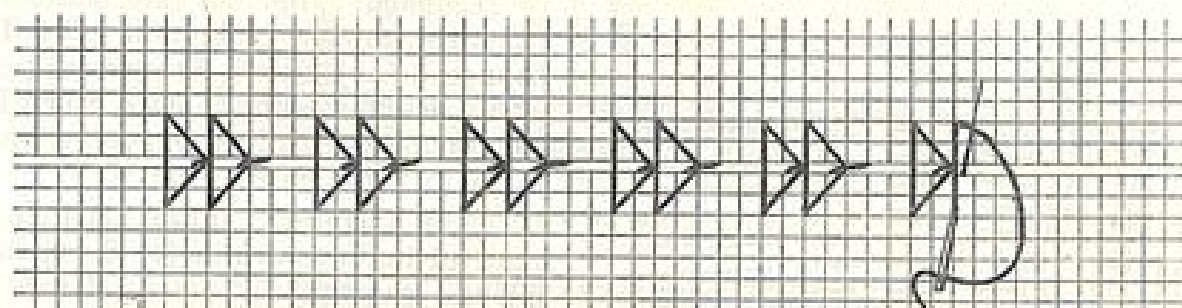

Fig. 68. Cheița „purecel”.

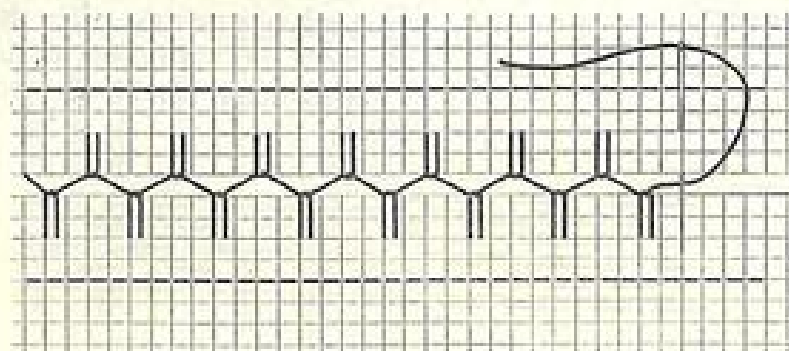

Fig. 69. Cheița „în piciorușe”.

Cheița de Arad

Această cheiță (fig. 70) se folosește mai ales ca motiv ornamental de-a lungul modelului lat de pe minecă și a poalelor, pe foi în sus.

Cheița se lucrează cu punctul „la un fir” înnodat în centrul motivului. Ea se coase în felul următor:

- se înfige acul în marginea de sus a pînzei și se scoate în jos între cele două margini, firul rămînînd în spatele acului și deci terminîndu-se în nod;

- se înfige acul în marginea de jos și se scoate în sus, firul rămînînd tot în spate și formîndu-se alt nod;

- din nou se înfige de sus în jos (la distanță de un fir) și se realizează nodul;

- iarăși în sus ș.a.m.d.

Cheița se lucrează, prin alternanță, cu roșu și negru și are lățimea de circa 2 cm.

Cheița „frunze”

Cheița „frunze” (fig. 71) se lucrează pe bază de punct înnodat. După ce se lucrează un punct de „ciocănel”, se trece la coaserea frunzei, apu-

cînd marginile sus și jos, crescînd și descrescînd. Această cheiță se folosește pentru încheierea ilor.

Cheița „frunze” se coase mai ales în partea de nord a județului Olt și în județul Argeș. Se lucrează în culorile motivului iei.

FIXAREA FLUTURILOR

Fluturii de metal, albi sau galbeni sînt de mai multe feluri:

- fluturi mari (diametru de 4—5 mm);

- fluturi mici (diametru de 2—3 mm) numiți și paete;

- fluturii cojocărești care prezintă adîncituri rotunde și care se folosesc și în ornamentarea cojoacelor de unde le vine și numele.

Fluturii se fixează în două feluri:

- a. în „solzi”;

- b. presărați printre motivele ornamentale (fig. 72).

Fluturii în „solzi” se cos petrecîndu-se unul peste altul ca solzii unui pește. Cei „presărați” se fixează conform modelului.

Și unii și alții se cos cu „acul de fluturi și mărgelă” (lung de circa 2—3 cm), introducîndu-se firul în orificiul fluturelui, după ce-a fost scos într-un loc și fixîndu-se pe pînă.

CAPITOLUL III

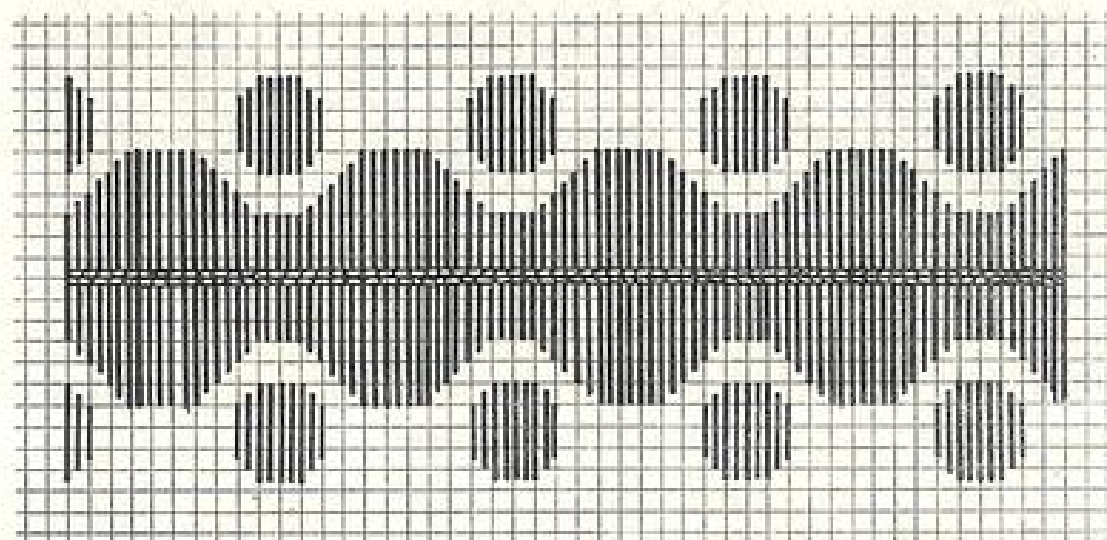

Fig. 70. Cheiță de Arad.

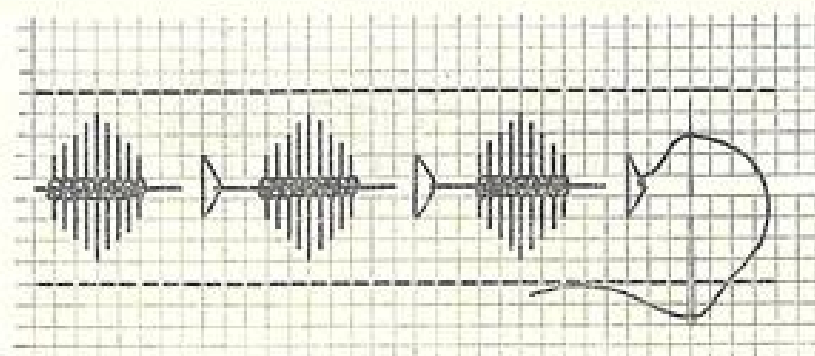

Fig. 71. Cheiță „frunze”.

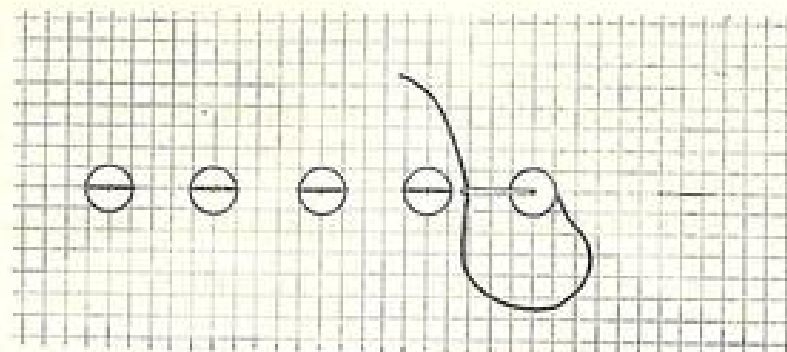

Fig. 72. Fixarea fluturilor.

FIXAREA MĂRGELELOR

Mărgelele au următoarele culori: „floarea mărului” (roz); „siniliu” (bleu), „liliachiu” (lila), galben, verde, albastru, alb.

Se folosesc pentru ornarea ilor încărcate, a cămășilor călușarilor și a cămășilor bărbățești de Bistrița-Năsăud.

Mărgelele se aplică în felul următor: se scoate acul prin pînză, se înșiră pe el atîtea mărgel

cite indică modelul (o mărgelă pentru două fire) se înșiră mai departe pe fir și se înfige acul a doua oară, fixîndu-le pe model (fig. 73).

Mărgelele se cos cu fir în culoare (roșu pentru mărgelă roșii, galben pentru mărgelă galbene etc).

În Bistrița-Năsăud, după fiecare mărgelă luată pe ac, acesta se înfige din nou în pînză pentru fixarea ei.

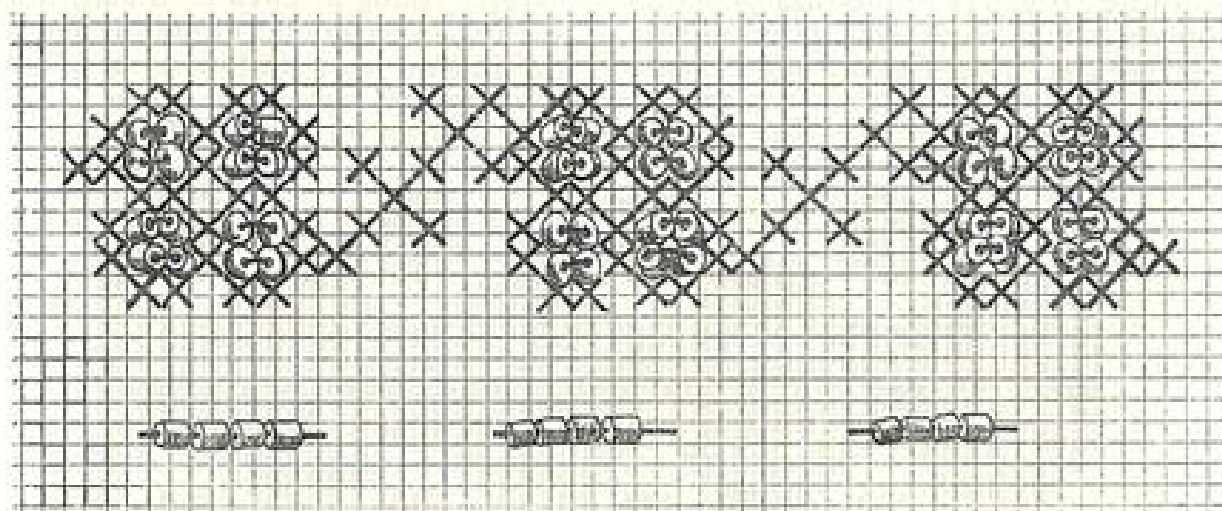

Fig. 73. Fixarea mărgelilor.

G L O S A R

Alțiță = cîmp ornamental dispus transversal pe umărul iei.

Alesătură = tehnică a țesăturii. Alesătura se face cu degetul în războiul de țesut, în două sau patru ițe.

Ațică = ață subțire și bine răsucită care se folosea înainte de 1900.

Barbur = motiv ornamental cusut în formă de M pe clinul din față și din spate al cămășii bărbătești din regiunea subcarpatică.

Bete = fișii înguste de 3–4 cm și lungi de 2–3 m, care servesc drept cingătoare peste costumul femeiesc și bărbătesc; se țes în război în „năvădeală”.

Brăcinar = ață groasă din in, cînepă, bumbac, arnici, cu ajutorul căreia se increțesc poalele costumului femeiesc sau „justa” cămășii bărbătești.

Baleră = ață mai groasă, răsucită, cu care se necheie gura cămășii bărbătești.

Băgătură = bucată de pînză care se introduce sub braț pentru a da lărgime cămășii (Muscel).

Birnețe = bete care se folosesc în Banat ca cingătoare peste costum.

Broschiță = bucată de pînză pătrată (4–5 cm²) care se introduce sub braț (Olt).

Brățară = manșeta mîneii iei (Ardeal).

Brezărau = ață care increțește cămașa de Moldova la gît și care ține locul gulerului.

Briu = piesă care servește drept cingătoare peste costumul bărbătesc.

Bundiță = cojoc din Moldova care se îmbracă peste costumul românesc.

Bumbușcuță = elemente ornamentale pline, de formă rotundă (Bistrița-Năsăud).

Căpeneag = căpeneac – ia cu toate piesele ei, denumire proprie județului Olt.

Cătrînjă = cătrînjă – piesă dreptunghiulară, de costum, care se poartă de la briu în jos, în spate și-n față.

Ceapsă = obiect pentru acoperirea capului, în costumul din Banat.

Cheiță = cusătură cu ajutorul căreia se încheie două margini de mîneci, piepți ori poale.

Cioareci = pantaloni bărbătești, confecționați din dimie albă (aba).

Ciocănele = benzi negre, în formă de panglici înguste, cusute pe ia de Săliște.

Cipcă = dantelă de mîna (Ardeal) care se lucrează la mîneacă, jos.

Cirlionți = elemente ale motivelor ornamentale (Olt).

Cîrpă = cîrpă sau maramă de borangie.

Chentori = găuri (butoniere) cu care se încheie.

Ciupag = motiv ornamental în formă de trapez, pe piept sub guler, la cămașa de Munții Apuseni; denumire a iei din Mehedinți și sudul Ardealului.

Conci = împletirea părului și așezarea lui în formă rotundă.

Conciu = piesă de acoperire a capului (în Banat).

Cortel = haină mare de dimie albă sau maro care se poartă în județul Olt.

Cleală = bucată de pînză care se introduce sub mîneacă cămășii spre a-i da lărgime (Olt).

Fodor, fodră, bezer = volanul de la mîneacă iei (Maramureș) sau de la poalele cămășii (Muscel).

Foșiază = clin la mîneacă iei (Muscel).

Frînge = bete (Năsăud).

Frunțariul = maramă de bumbac la costumul femeiesc din Moldova.

Gaci = piesă de costum bărbătesc, de la briu în jos (Oaș).

Găetan = șnur împletit de culoare neagră, albastră, roșie.

Gubă = haină groasă de lînă (Oaș).

Guneaș = șubă de dimie albă (Banat).

Icușari = monede de podoabă femeiești, confecționate din metal suflat cu aur.

Ie = piesă a costumului românesc, de la briu în sus.

Increț = ornament transversal sub alțiță.

Jolj = șifon

Muscă = punctul crucea.

Murea = vestă femeiască, Argeș.

Năframă = piesă de acoperit capul.

Năvădeală = introducerea urzei în ițe și în spată. Tehnica țesutului cu ițe pe urzeala pînzei.

Obinziță = gulerul sau manșeta iilor românești (Ardeal și Muscel).

GLOSAR *Obinzele* = punct de cusătură pe bază de fire scoase pe care se coase şabacul (Olh).
Ociţi = punct de cusătură (tighel) în Ardeal.
Opreg = denumirea piesei de Banat, cu franjuri şi care se poartă peste poale. Denumirea pieselor de la briu în jos (Mehedinţi).
Pavă = bucată pătrată de pinză (4-5 cm) care se introduce sub braţ.
Pamră = dimie albă sau neagră (Ardeal).
Păianjen = şabac care se foloseşte la decorarea costumului românesc.
Şur = piesă care se poartă în faţă de la briu în jos (Ardeal).
Spăcel = cămaşă femeiască de Banat.
Subă = haină groasă de dimie albă sau neagră.
Tablă = motivul cămăşii de Hunedoara.
Tăietură = punct de Banat (Maramureş) care se realizează pe bază de fire tăiate.
Trăsură = ciupag lucrat pe muchiile creţurilor (Ardeal).
Vărgi = dungi cu ajutorul cărora se ornamează piesele de costum de la briu în jos.
Vilnic = piesa de costum în formă rotundă, largă, cutată sau creaţă de la briu în jos.

Vriste = vărgi (expresie ardelenescă).
Pestenan = vilnicul de Vlaşca.
Picături = motiv ornamental, cu care se ornamează ia de Sălişte.
Piezuri = punctul tighel (Muntenia).
Pină = piesă cu ajutorul căreia ţesătura de lână se împişleşte, căpătînd grosime.
Prestecă = zăvelca de Ottenia.
Pui = motive ornamentale, peste cot (Ardeal).
Punnaşi = bantă, bentiţă, jos la mină (Ardeal).
Riuri = rînduri, motive ornamentale distribuite vertical.
Seină = culoarea gri, culoarea naturală a lînii.
Scurteică = haină femeiască decorată cu „vulpi”.
Şabac = motiv care se realizează pe bază de fire scoase.
Şioară = clinul minceii (Muscel).
Zadic = piese de costum femeiesc, de la briu în jos, în Ardeal.
Zăvelcă = piesă de costum femeiesc, de la briu în jos (Ottenia, Muntenia).
Zbirciog = punct de cusătură din Oaş şi Maramureş.
Zgardă = podoabe femeieşti confecţionate din mărgel.
Zoltac = bucată de pinză pătrată, care se introduce sub-raţ, la ia de Hunedoara.

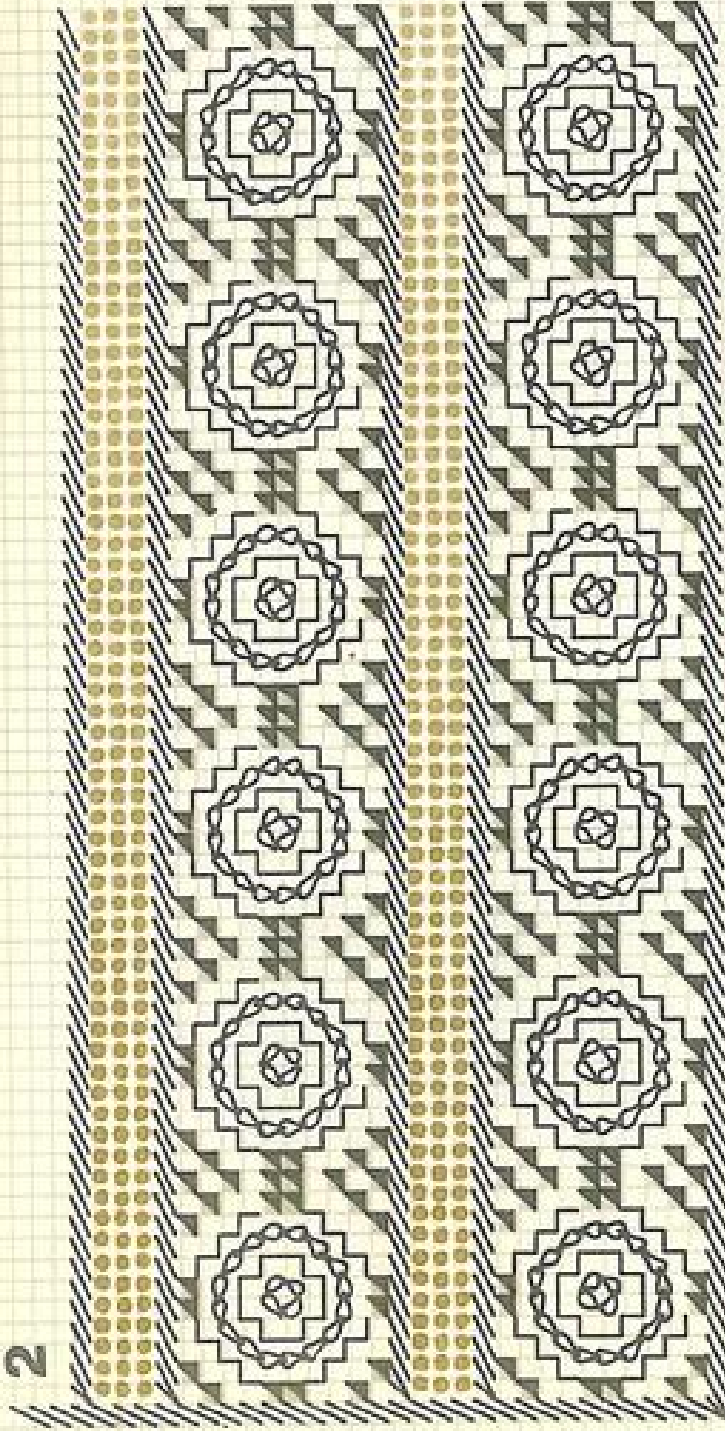
BIBLIOGRAFIE

- Bănăţeanu Tancred — *Portul popular din Maramureş*. Casa Creaţiei populare, 1970.
- Bănăţeanu Tancred, Boris Zdereciuc, Petrescu Paul — *Arta populară în România*. Editura Meridiane, Bucureşti, 1964.
- Bielz, I. — *Portul popular al saşilor din Transilvania*. Editura de stat pentru literatură şi artă, Bucureşti, 1956.
- Dunăre N. — *Textilele populare române în Munţii Bihorului*. Editura Meridiane, Bucureşti, 1959.
- Dunăre N. — *Broderiile în arta populară românească*. Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1969.
- Focşa, M. — *Țesăturile în arta populară românească*. Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1969.
- Gorovei, A. — *Meșteșugul căptușului cu burnicai*. Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1943.
- Iorga, N. — *Istoria Românilor prin călătorii — I, II*. Editura Casa Școalelor, Bucureşti, 1928.
- Iorga, N. — *Portul popular Românesc — Vălenii de Munte*. Editura Societatea „Neamul Românesc”, 1912.
- Irimie Cornel — *Arta Populară în Muzeul Bruckenthal*. Editura Meridiane, 1964.
- Irimie Cornel — *Portul popular din Țara Oitului, Zona Aurig*. Editura de Stat pentru literatură și artă, Bucureşti, 1957.
- Oprea, Gh. — *Probleme românești de artă țărănească*. Editura Națională, Bucureşti, 1949.
- Petrescu Paul, Secoșan Elena, Doagă Aurelia — *Cusături românești*. Consiliul Național al Organizației Pionierilor, Editura didactică și pedagogică, Bucureşti, 1973.
- Petrescu Paul — *Model decorative celebre*. Editura Meridiane, Bucureşti, 1971.
- Petrescu Paul — *Portul popular din Banat și Transilvania*. Editura didactică și pedagogică, Bucureşti, 1959.
- Stoica Georgeta — *Interiorul locuinței țărănești*. Editura Meridiane, Bucureşti, 1973.
- Stoica Georgeta, Doagă Aurelia — *Interioare românești*. Editura Albatros, Bucureşti, 1977.
- Țănuș Stănescu, N. — *Aplicații de broderii românești*. Editura Albatros, Bucureşti, 1972.
- Tomida Ecaterina — *Cusăturile și broderiile costumului popular din România*. Editura tehnică, Bucureşti, 1971.
- Zdereciuc, B. Tilișca, V. — *Un sat din Mărginimea Sibiului*. Bucureşti 1963.
- Zdereciuc, B. — *Le Tapis du Maramureş*. Editura Meridiane, Bucureşti, 1963.

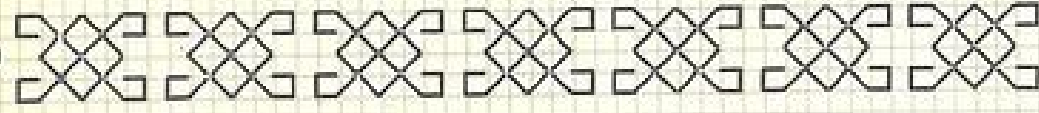

1

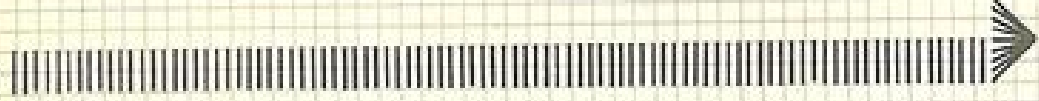
2

5

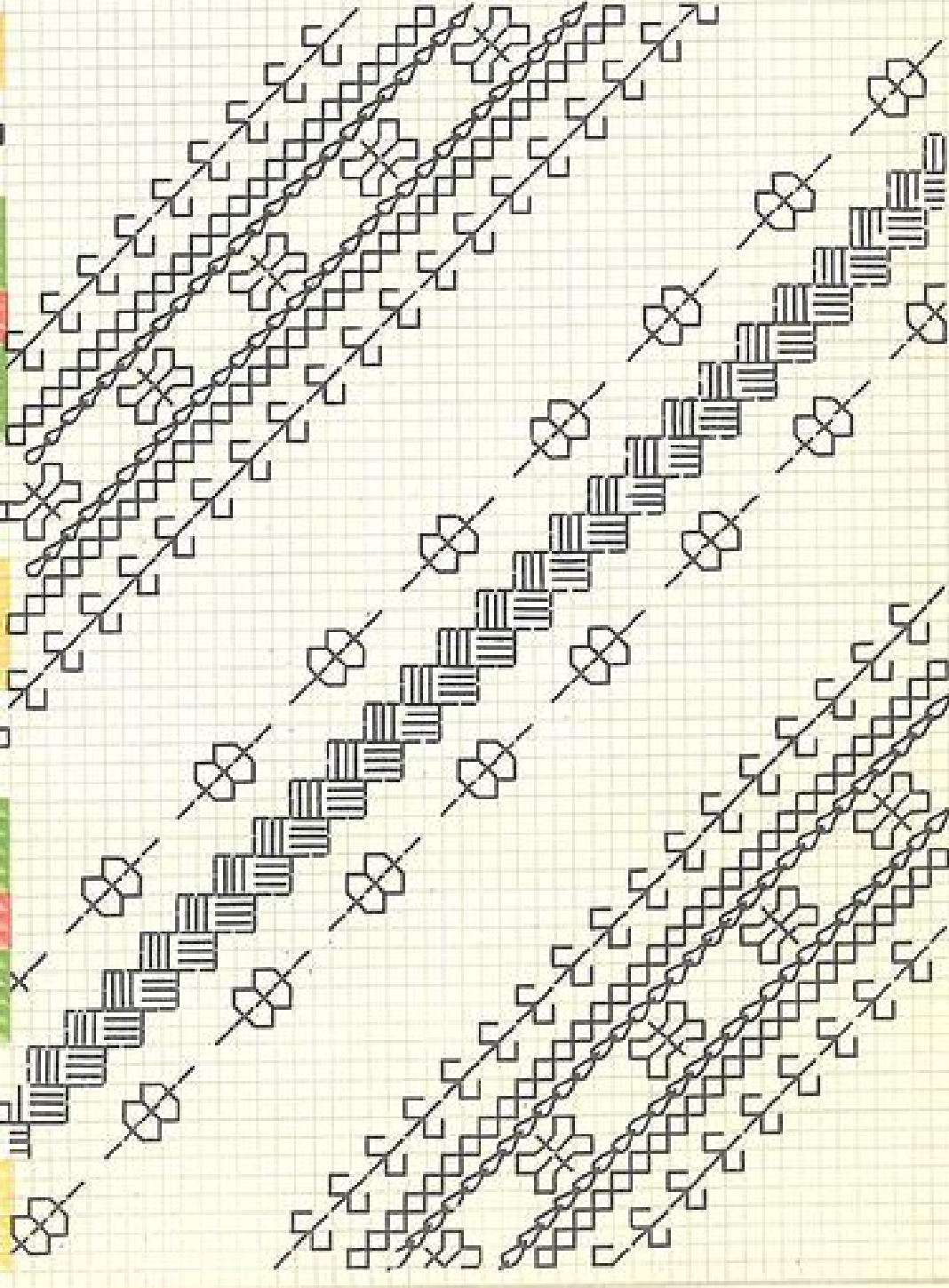
6

3

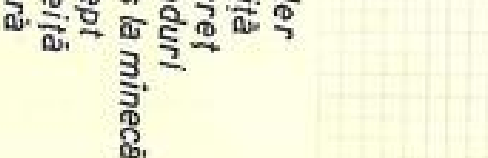
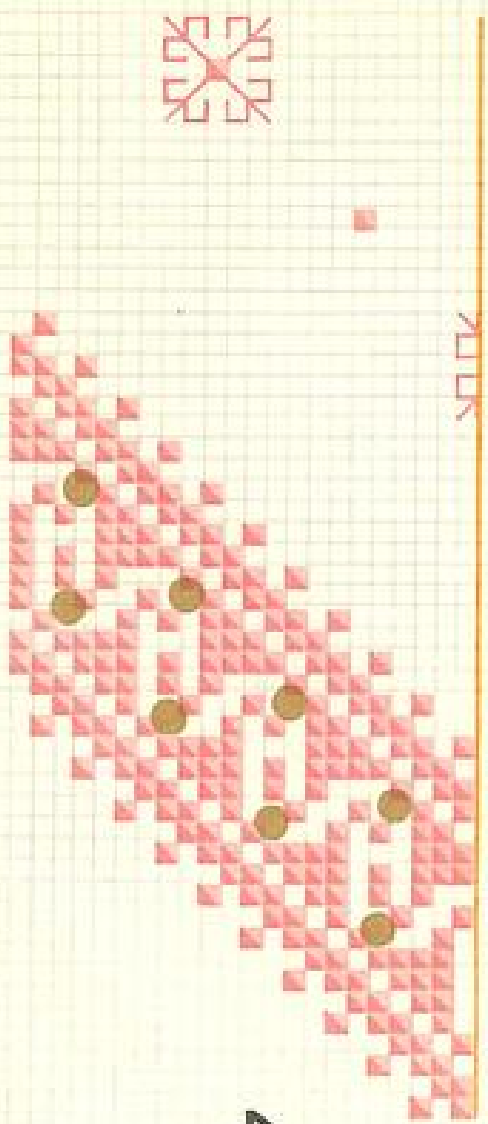
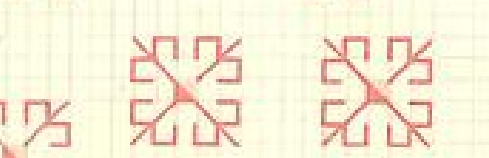
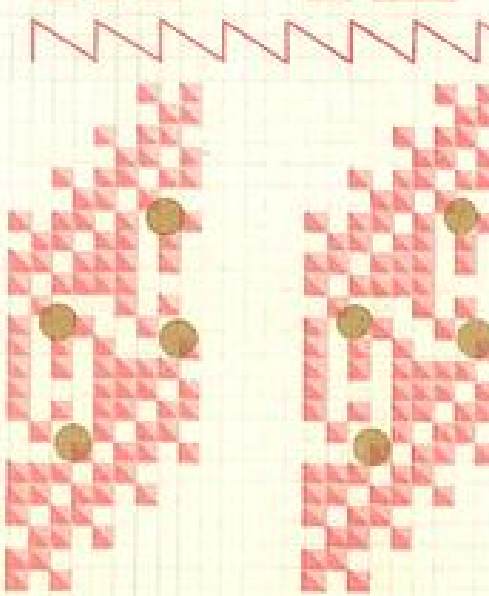
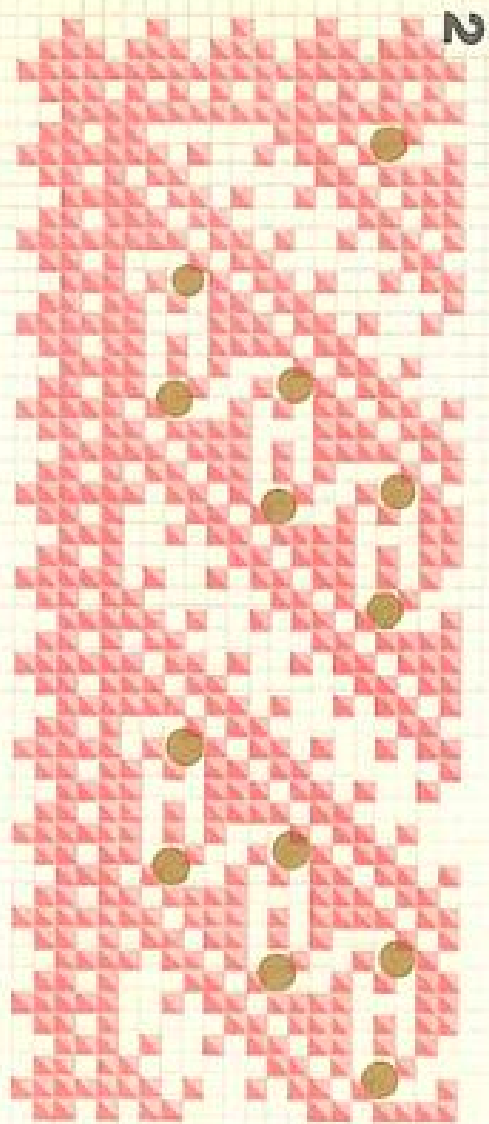
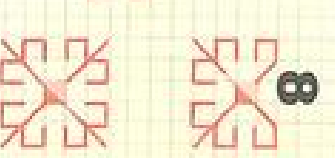
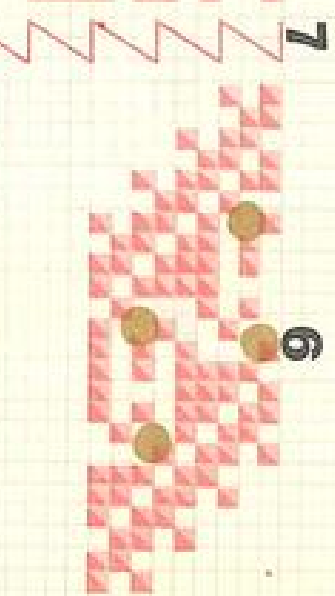
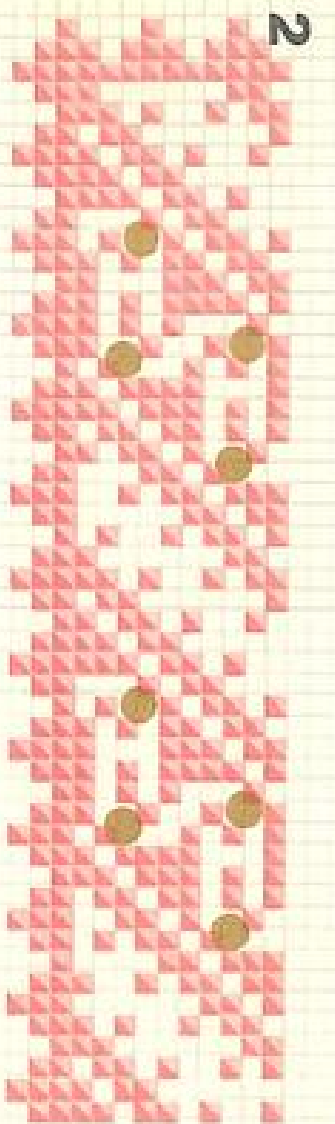
4

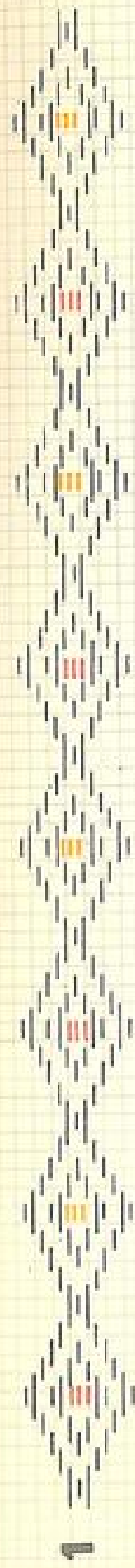
- 1 Guler
2 Altiță
3 Încruciș
4 Riuri
5 Piept
6 Gură
7 Jos la minecă

7

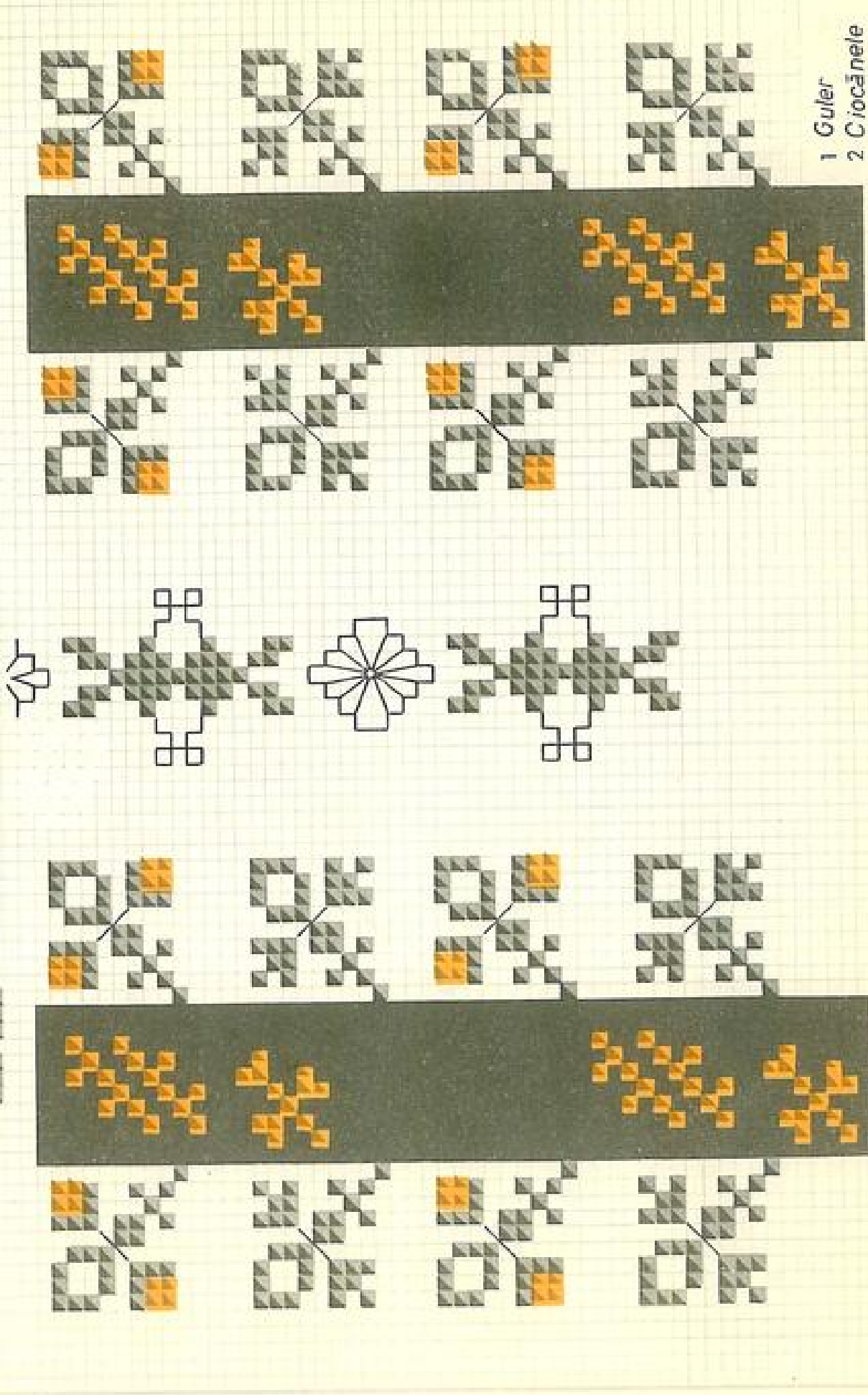

- 1 Guler
- 2 Altiță
- 3 Încrêț
- 4 Rînduri
- 5 Jos la minecă
- 6 Piept
- 7 Cheiță
- 8 Gură

1

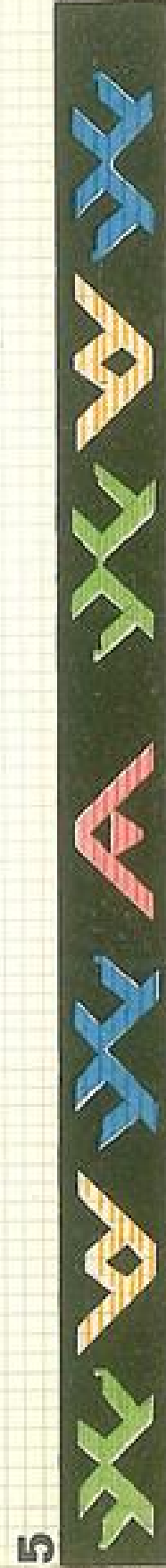
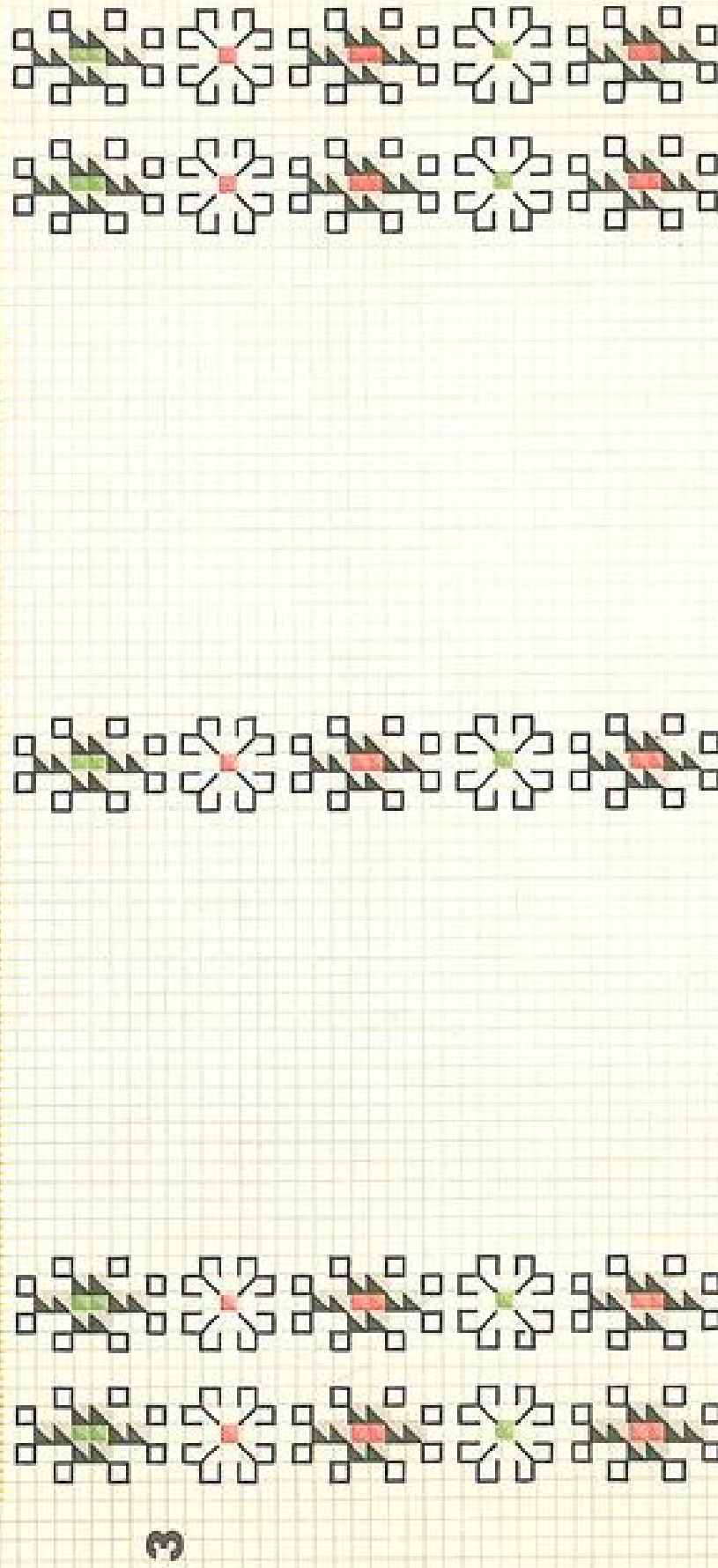
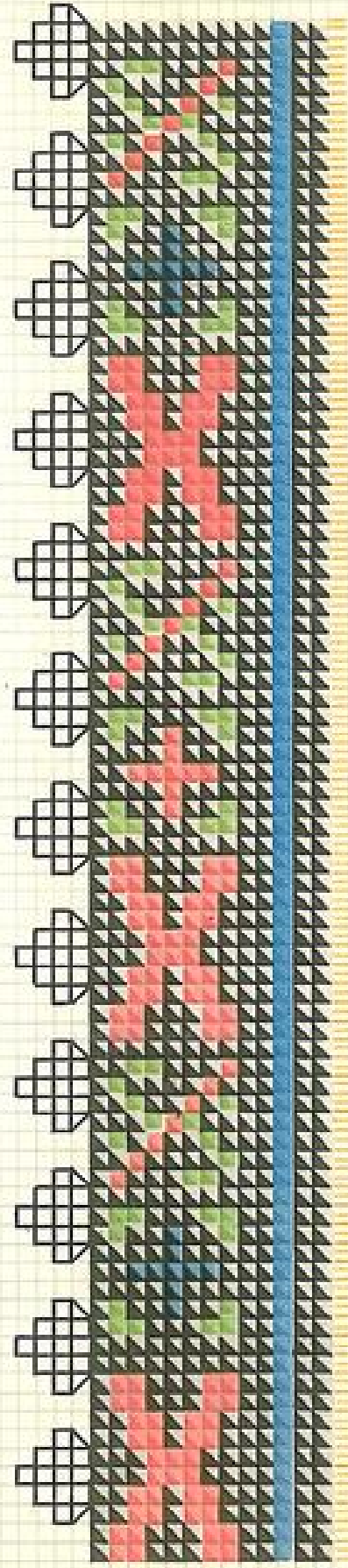

- 1 Guler
- 2 Ciocănele
- 3 Picături
- 4 Umerăși
- 5 Ciupag la mincă

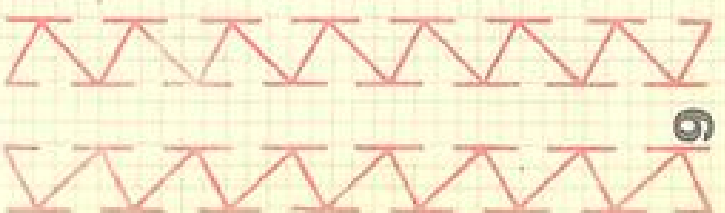
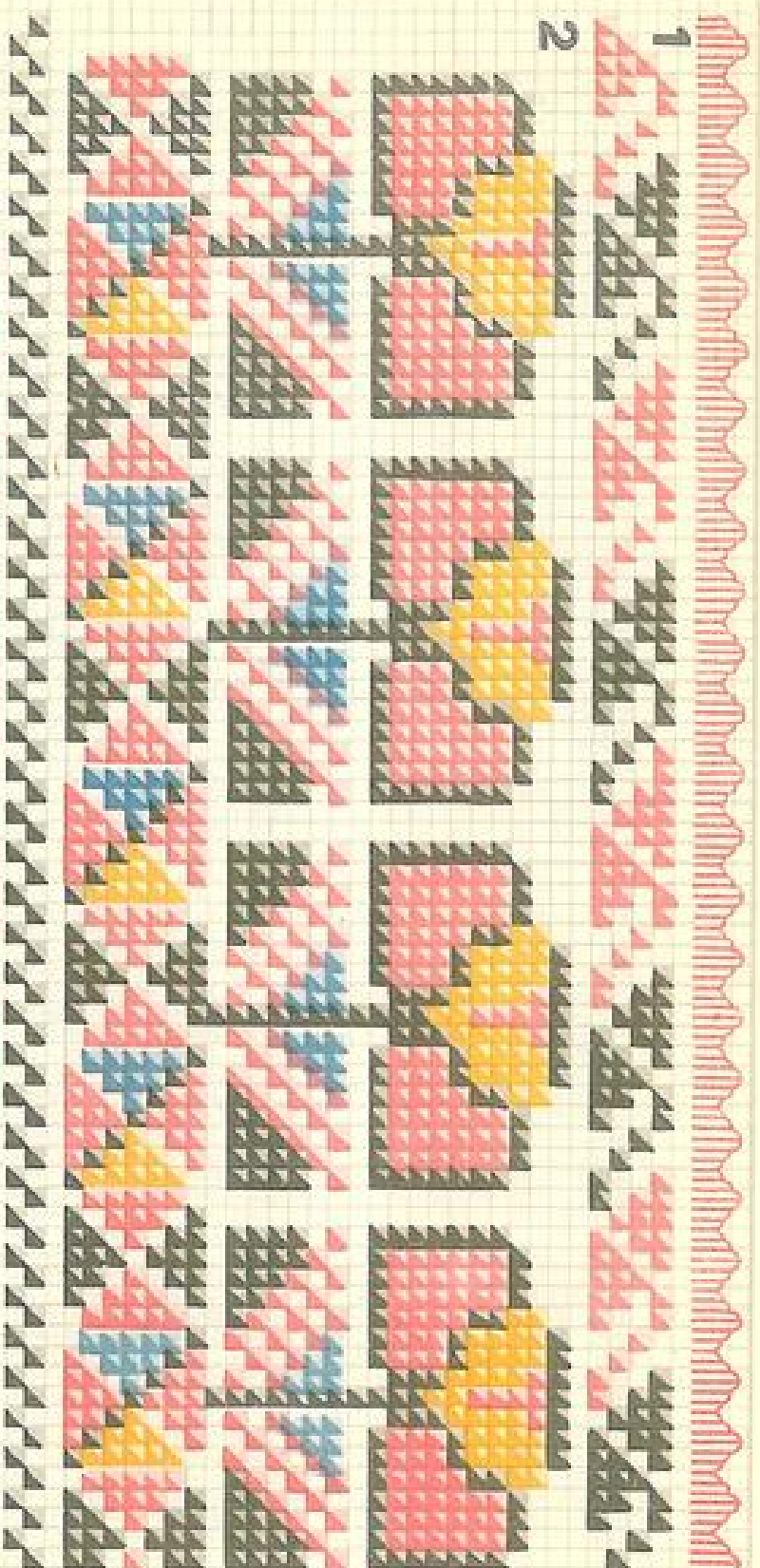
5

- 1 *Albia*
- 2 *Încrucișat*
- 3 *Minecă*
- 4 *Piept*
- 5 *Cheiră*
- 6 *Jos la mincă,*
- 7 *Guler*

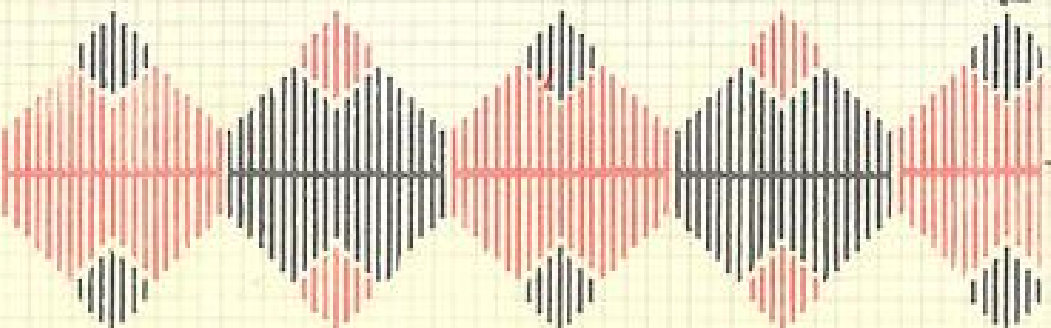

- 1 Guler
- 2 Ciupag
- 3 Umeri, şire
- 4 Ciupag
- 5 Jos la minecă

3

4

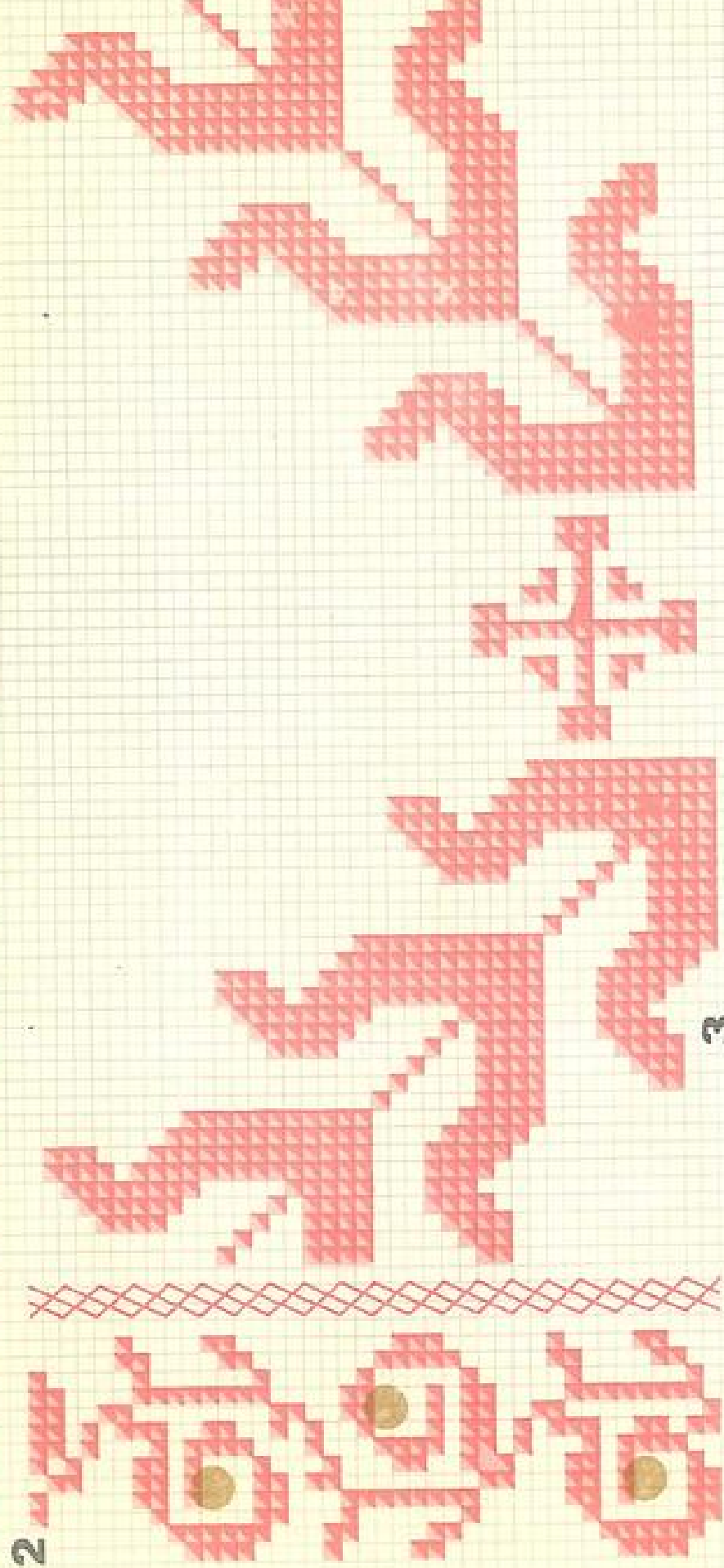
- 1 Guler
- 2 Umăr și poale
- 3 Rînd pe mincă
- 4 Cheie mincă și poale
- 5 Jos la mincă
- 6 Plept

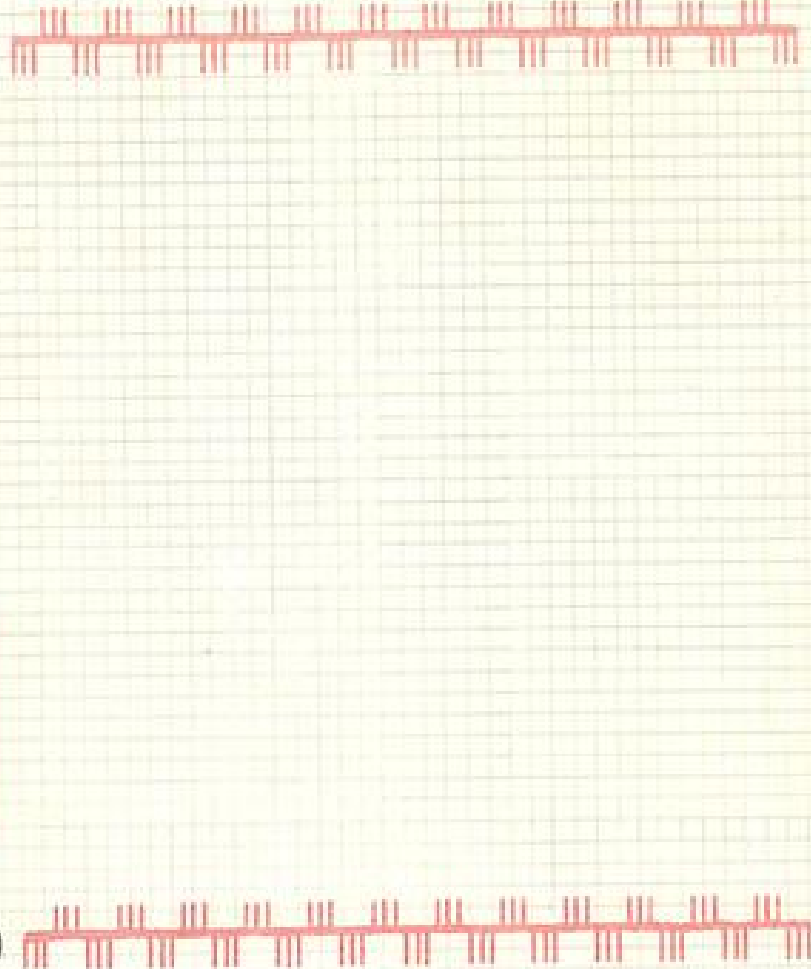
1

2

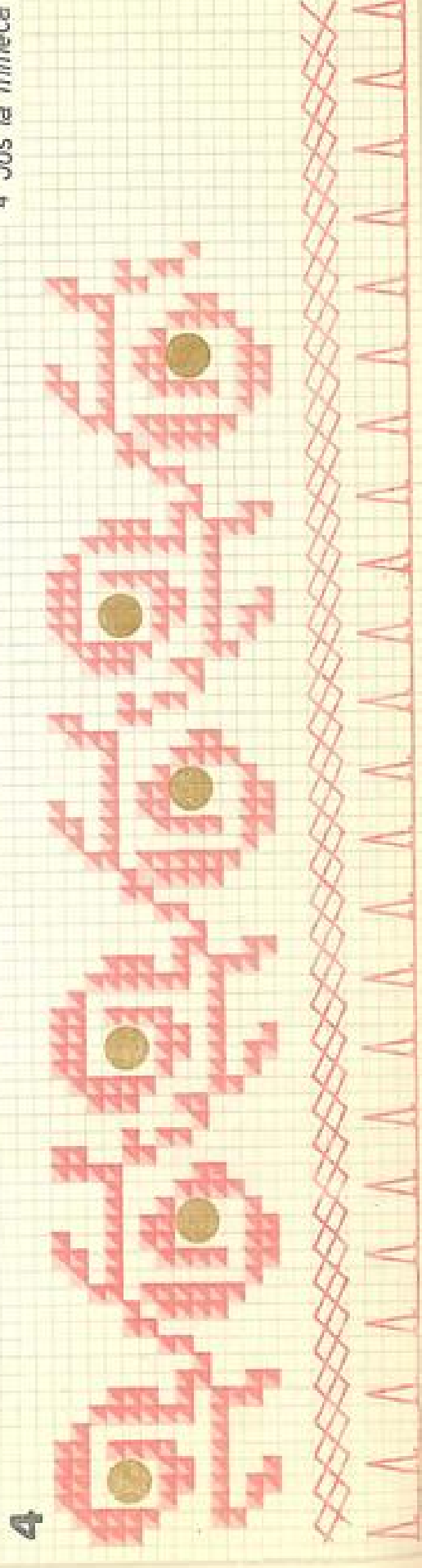

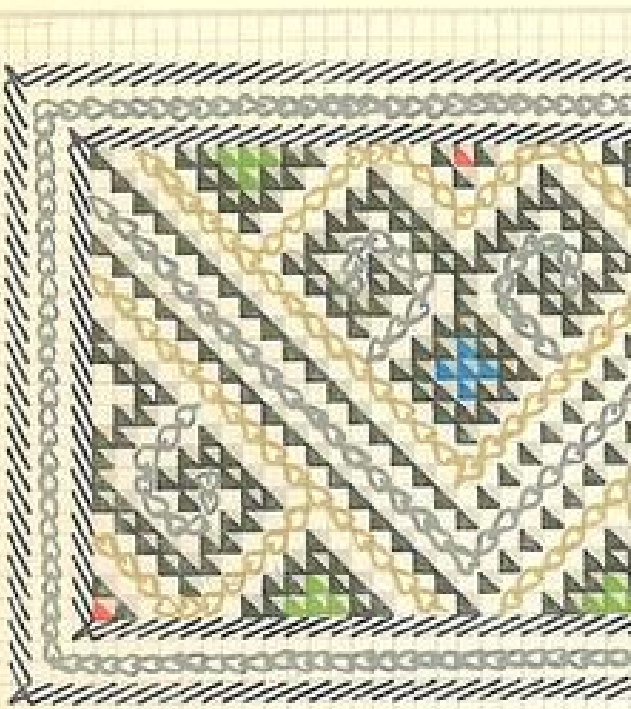
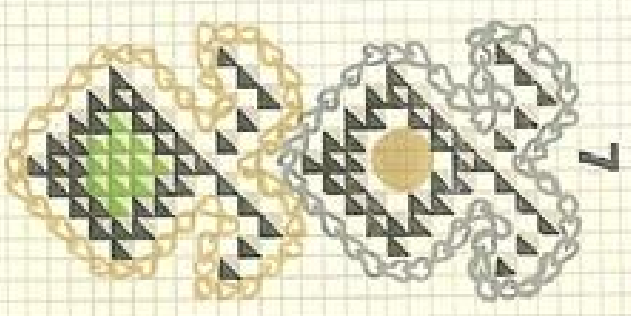
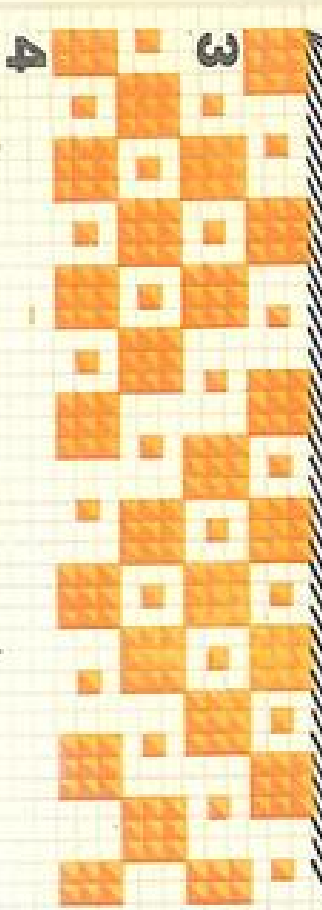
3

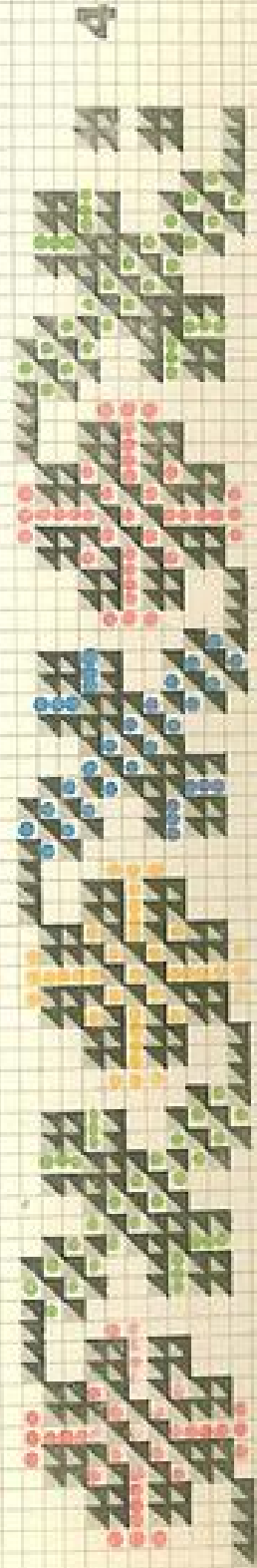
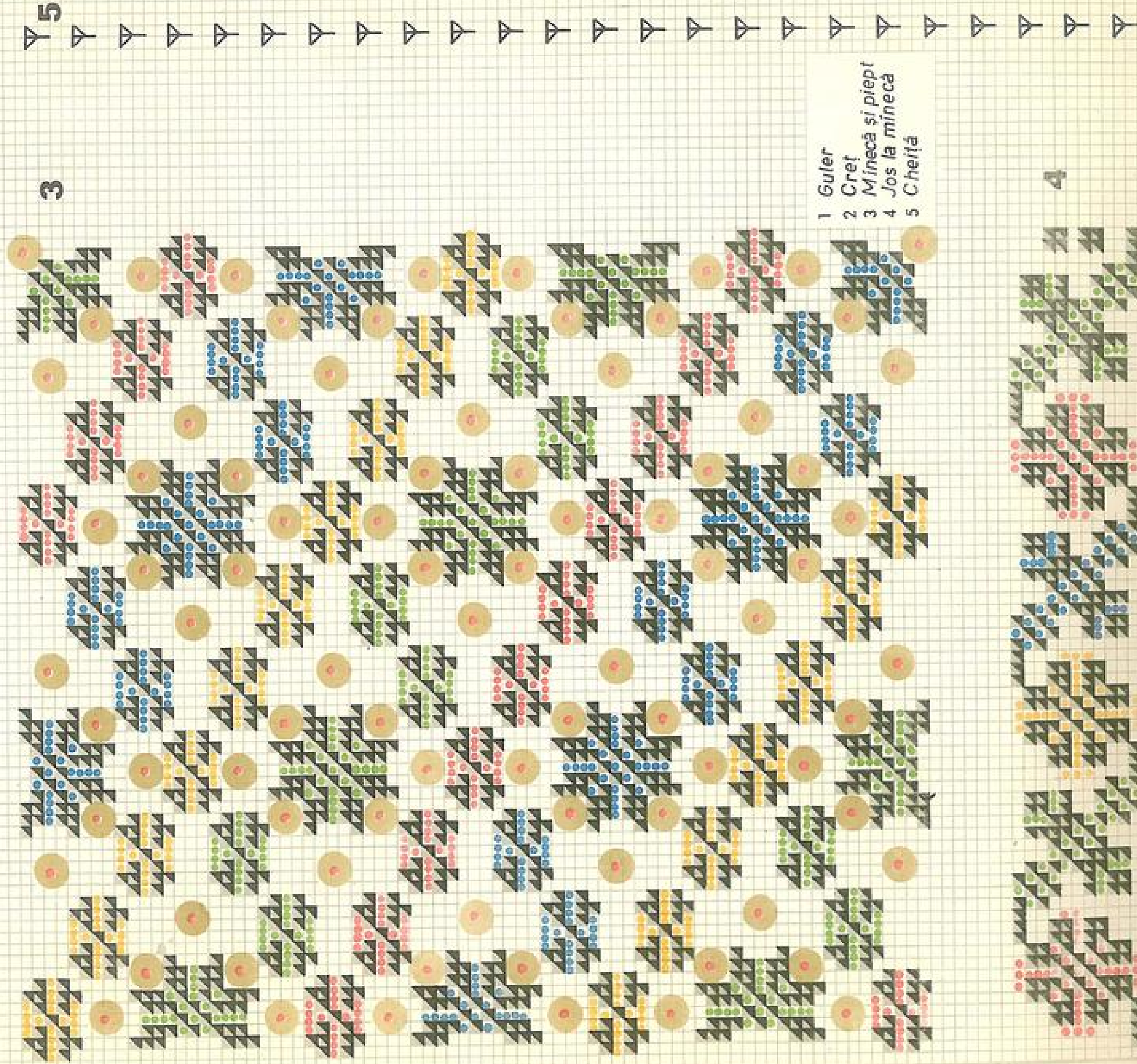
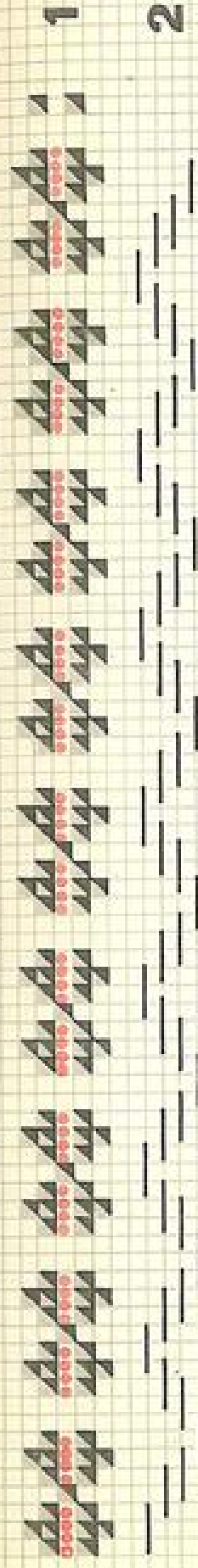
- 1 Guler
2 Umeri, platcă
3 Cheiță
4 Jos la mîneacă

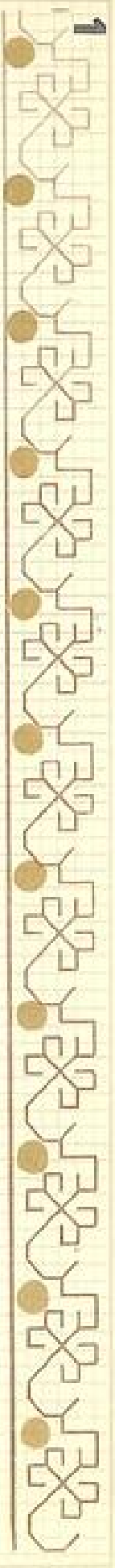
4

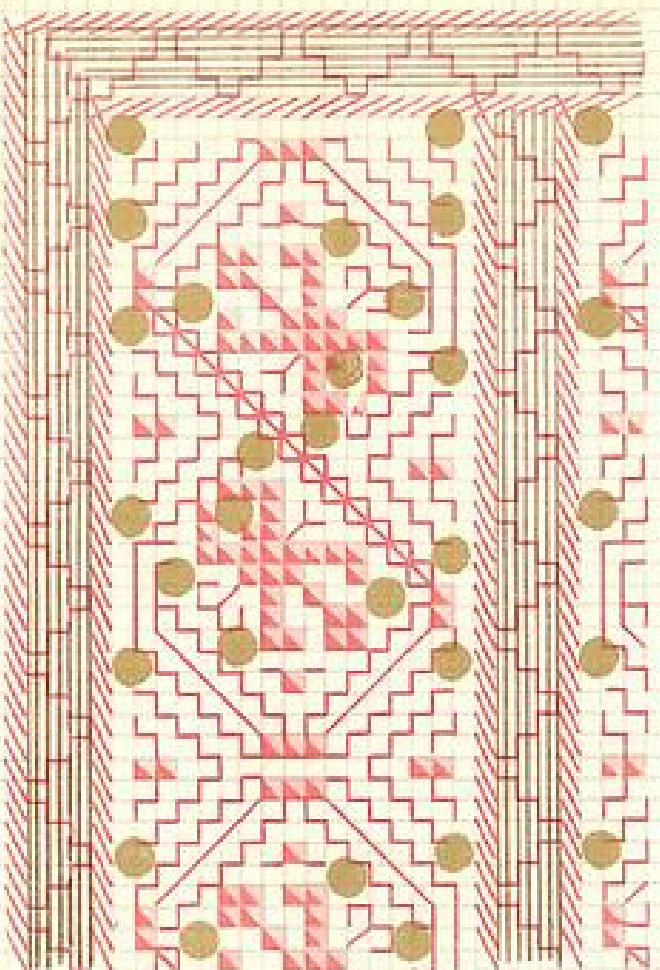

- 1 Gulcer
- 2 Alritia
- 3 Incree
- 4 Rind pe mineca
- 5 Jos la mineca
- 6 Piept
- 7 Spate

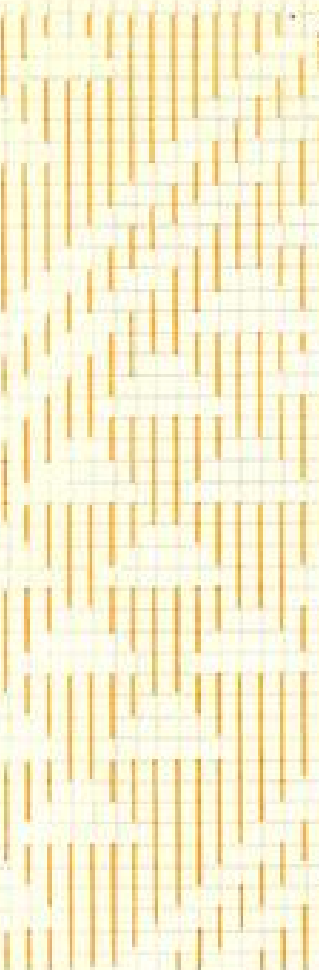

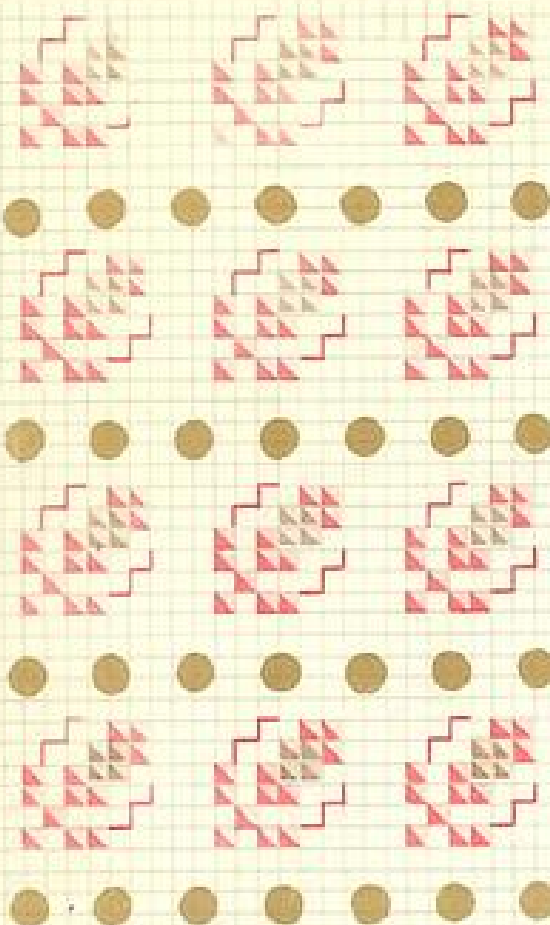
2

3

4

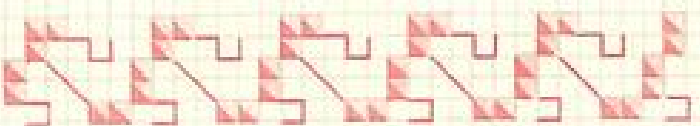
5

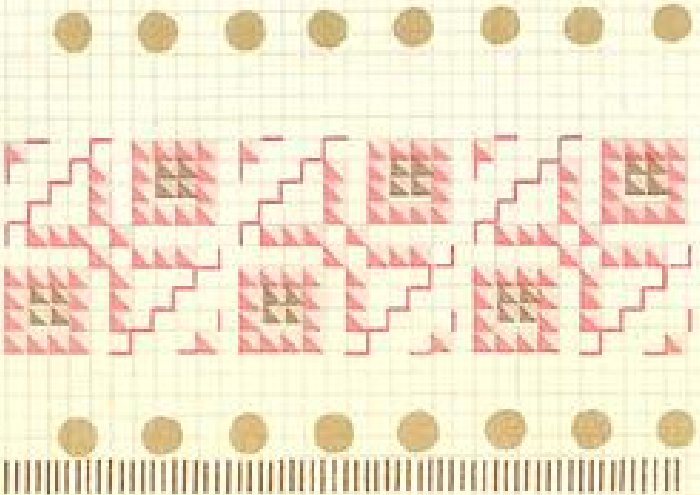
6

7

8

- 1 Gulier
- 2 Altiță
- 3 Incret
- 4 Rinduri
- 5 Jos la minecă
- 6 Cheia
- 7 Piept
- 8 Gură

1

2

3

4

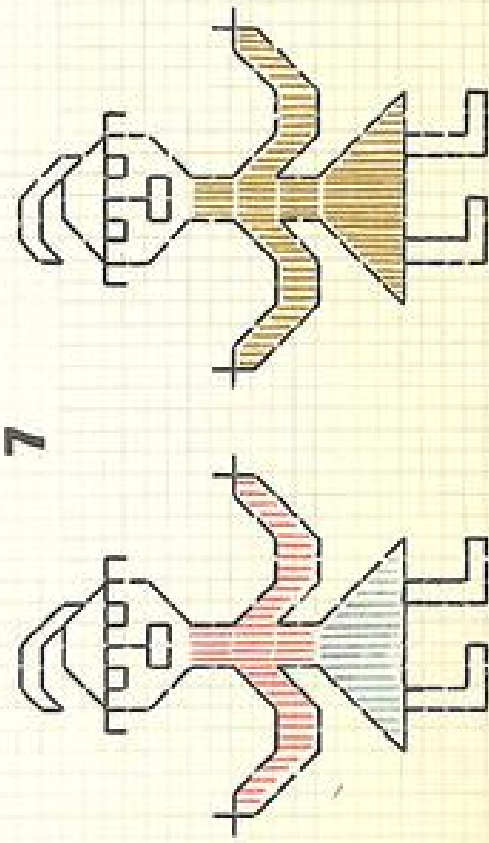
6

7

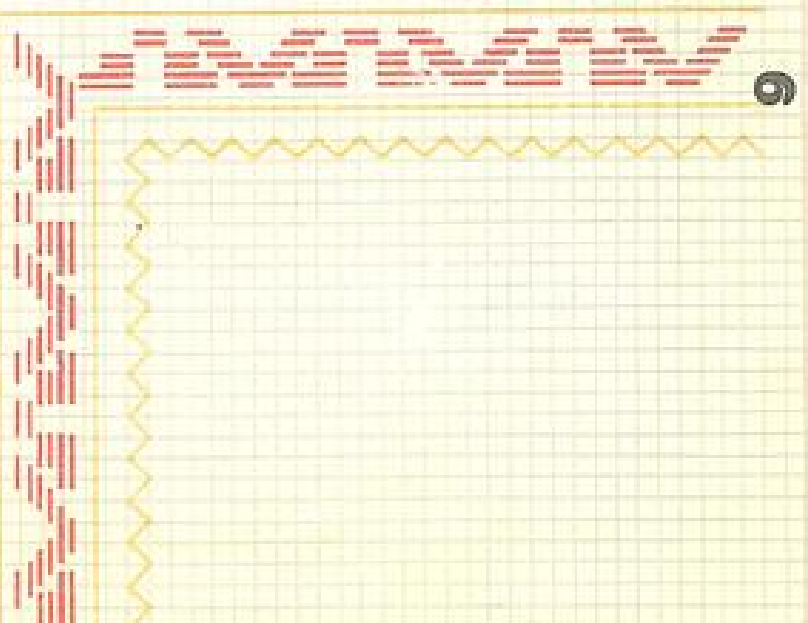
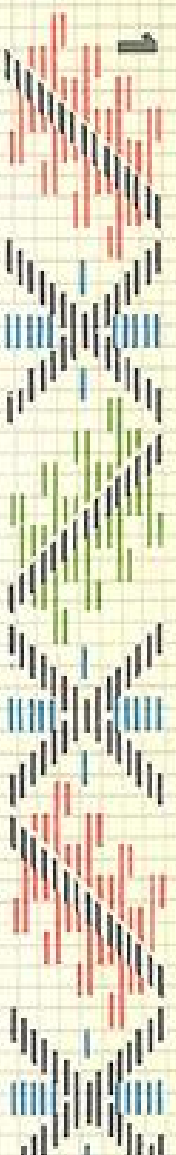
8

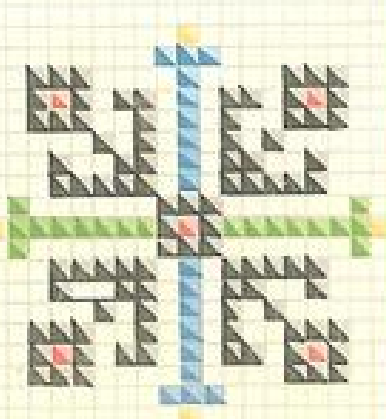
5

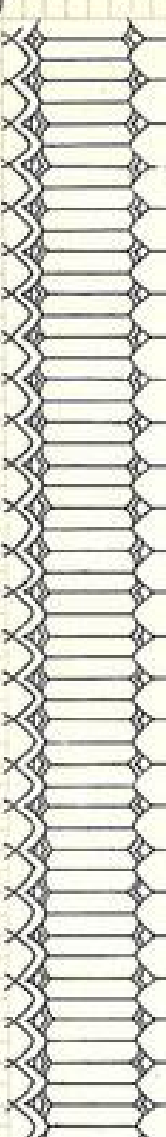
- 1 Guler
- 2 Altıta
- 3 İncret
- 4 Rind pe mincă
- 5 Piept
- 6 Spate
- 7 Poate
- 8 Jos la mincă

2

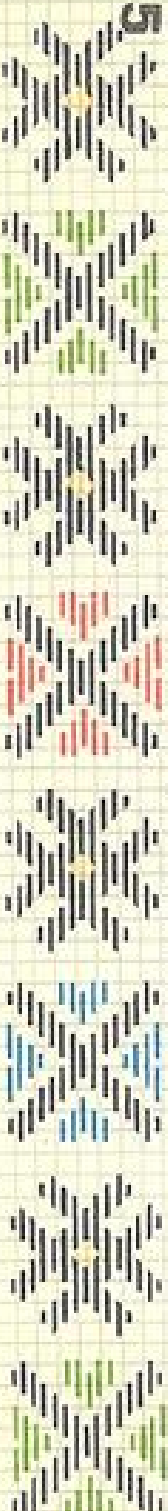
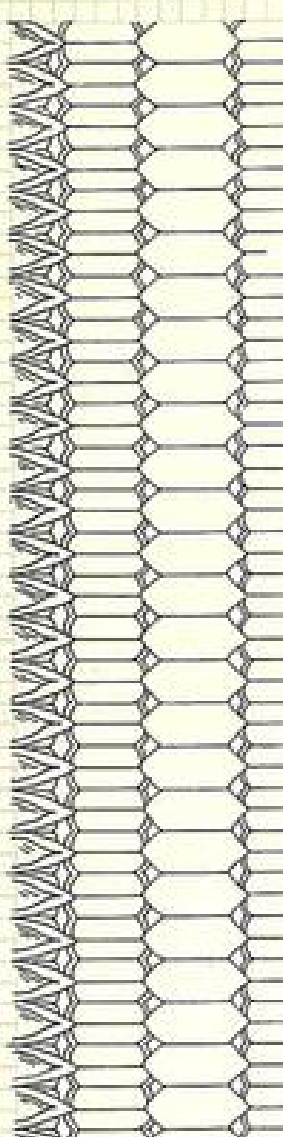
3

4

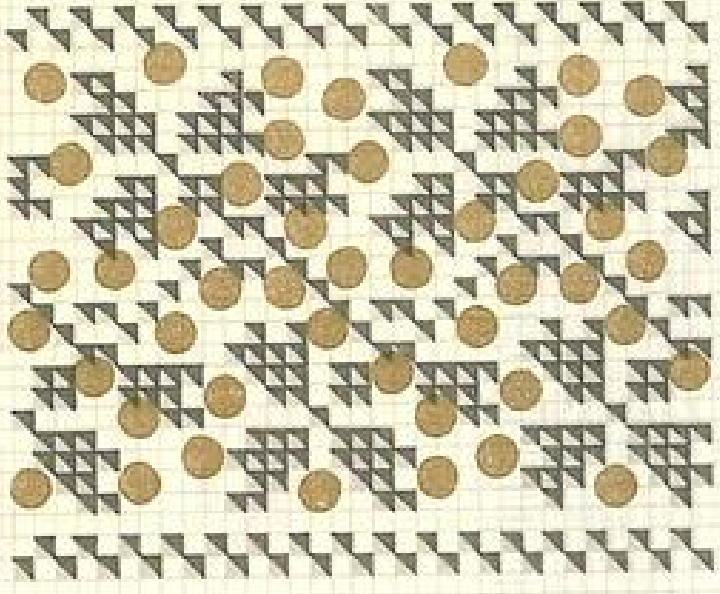
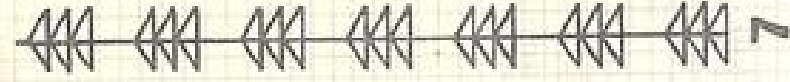
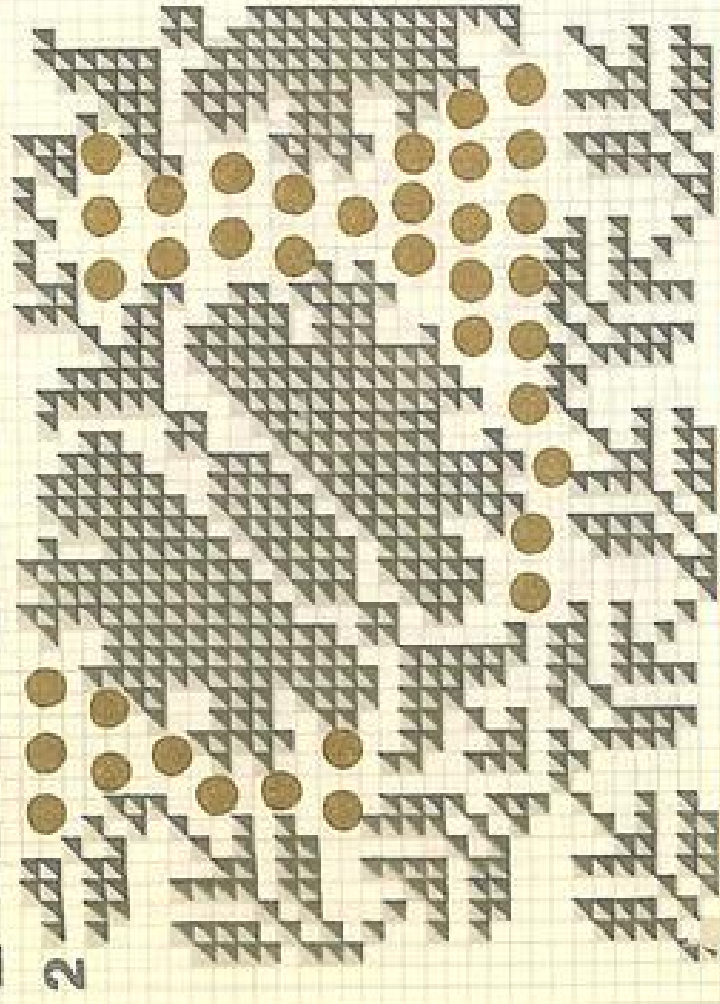

5

1 Umăr
2 Creț
3, 4, 5 Fodor
6 Piept

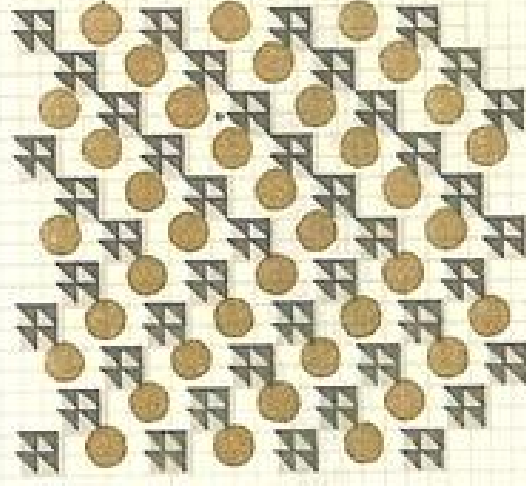

6

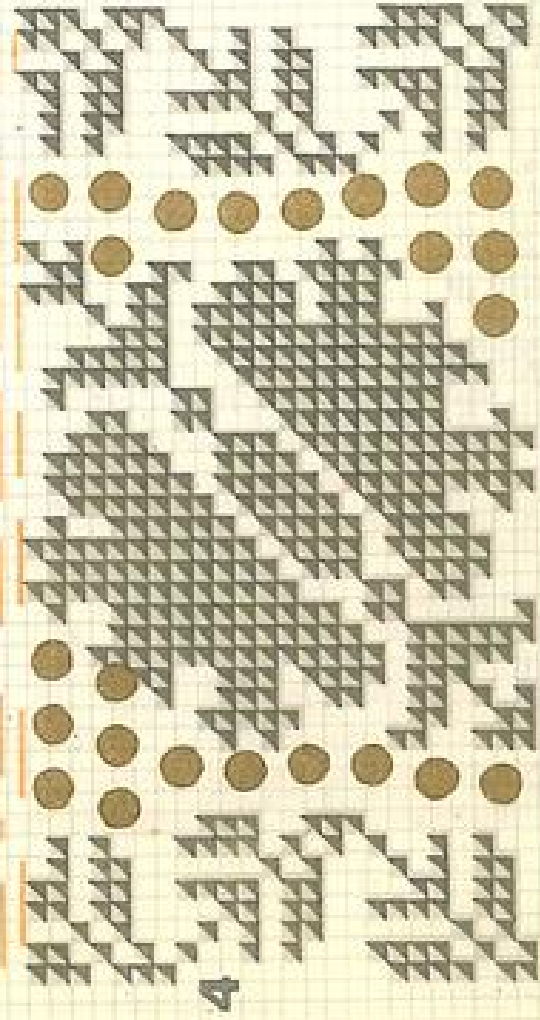
7

9

8

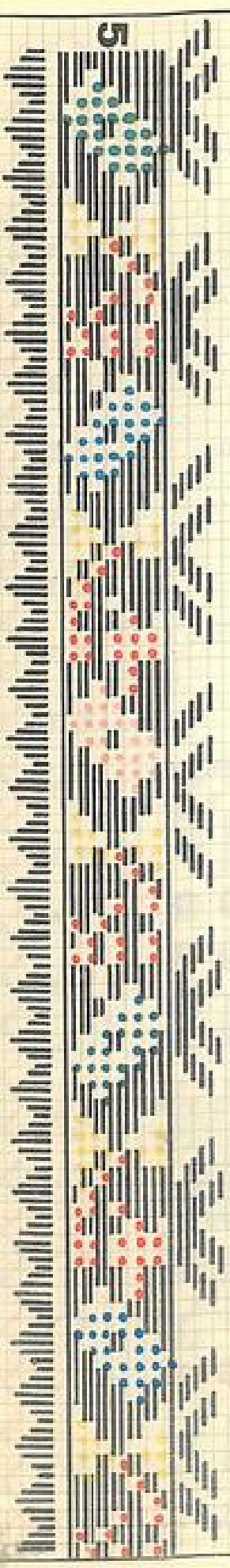
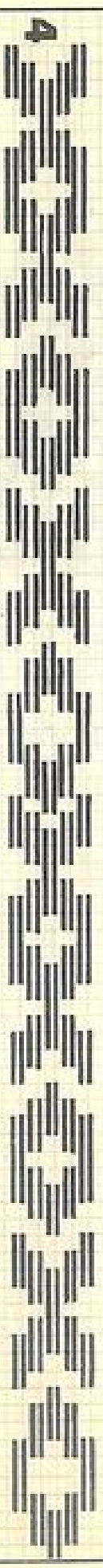
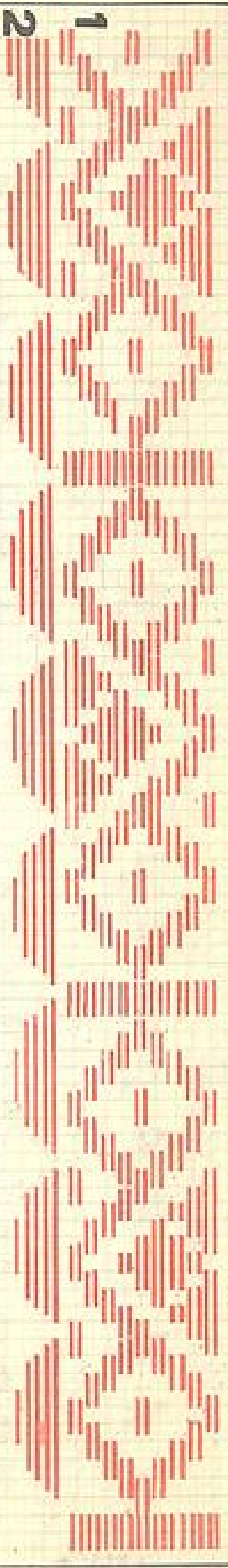
- 1 Guler
- 2 Altiti
- 3 Încrêș
- 4 Rînd pe minică
- 5 Jos la minică
- 6 Piept
- 7 Cheia
- 8 Spate
- 9 Gură

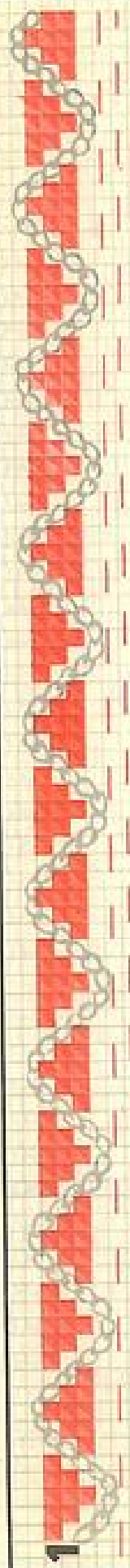
4

5

- 1 Guler
- 2 Ciupag
- 3 Peste col
- 4 Ciupag
- 5 Jos la minea

1

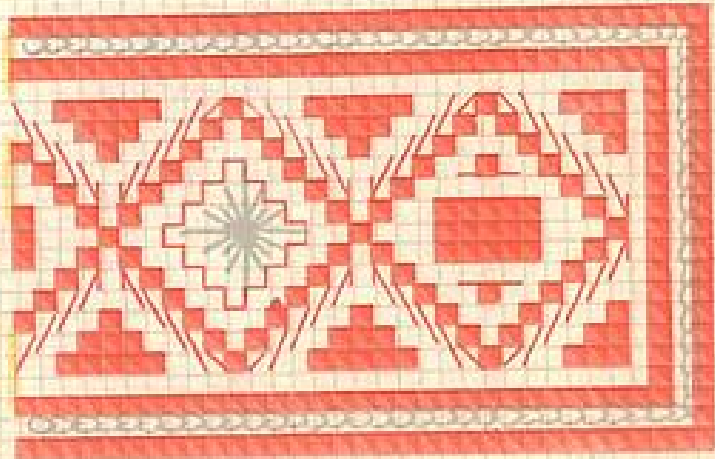
2

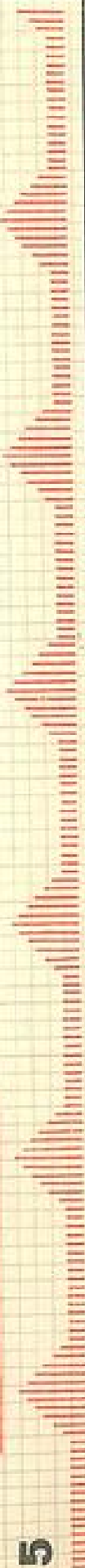
3

4

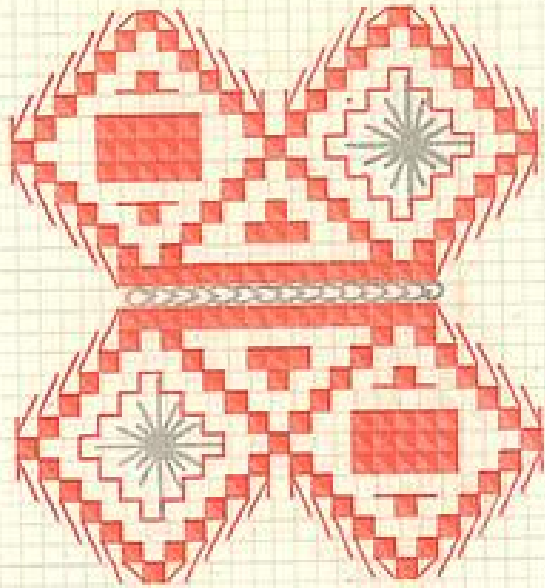
5

6

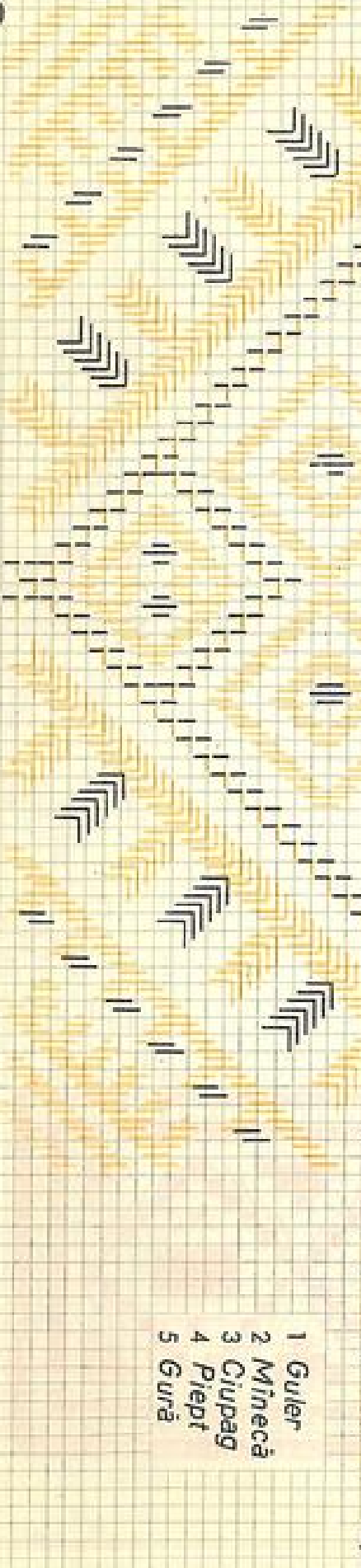
7

8

- 1 Guler, ciupag
- 2 Altită
- 3 Încrucișat
- 4 Rînduri pe mîinecă
- 5 Jos la mîinecă
- 6 Cheiță
- 7 Piept
- 8 Gură

- 1 Guler
- 2 Minecă
- 3 Ciupag
- 4 Plept
- 5 Gură

1

2

3

4

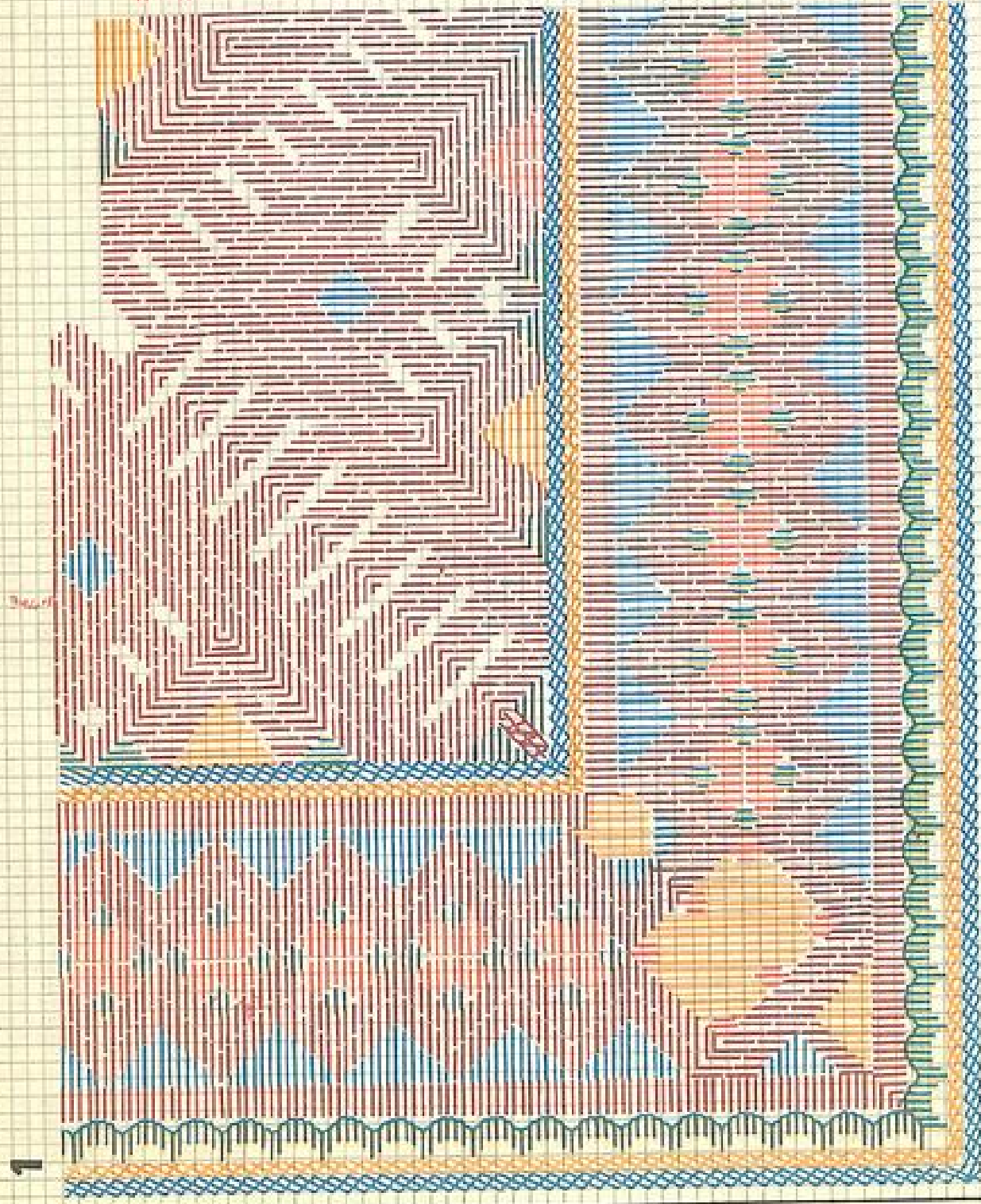
- 1 Guler
2 Petrecătoare,
creț
3 Piept
4 Minecă
și poale

CĂMAȘĂ FEMEIASCĂ DE HUNEDOARA (se lucrează cu fir gros și buclat)

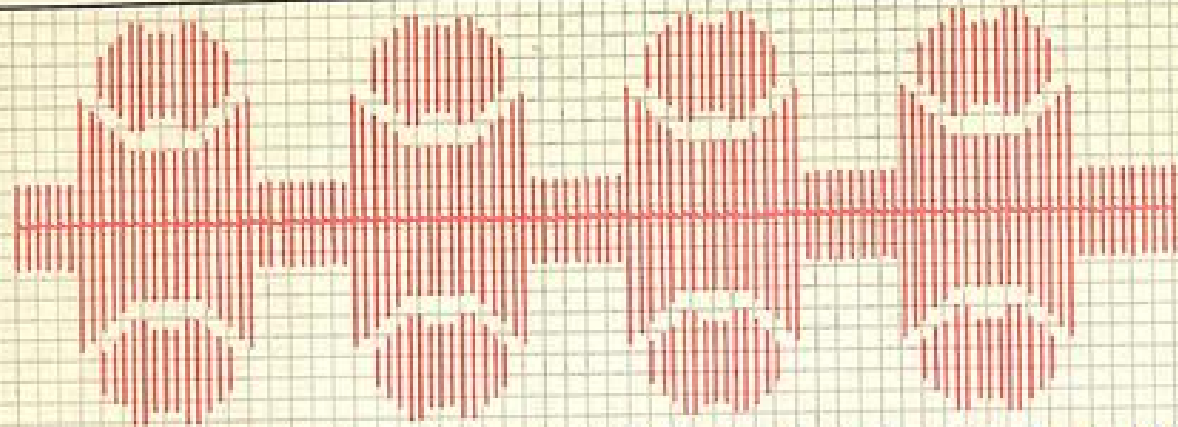
- 1 Gulă
- 2 Minecă
- 3 Ciupag
- 4 Jos la minecă

1

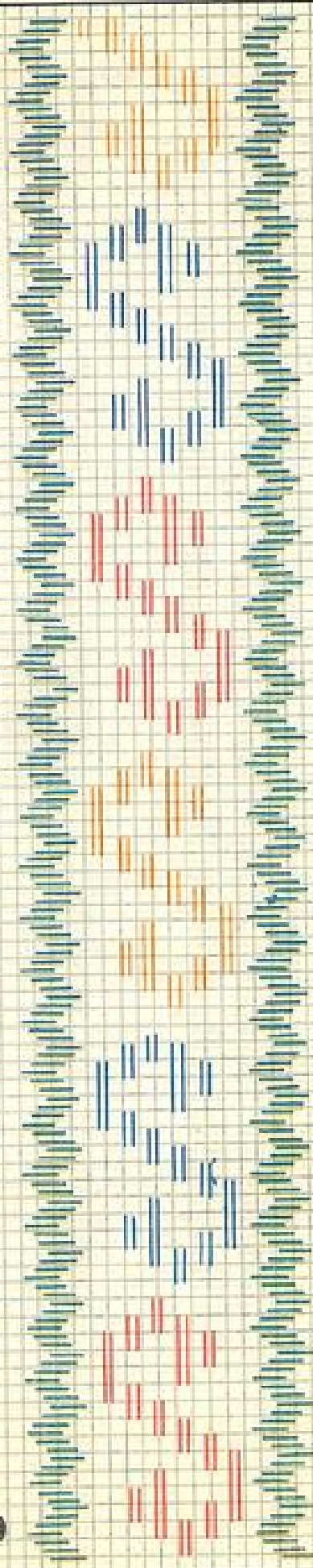

2

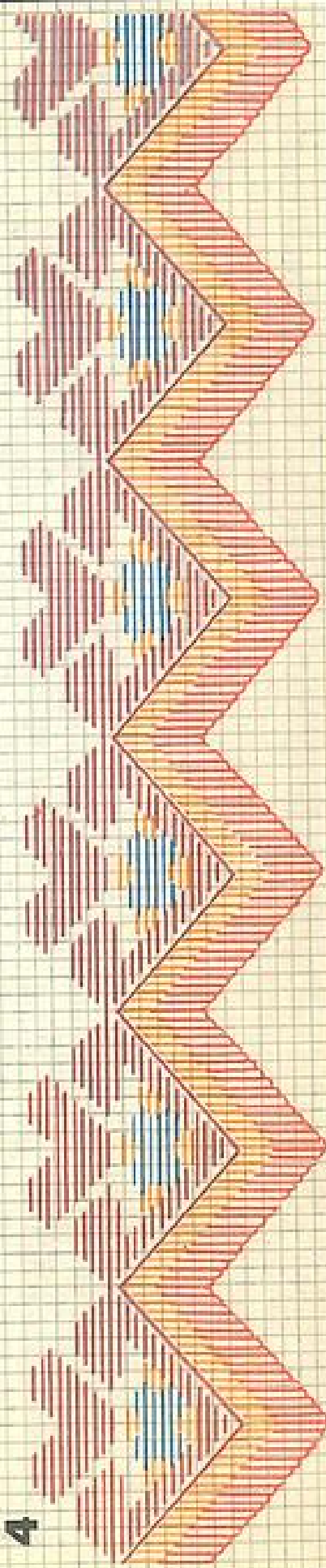

- 1 Placă
2 Cheiță
3 Ciupag la mină
4 Jos la minăcă

3

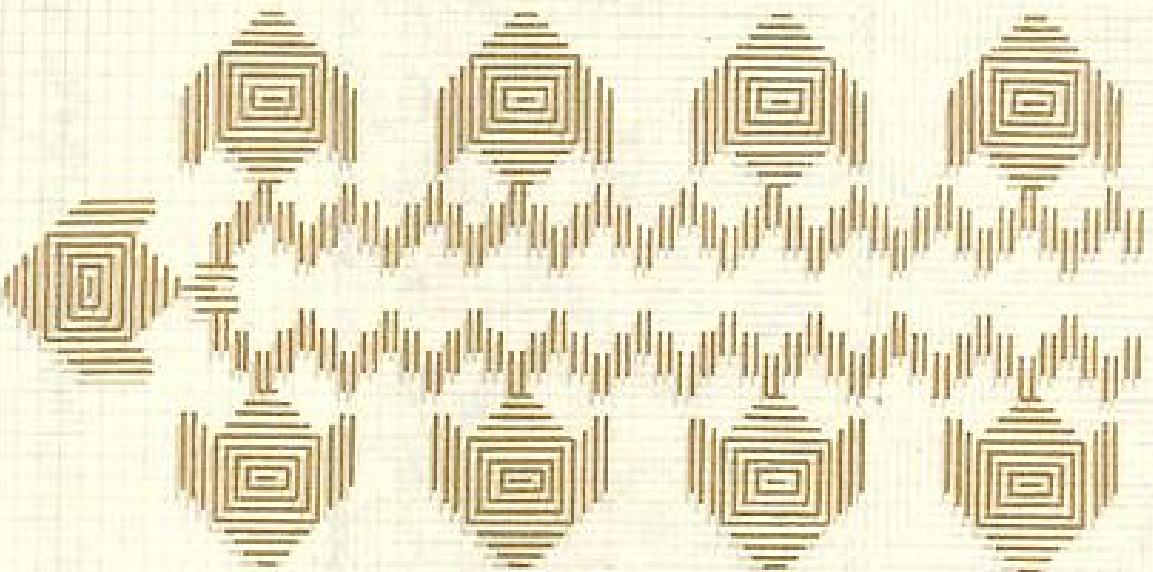

4

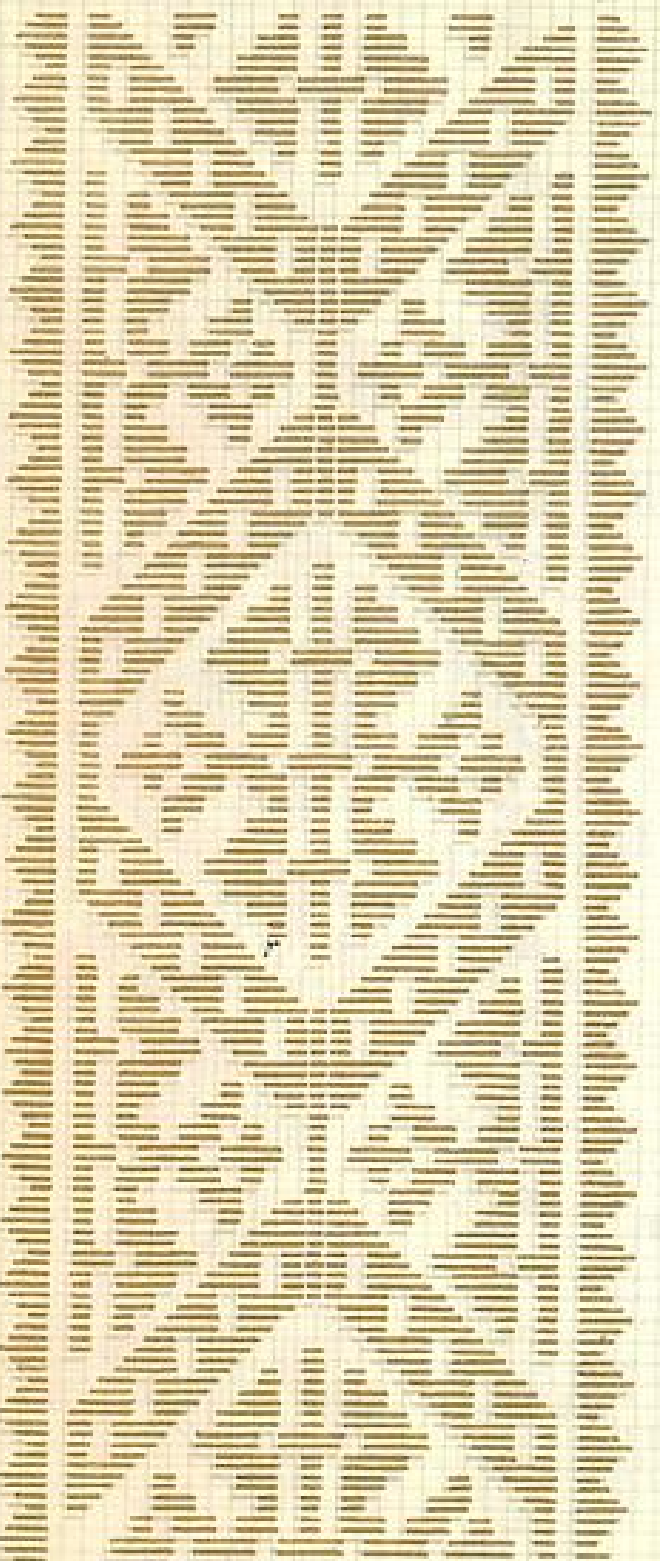

2

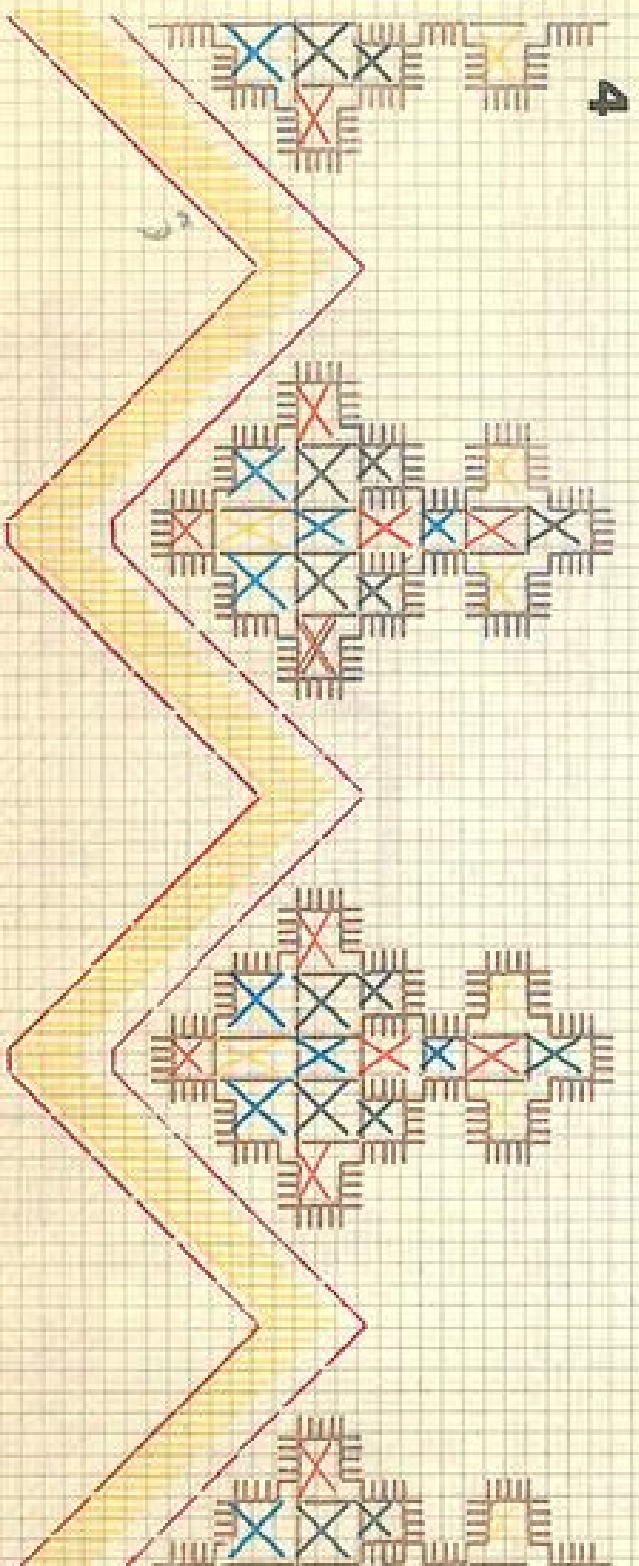
3

1 Gulcer
2 Piept
3 Poale și minică

CĂMAȘĂ BĂRBĂTEASCĂ DE MOLDOVA (se lucrează cu fir metalic alb sau galben)

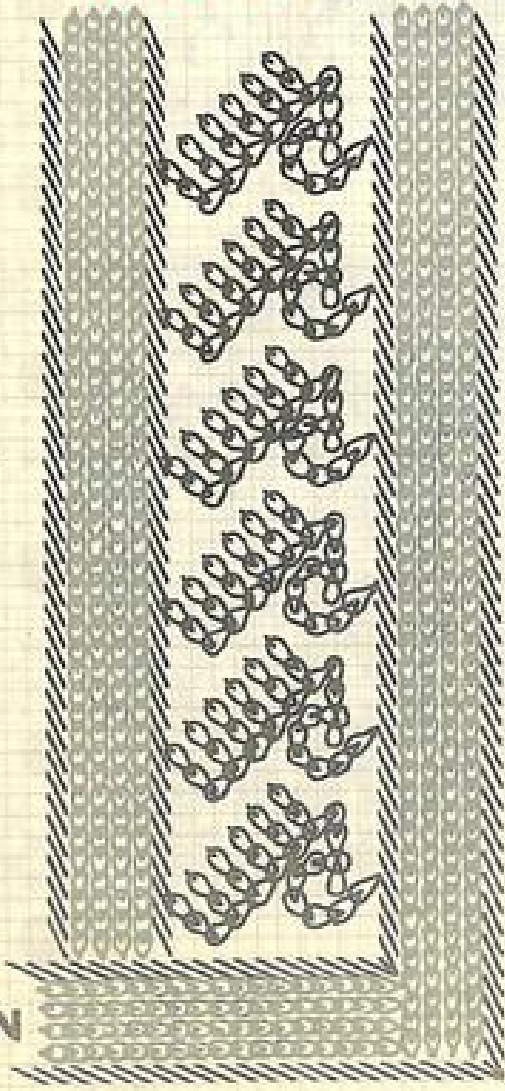

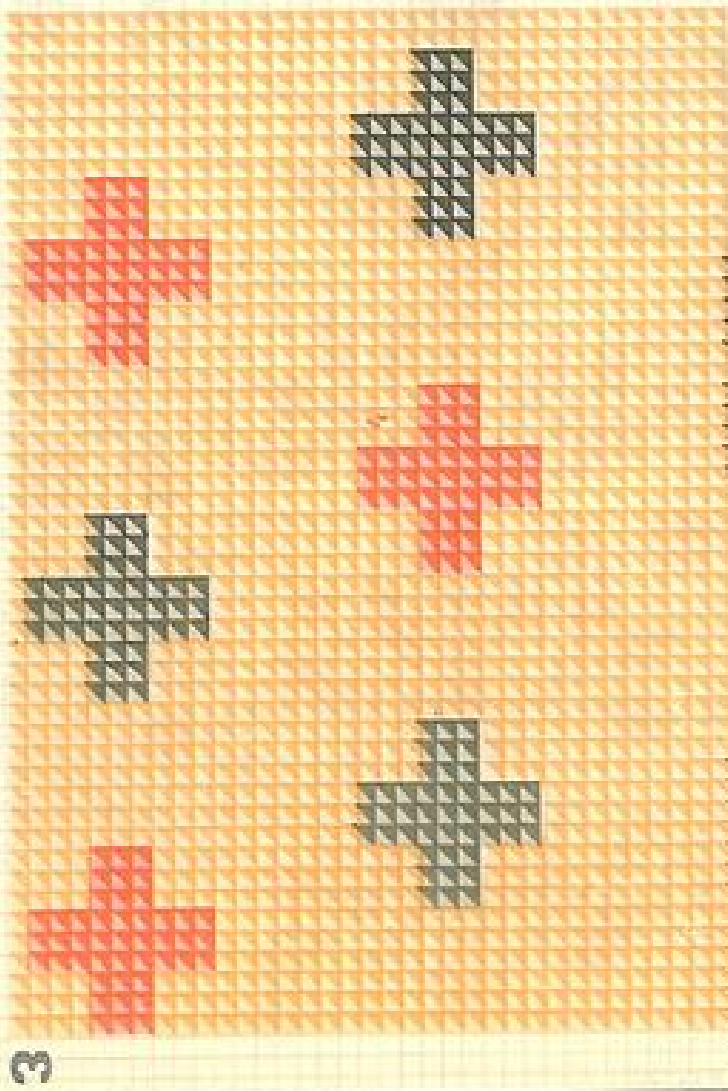
- 1 Gulier
- 2 Umeri
- 3 Cheria
- 4 Jos la mineca
si poale

1

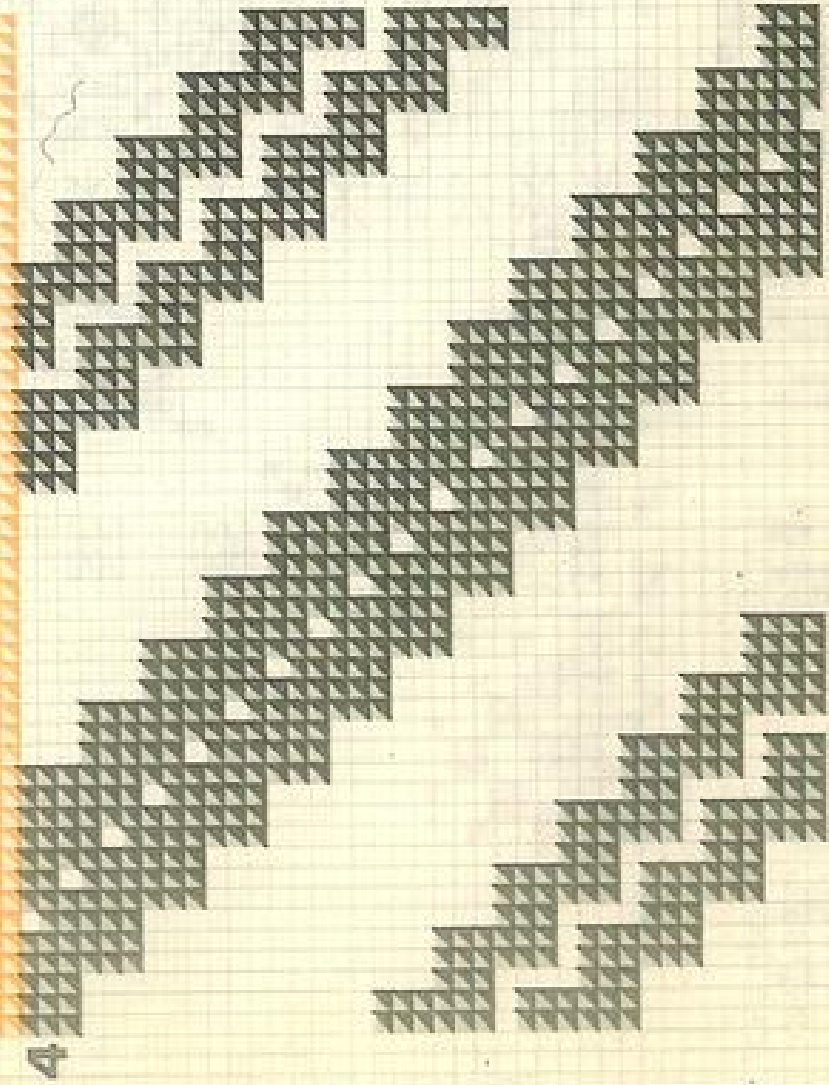
2

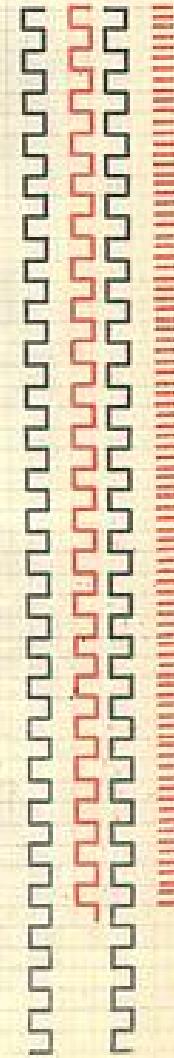
3

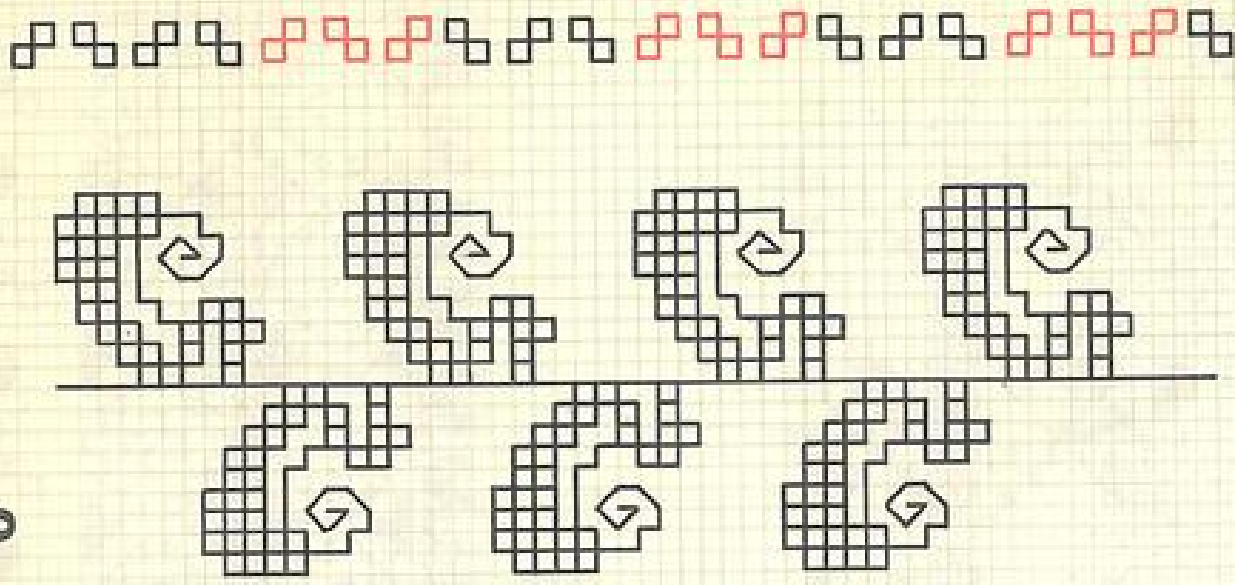
4

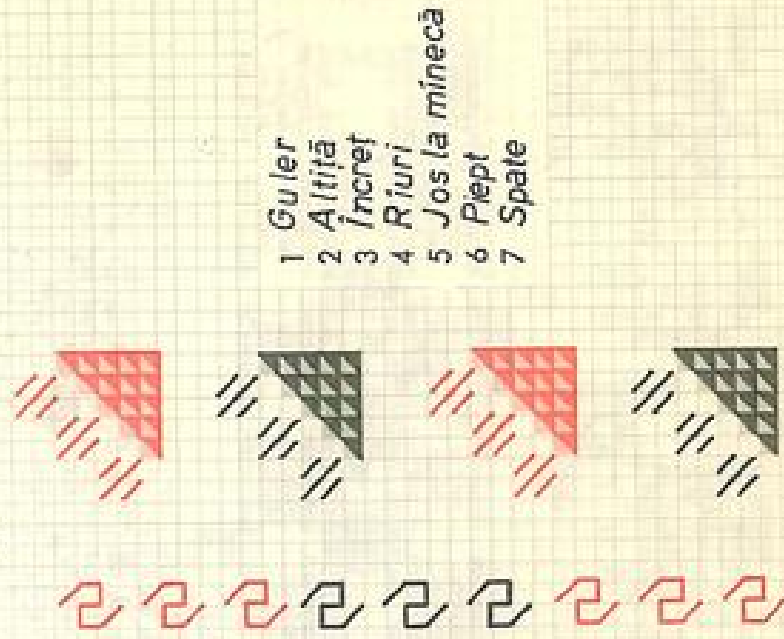
5

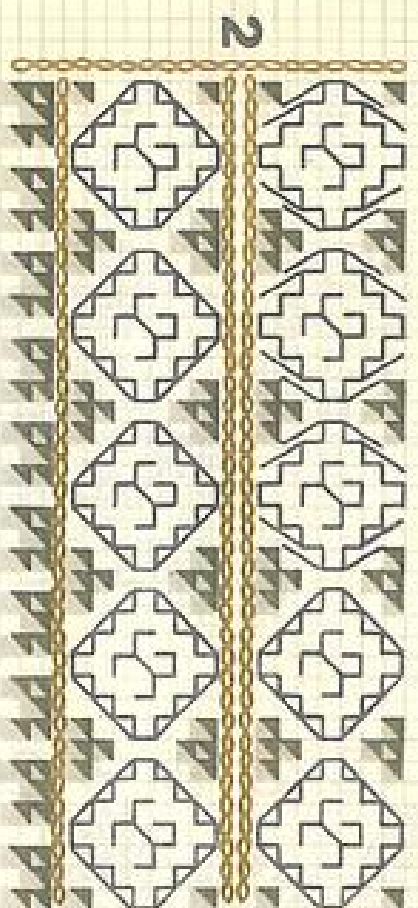
6

7

1 Guler
2 Altia
3 Incret
4 Riuri
5 Jos la mineca
6 Piept
7 Spate

7

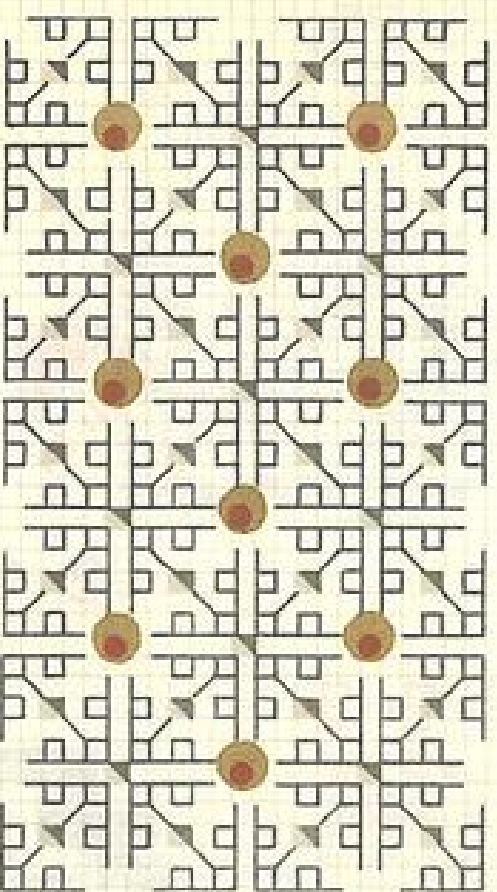
8

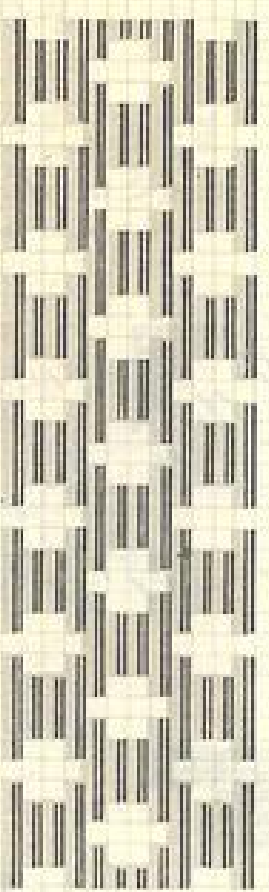
9

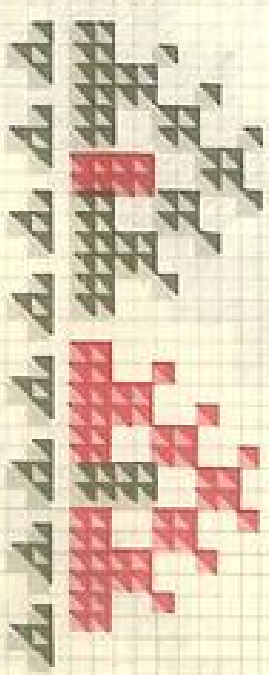
4

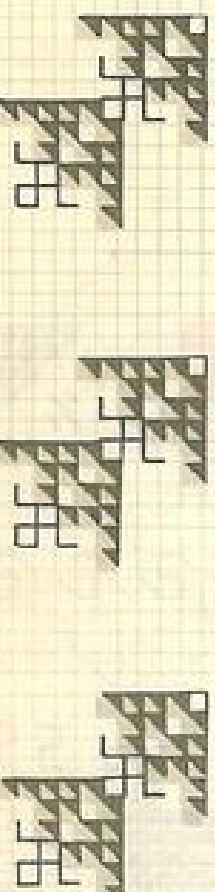
5

10

6

- 1 Guler
- 2 Altiță
- 3 Incret
- 4 Minecă
- 5 Ciupag, Iodur
- 6 Jos la minecă
- 7 Ciupag, piept
- 8 Piept, spate
- 9 Cheiță
- 10 Poale

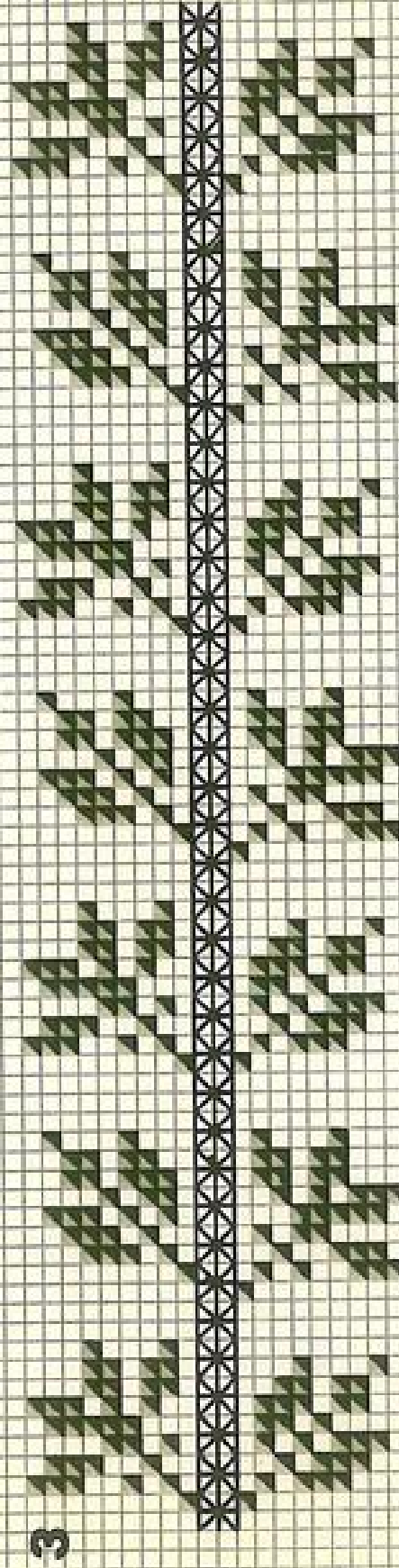
1

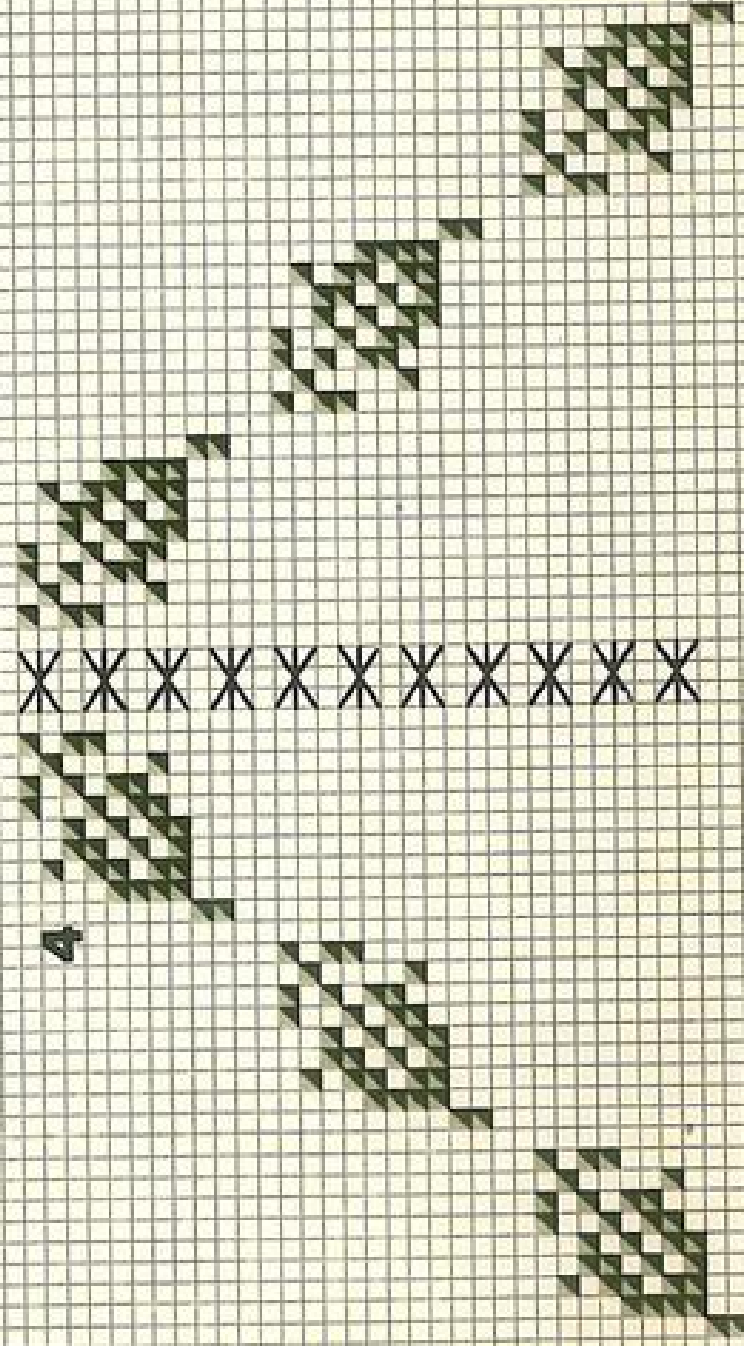
2

3

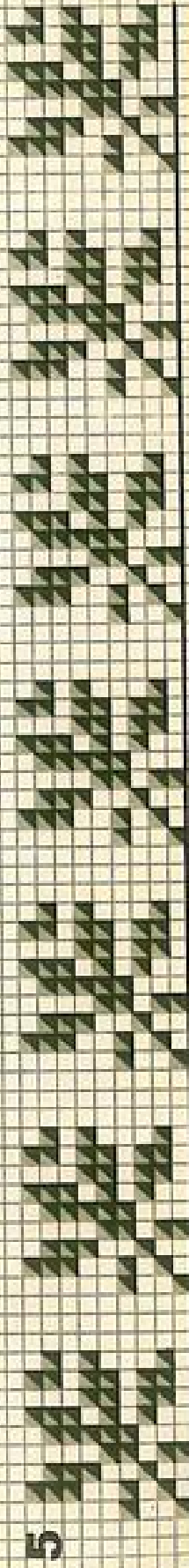

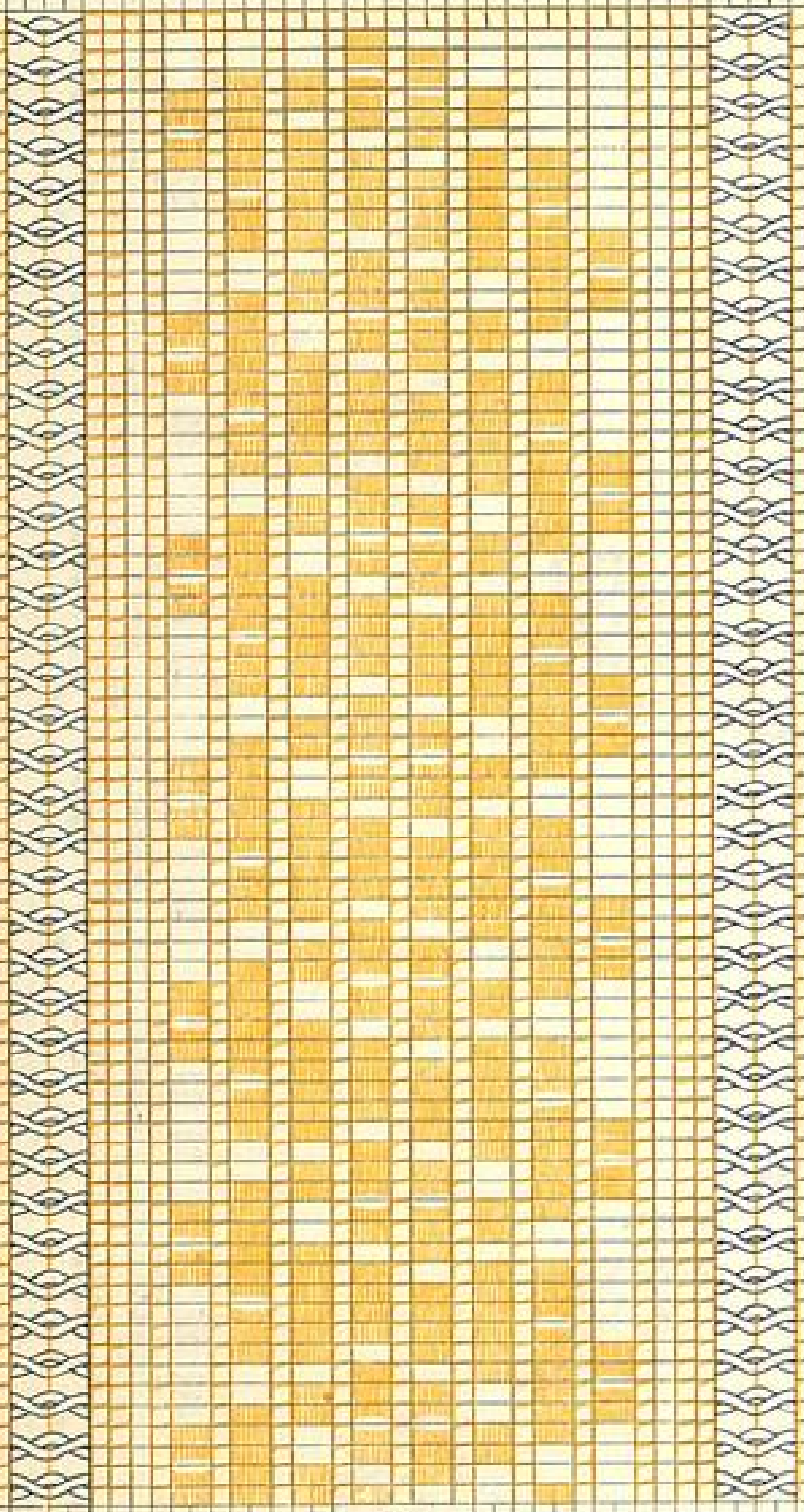
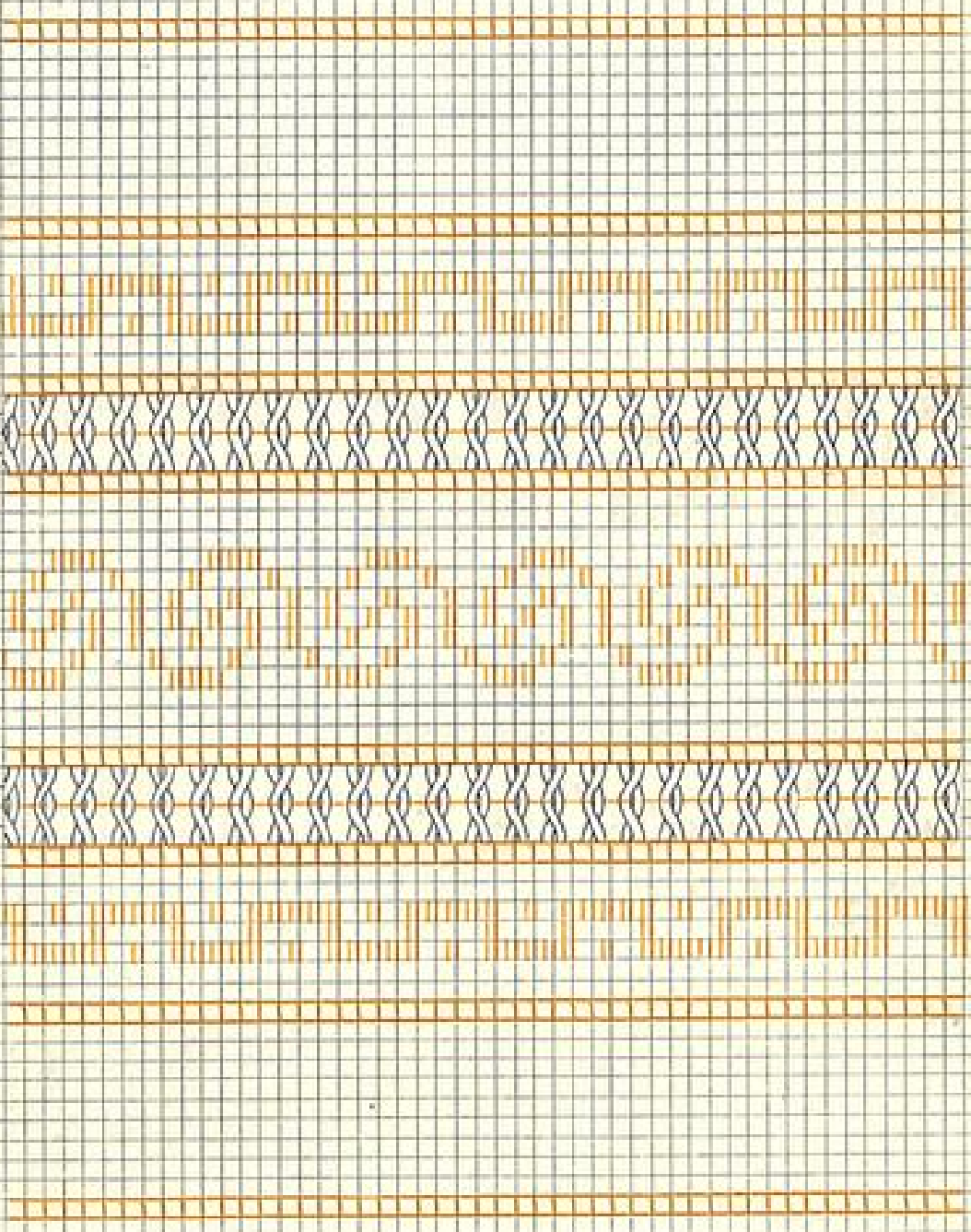
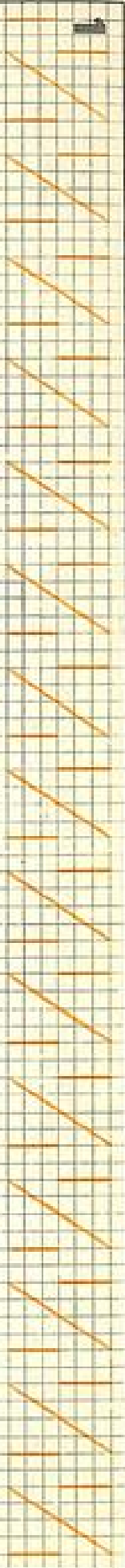
4

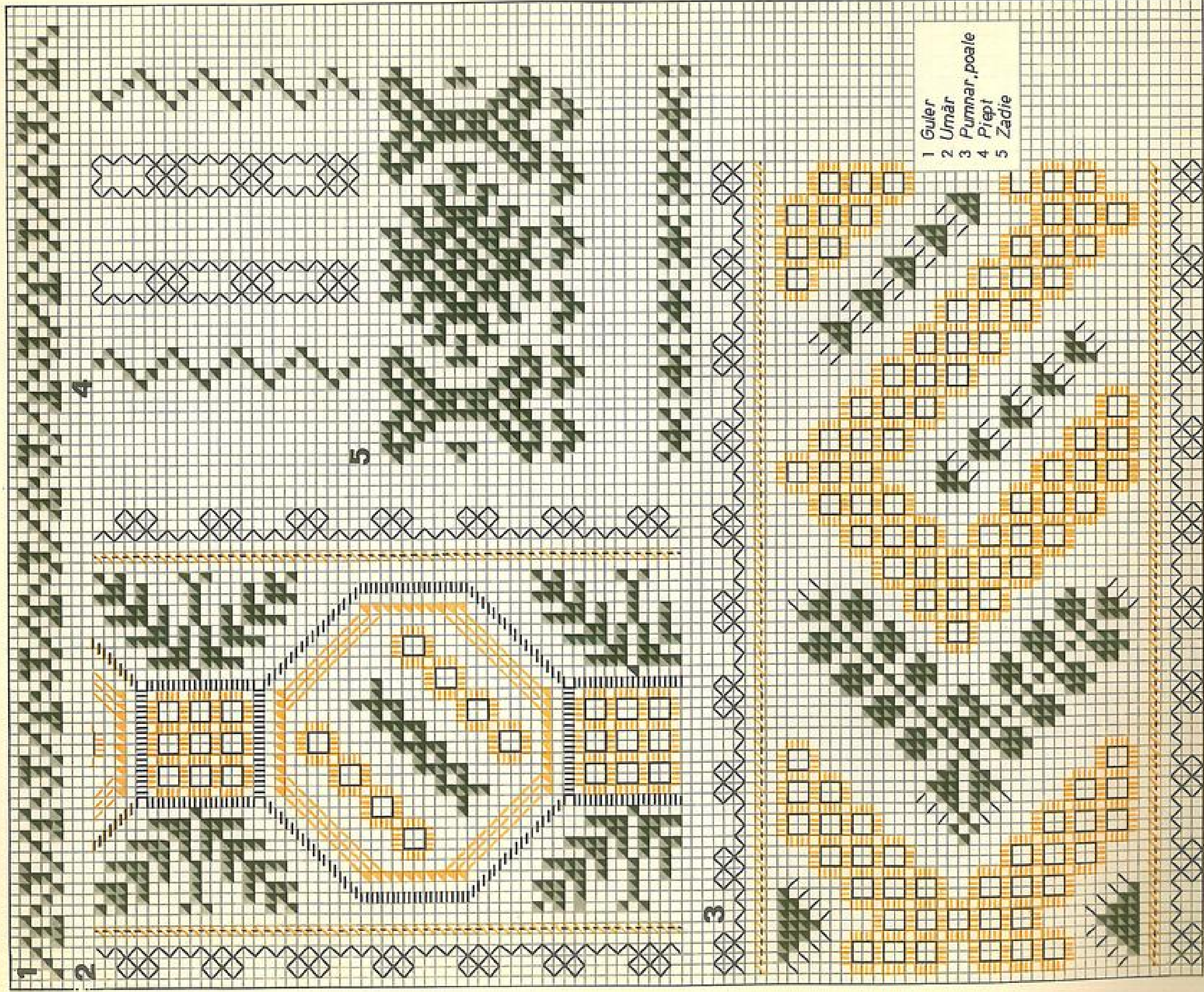
1 Guler
2 Piept
3,4 Barbur
5 Jos la minecă

5

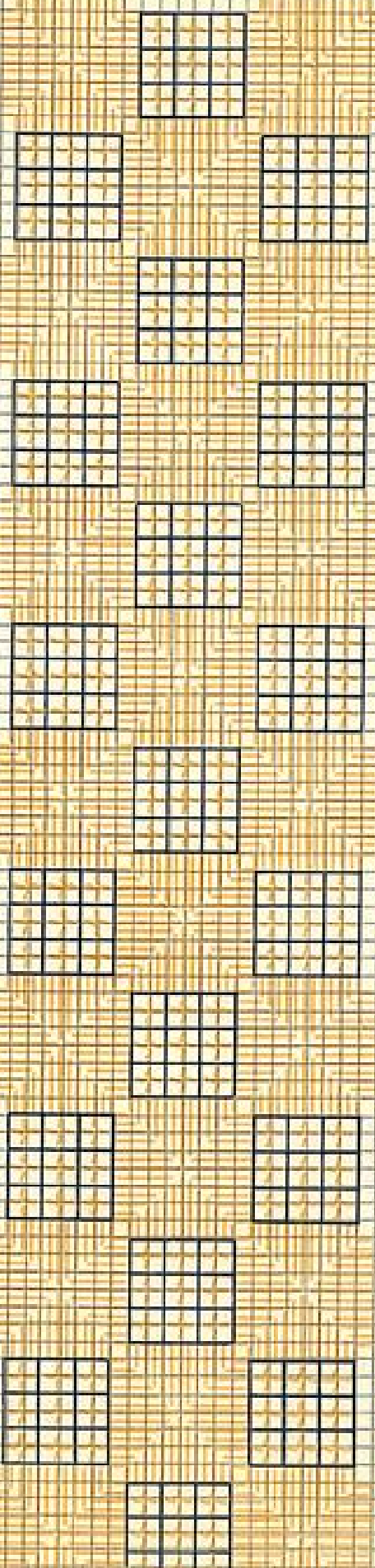

1 Crei
2 Piept
3 Minecă, poale

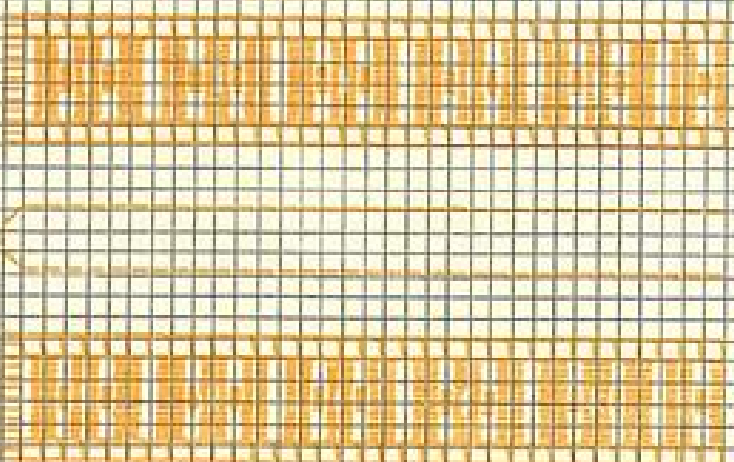

CĂMAȘĂ DE BIHOR (se lucrează cu alb și negru)

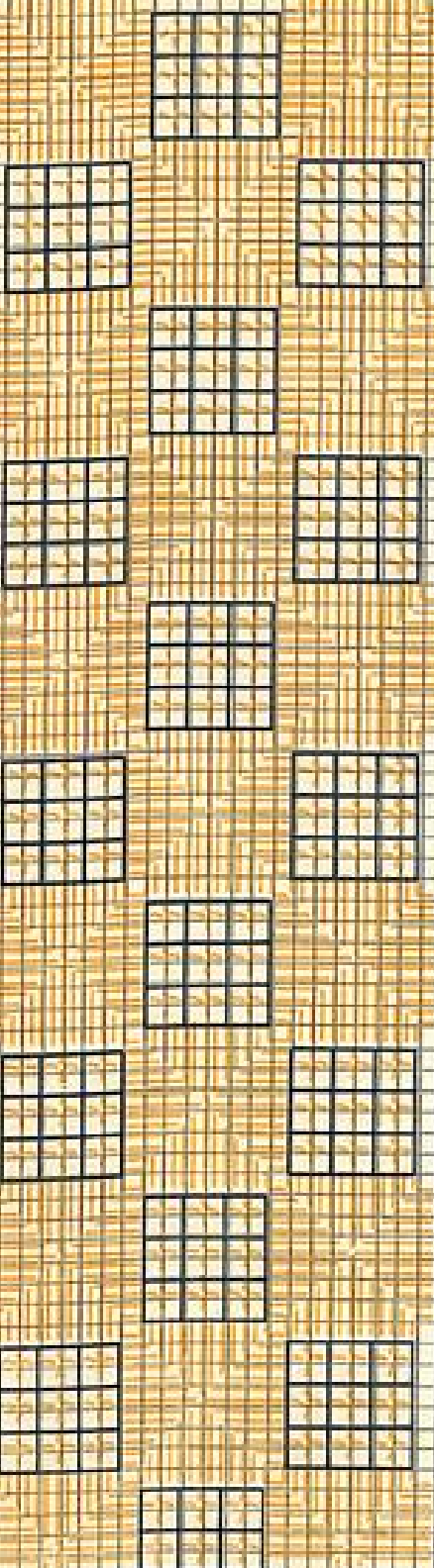
1

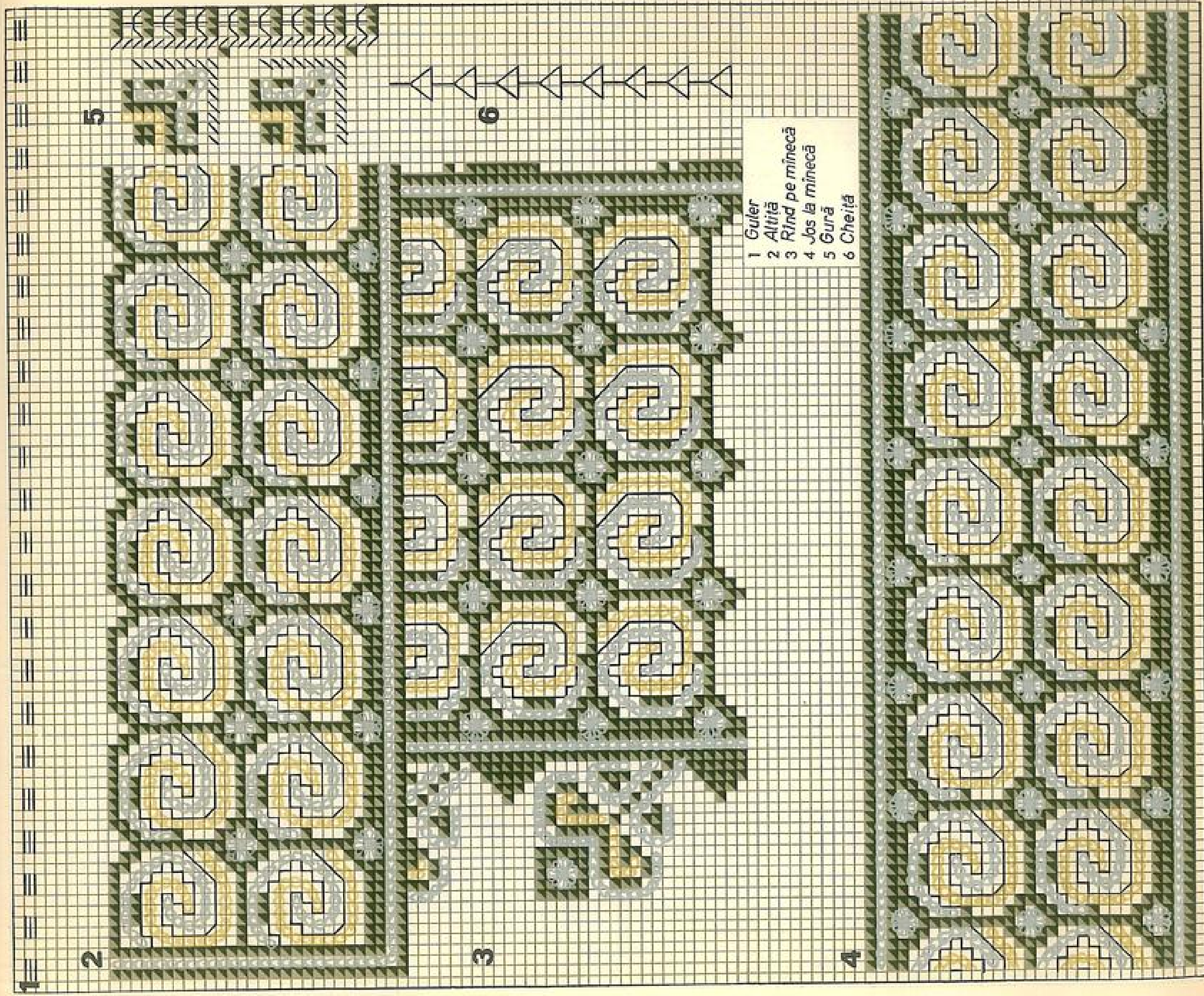
2

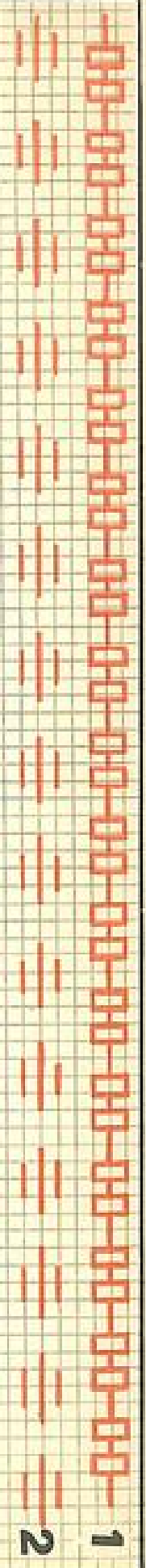

3

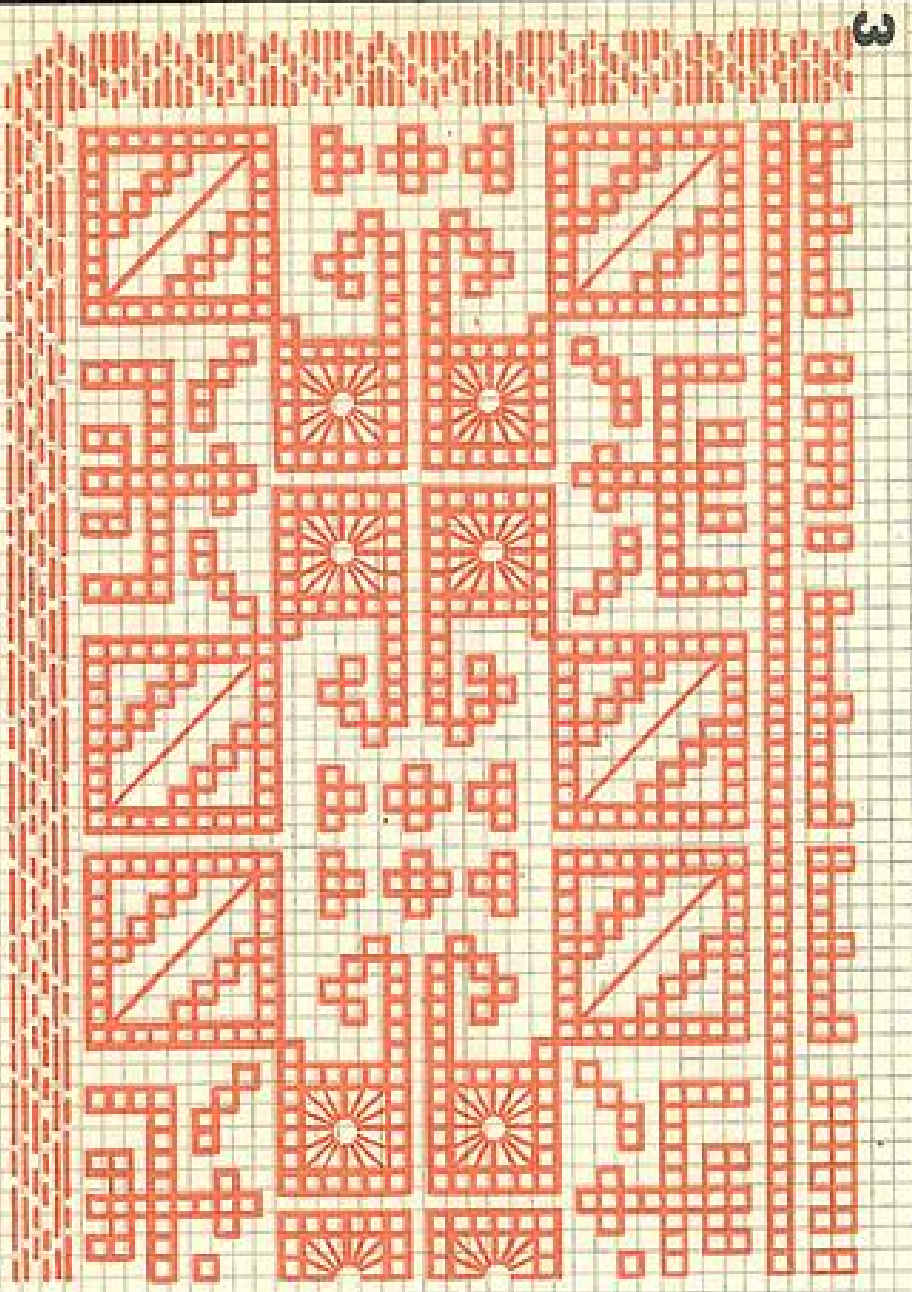
1 Guler
2 Piept
3 Poale și minecă

1

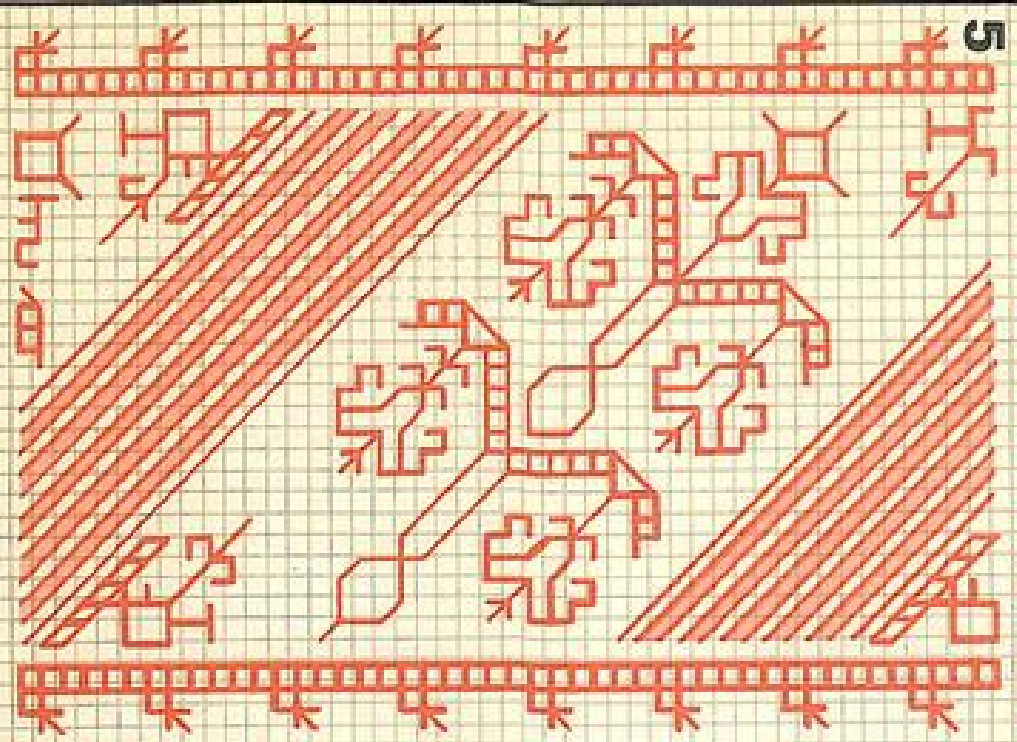
2

3

4

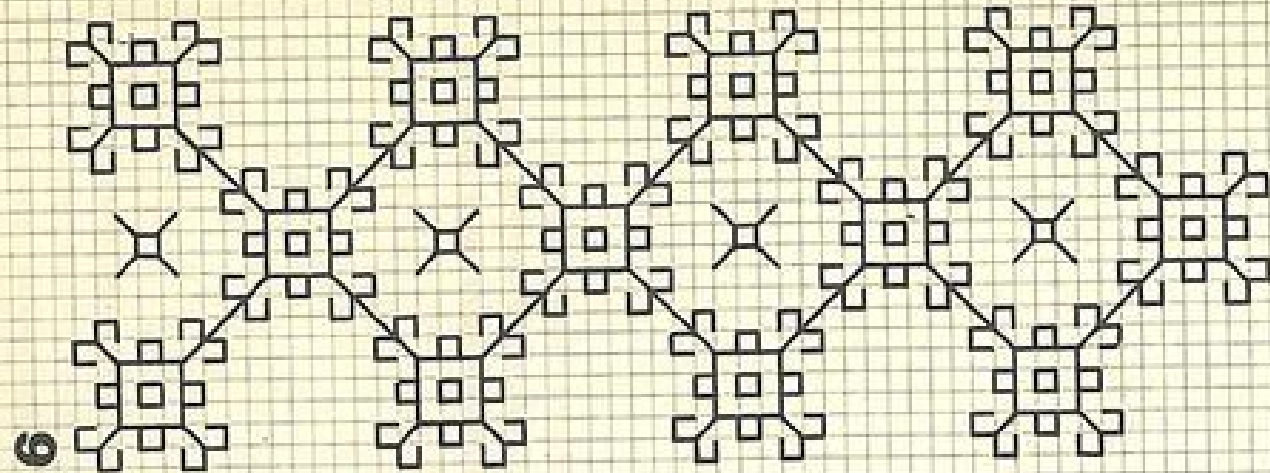
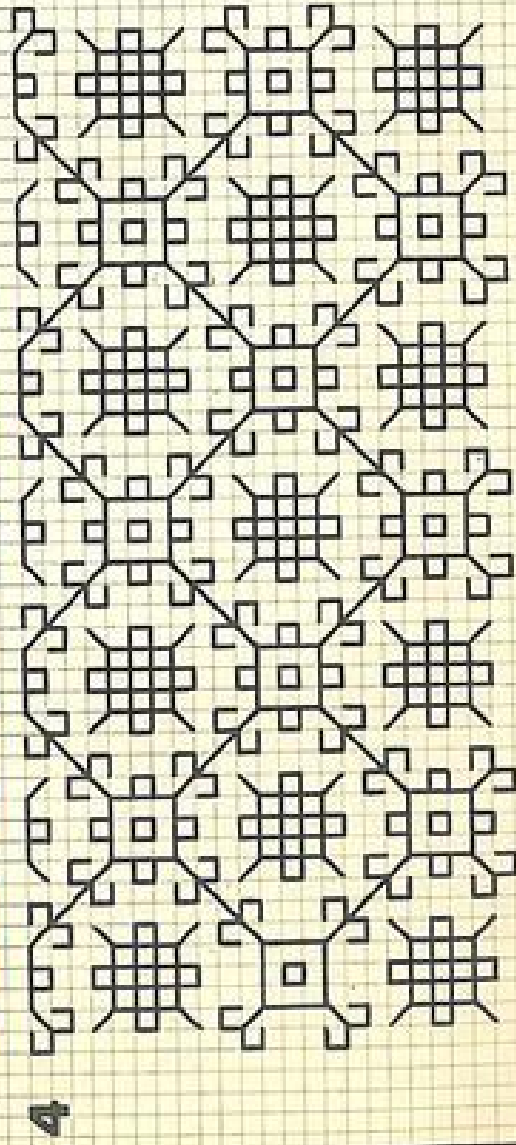
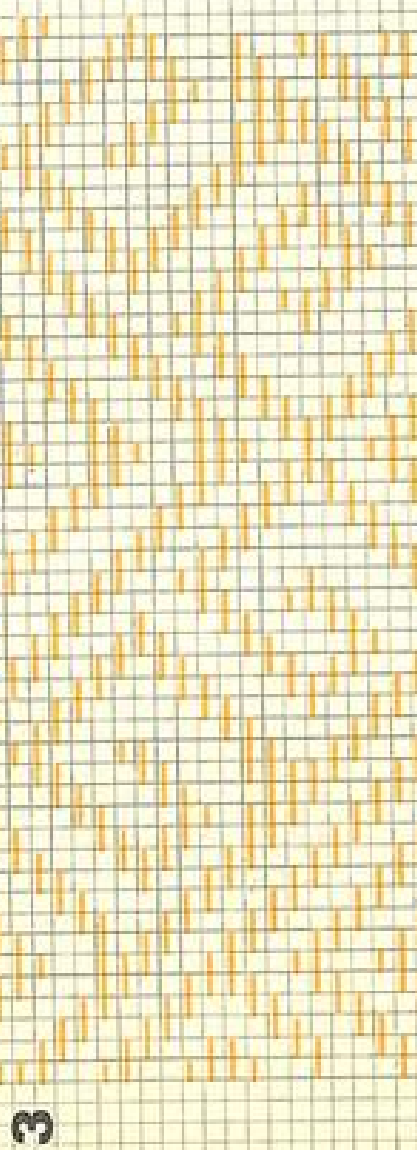
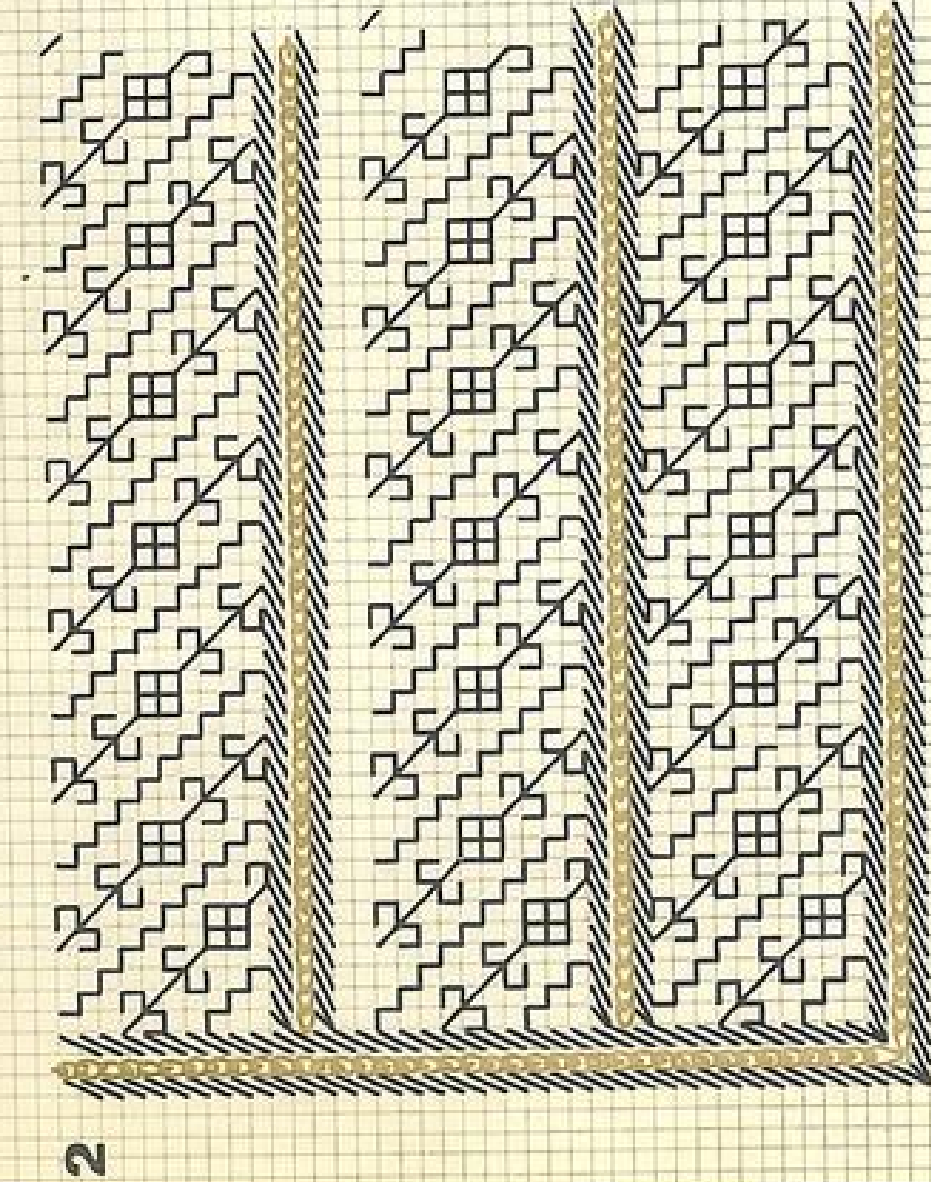
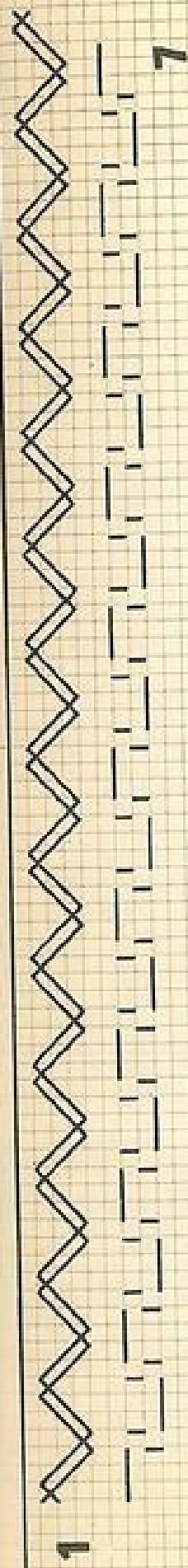

5

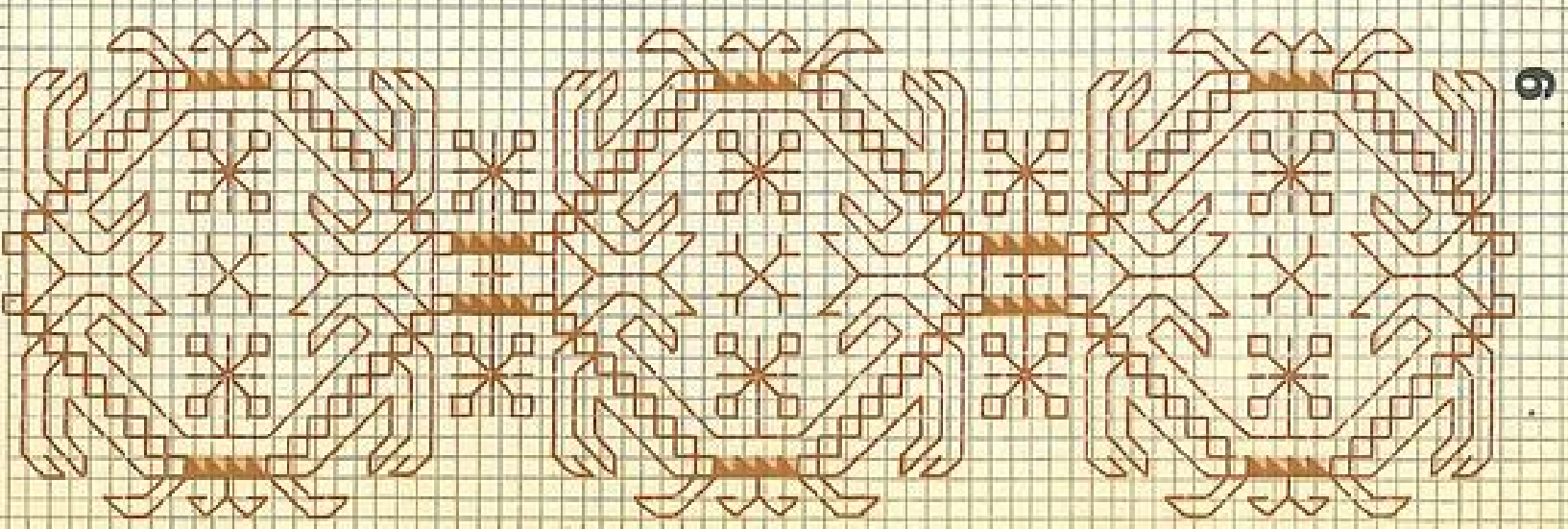
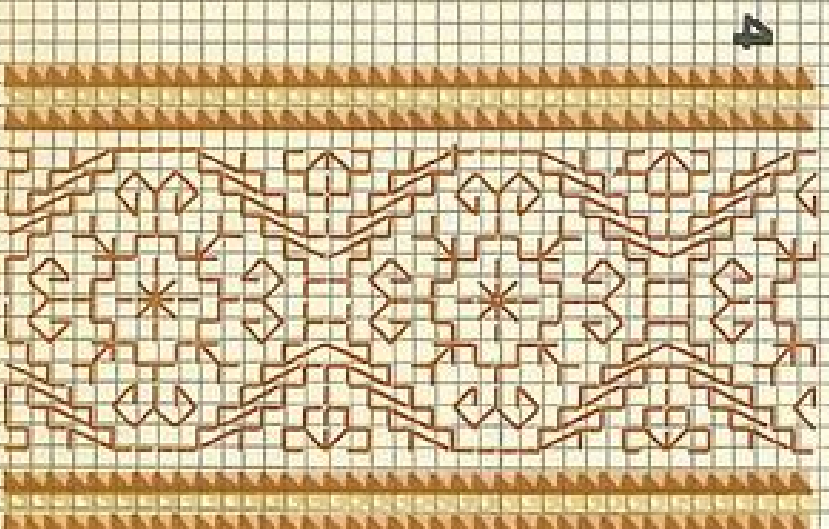
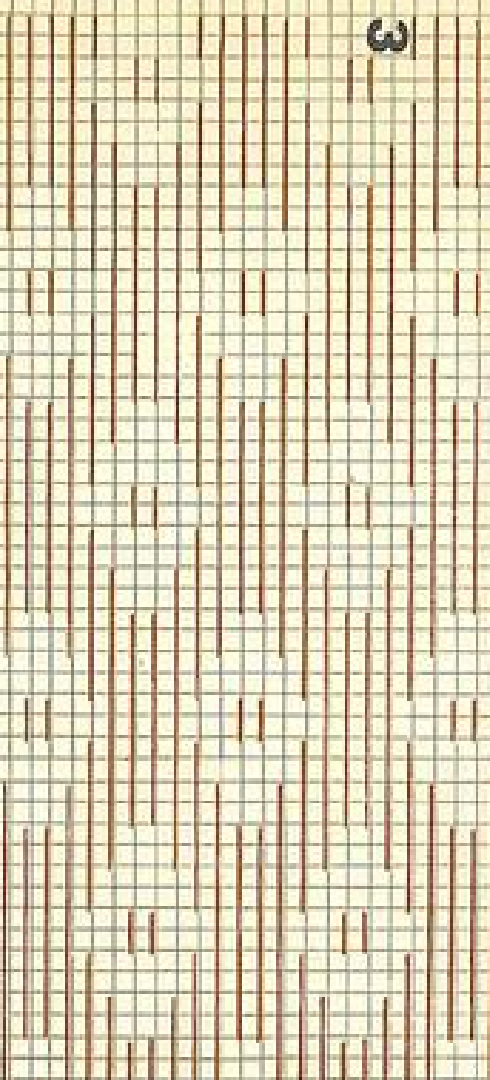
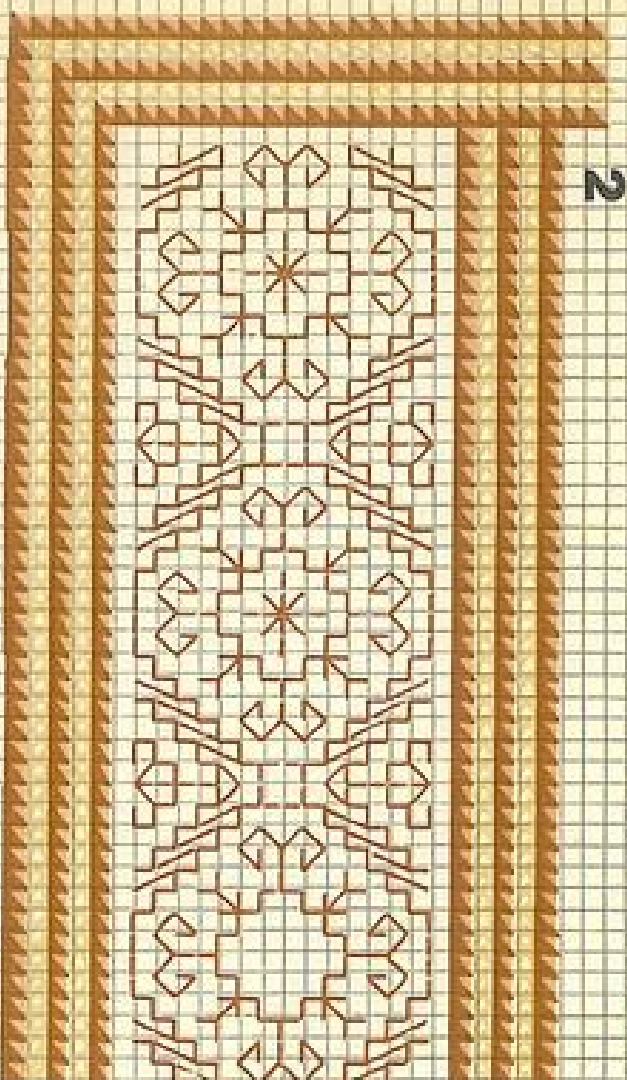
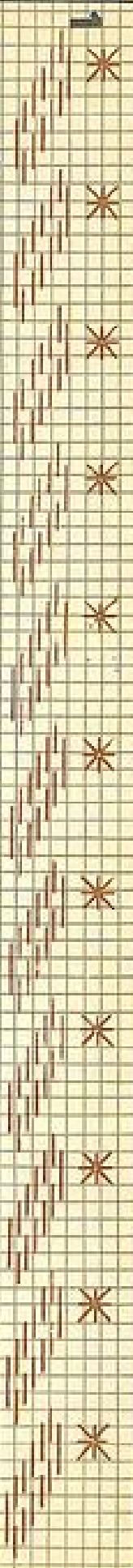
6

1. Guler
2. Cret
3. Altită
4. Încrăci
5. Riu
6. Jals la mină

- 1 Guler, încrêț
- 2 Altifă
- 3 Încrêț
- 4 Tabla
- 5 Jos la minecă
- 6 Piept
- 7 Gură

- 1 Guler, ciupag
- 2 Altită
- 3 Încet
- 4 Rind pe minecă
- 5 Jos la minecă
- 6 Piept
- 7 Cheiță